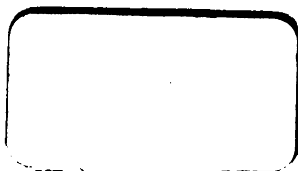

VE RI
TAS

SLOVENSKE VEČERNICE

59. zvezek.

Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu.

1907.
Natisnila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Slovenske

VEČERNICE

za

pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

59. zvezek.

1907.

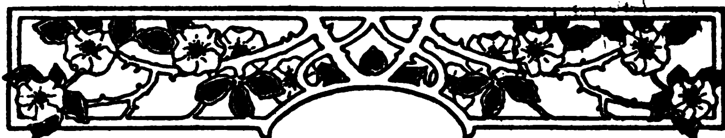
Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

J. M. Dovič:

Kovač in njegov sin.

Povest.

I.

gostilni Popustkovi je bilo živahno.

Velika izba je bila polna gostov. Pili so, da je krčmarju srce poskakovalo. Na zapečku je sedel šegavi Diguž in raztegal harmoniko. Izba se je komaj videla iz dima in prahu. Plesali so, jedli in pili, peli in kričali, da so rosna okna šklepetala.

Bil je Šentjanžev dan — dan poslov. Hlapci in dekle so se selili od gospodarja do gospodarja, vozili svoje skrinje in preštevali pa zapijali zaslužene denarce.

Zunaj je bil mrzel zimski dan. Sneg je pokrival dol in plan in sani so cvrčale po ledeni cesti. Lačne vrane in čopasti vdebi so brskali po cesti, vsiljivi vrabci so trkali na okna in se stiskali pod podstrešjem.

Pri mizi za durmi je sedel človek pri petdesetih letih. Obleka in lica so kazala, da je moral biti kovač. Črno zamazana srajca je gledala izpod rjavega rokavnika in začrnela lica so bila zabuhla in na obrvih so se lesketale sajaste pičice. Izpod trepalnic je gledalo dvoje živih oči, ki so znale človeka očarati. Črna, polna brada je slonela na prsih, nad bledimi ustnicami so štrlele neglajene brke tja v beli svet in izpod kape s strešico so se kodrali razmršeni lasje. Svoje noge je molel po izbi, tako da se je marsikateri plesalec zadel ob nje. Ena hlačnica je bila zavihana, druga je opletala po raztrganih opankah.

Bila je miza polna pivcev, in marsikateri se je obrnil do znanča kovača. Toda ta je le malo govoril, prikimaval in odkimaval, majal z ramami in migal, tem hitrejše pa nosil kozarce na usta. Zamišljeno je zrl po izbi in videlo se je, da nekoga išče ali pričakuje. Večkrat mu je pogled ušel skozi okno.

Kar zažvenketajo zvonci na cesti. Pridirjal je čil konj v saneh. na njih pa sta sedela na živo pobarvani skrinji dva človeka. Eden je bil fant pri petindvajsetih letih. drugi deček pri petnajstih letih. Ta je držal vajeti v roki in ustavil pred gostilno.

Kovač je že stal na pragu in klical prihajajočega fanta.

„Martin, pojdi pit!" reče kovač. „Ti pa, Lojzek, kar pelji skrinjo domov, da se konj ne prehladi."

In Lojzek požene konja, Martin, novi hlapec Rebrov, pa vstopi s kovačem.

Kovač je bil samski in je koval kmetu Rebru v njegovi kovačnici že izza mladih let. Klicali so ga navadno za „Čmoka", a da se je pisal Reber, kakor njegov gospodar, in da mu je bilo ime Urh, to je malokdo vedel. Sploh je bilo njegovo rojstvo zavito v temo in vedelo se je le toliko, da je svojemu gospodarju v sorodstvu. Priimek „Čmok" je pa dobil še kot otrok. O veliki noči so otroci „štručali" s pirhi. Ako je kdo drugemu jajce z jajcem ubil na „peti" in „špiculji", so takemu pirhu rekli „čmok". Urh je rad klical o velikonočnih praznikih po vasi: „Celo jajce!" Pa so mu odgovarjali: „Špiculjo navrzi!" „Štručali" so ali „tilkali", in če ni bil „penj", pa je bil „čmok". In Urh je znal dobro štručati. Če je nasprotnik še tako tiščal jajce z roko, je že prišel Urh kako do njega in od strani udaril jajce in tako dobil stavo. Po cele peharje je tako nabral čmokov, ubitih pirhov, in jih dal sekati z novci. Kadar so bili že precej od krajcarjev razsekani, jih je pa dal v „soldate", kakor je rekel, to se pravi, da jih je snedel. Urh se je še ves teden mastil s temi čmoki. Tako so mu otroci nekaj iz zavisti, nekaj iz nagajivosti dali ime Čmok. To ime mu je ostalo vse življenje. Urh se ga je navadil in ljudje tudi, in nihče ga ni drugače klical kakor Rebrov Čmok.

Ko stopita v izbo, hlapec in Čmok, sta se kmalu začela vrteti. Čmok je pribijal s peto, da se je pod potresal, toda plesati ni znal dosti. Plesal je bolj drugim v zabavo kakor sebi. Martin pa je poprašal najprvo Kolenčevo deklo

Barbo, če gre na okrog. In šla je rada, saj bosta zdaj z Martinkom najbližja soseda. Brž sta si imela toliko povedati in Barba mu je naslikala vse razmere v Rožnem dolu, sèveda po svoje.

„Le tega Čmoka se drži, ta ima veliko moč," mu je rekla naposled.

In Martinek je zopet sedel k mizi poleg kovača.

„Le čvrst bodi, pa mene se ne boj," mu reče kovač. „Črn sem res, pa kaj se hoče? Danes zjutraj sem že tri konje podkoval in ni se mi ljubilo preoblačiti. Saj nisem šel v cerkev. Za te krčmarje, ki nas skubejo, je pa že dovolj rokavnik črez rame. Črn sem, Martinek, kakor sam peklenšček. Človek ne more drugače pri takem delu, da se ne umaže. Ali pod kožo pa imam tudi jaz srce, in sicer srce tako, da se gre meriti z najnedolžnejšo deklico. Ha, ha, ha!" se je Čmok prisrčno nasmejal in udaril na pisi. Gostje pri mizi so se tudi smejali: „Hi. hi, hi!" Hlapec Martinek pa je zamišljeno slonel na mizi in poslušal. Ni razumel svojega sopivca. Otresne z glavo in zakliče godcu, kateremu vrže stari štirec na harmoniko: „Polko!"

Brž so se jeli pariti na sredi izbe. Martinek je na besedo Čmokovo stopil k bližnji mizi, kjer je sedela lepa, mlada deklica poleg svojega očeta.

„Uršika, ali greš?"

In dekle je zardelo, pogledalo očeta, Rebrovega mlinarja. Ta pa je dvignil glavo potrjevaje.

Uršika je bila res lepa deklica, kakor ravnokar razcvetel makov popek. Ni čuda, da je bila Martinku povšeči. Kakor vrtalko jo je sukal po izbi in vseh oči so bile na nju obrnjene. Marsikdo je zavidal Martinku in marsikomu je bilo žal, da se ni že prej obrnil do Uršike. Niso si upali, ker je bil oče poleg nje. Ali Čmok je znal vselej pravo struno zadeti. Hlapec je s hvaležnim očesom pogledal najprvo kovača, potem pa mlinarja. Prisedel je in dal za stari bokal.

„Ti si našega prejšnjega oljarja brat, kaj ne da?" povpraša mlinar Martinka.

„Ste zadeli, oče! Ali sem mu podoben?"

„Kakor brat bratu," odgovori smejaje se mlinar.

„Tako priden je bil tisti oljar, pa dober kakor dober dan v letu," poseže Uršika vmes. „Kadar je odkod prišel, vselej mi je prinesel malisnih jagod."

„Ti imaš rada melisne, Uršika?“ vpraša hlapec ljubeznivo in upre svoje modre oči v dekličje.

„Takrat sem bila še otrok in tudi volk na sladkor, zdaj pa ne več,“ odvrne Uršika, kakor bi se sramovala otročjih let.

„Pa kaj imaš zdaj najrajši?“

„Naj oče povedo.“

„Le povej, le, Uršika, da imaš pomaranče in medeno potico najrajši.“

Takoj je Martinek poklical krčmarja, ki je kmalu prinesel medeno potico na mizo.

Zopet je Martinek prisedel Čmoku. Ta pa se je delal, kakor bi nič ne videl in ne slišal.

„Kolenčevo Barbo spet noge srbe, Martinek!“

„Ali meniš, da mi Uršika ne bo zamerila?“

Pri tem vprašanju so se Čmoku oči zabliskale. Zabliskale so se tako, da je Martinek mislil, da vidi pred seboj samega vraga. Kakor bi ga strela zadela, tako ga je zadel ta Čmokov pogled. Nikoli več ni zaželel kovaču nasprotovati. Kar dvignilo ga je nekaj izza mize in brž je stal pred Barbo.

Diguž je zagodel „balcar“.

Barba je bila že črez tridesetkrat Šentjanževi dan na svetu preživela, služila je že črez dvajset let v Rožnem logu, nekaj časa pri Rebrovih, zadnjih osem let pa pri Kolenčevih. Bila je močna, trdna, pa zgovorna ženska. Dobro se ji je zdelo, da jo Martinek že drugič vabi na ples, in zato je odprla nekaj več svojega srca.

„Veš, Martin, ta-le Čmok ima veliko moč,“ je ponavljala, ko sta se počasi sukala po izbi. In Martin je bil ravnokar o tem prepričan, ko ga je Čmok pogledal s svojimi očmi. Zato je hitro potrdil Barbi:

„To je pa res, Barba! Že danes sem skušal. Ali ne zna tudi čarati?“ povpraša jo prav na tihem.

„Martine, tebi se obetajo še zlati dnevi. Že vidim, da me razumeš. Povem ti pa, da se Reber in Kolenec ne moreta živa videti. Zato tudi nimata rada, da se posli med seboj kaj menijo. Pa tako-le, veš, tam doli pri Reberci, pri potoku, kamor prat hodimo, precej nad kovačijo, tam pa se že da katera reči. Ti boš konje napajal, jaz bodem pa cunje prala. Saj me razumeš?“

Diguž je močno pritisnil harmoniko.

„Sedi in pij," reče kovač hlapcu. Ta je z veseljem prijel za kupico in močno potegnil. Potem pa je nesel kozarec še k Barbi in rekel: „Pij, Barba, ki znaš tako dobro plesati!"

In Barba je nastavila Martinov kozarec na usta in pokusila.

„Kar zvrni ga, Barba, saj nima kosti."

Precej časa je preteklo, da je Barba izpraznila kozarec.

„Ali znaš »štajariš«, Martine?"

„Znam že, pa ga že davno nisem."

„Pa poskusi. Nekaj ti imam še povedati."

Martin je bil v zadregi.

„Počakaj," pravi in se vrne h kovaču.

„Barba bi rada »štajariš« plesala."

„Saj ga ne zna," odvrne hitro kovač. „Če hočeš »štajariš« plesati, pleši ga z mlinarjem. To znajo le stari ljudje."

In Martin je bil takoj pripravljen. Barbi je na tihem povedal, naj počaka, sam pa stopi k mlinarju in ga popraša, če gre štajariš plesat.

„Veš, Martine, jaz sem že prestar za to in se mi ne ljubi. Uršika pa ga je v mlinu že večkrat plesala z oljarjem in ga zna ravno tako kakor jaz. E, kje so časi, ko sva ga rajala s tvojo rajno materjo. Na marsikateri svatbi so naju občudovali."

Kdo je bil bolj vesel tega odgovora kakor Martin. Takoj je potihnilo po izbi. Diguž je stresel par „jodelnov" iz harmonike, zaukal in štajariš se je pričel.

Martinek in Uršika sta se sama gugala in zvijala na plesišču. Kolikorkrat sta zavila roke nad glavami, sta si kaj povedala na uho.

„Ali ti je Barba kaj pravila?" popraša Uršika.

„O je, je, dosti vem."

„Veš, Kolenec bi rad mene spravil v svoj mlin, pa sama ne grem. Tistemu Juriju, Kolenčevemu mlinarju, pa kar nič ne zaupam. Saj je že prileten, vdovec je, pa je tako neumen."

„Aha, tistega Jurija pa poznam. Pravil mi je moj brat včasih o njem. Služila sta skupaj v Kačarjevem mlinu."

„Pa nič pošten ni. Ljudje se vedno pritožujejo, da jemlje preveliko merico."

„Nič se ne boj, Uršika! Dokler sem jaz na Rebri, se le na me zanesi."

„Vedno lazi za mano. Če le ženem goved napajat, brž mi je za petami. Enkrat mi je poslal po pastirici svileno ruto, pa sem mu jo nazaj poslala.“

„Prav si imela, Uršika!“

Pa sta se zmotila, Martin in mlinarjeva hči. Nekateri so se zasmejali, Uršika je ušla s plesišča k očetu, Martin pa je sam ostal na sredi izbe. Proti Barbi se je ozrl. Ta pa se je že zasukala ob mizi, namignila z roko, in ploskala sta z rokami.

„Diguž, drugo kito,“ zakliče Rebrov hlapec in »štajariš« se je nadaljeval.

„Bravo, Martine,“ se oglasi Čmok za mizo in pohvali hlapca, ki si je znal tako dobro pomagati iz zadrege.

Dim se je valil v kolobarjih iz izbe, kolikorkrat je kdo odprl duri, prah se je polegel po mizah in klopeh, Diguž je položil harmoniko za peč, sam pa se je postavil na sredo izbe in uganjal vsakojake burke.

Ravnokar je stopil v hišo Rebrov pastir Lojzek.

Diguž se razkorači pred njim, ga ogleduje in zine s povzdignjenim glasom:

„Poslušajte! Kdor mi pove, koliko knofov ima Lojzek pri hlačah pa mu bodem eno prav fletno zapel in zagodel.“

Vsi pivci obmolknejo in ogledujejo Rebrovega pastirja. Eden pravi, da štiri, drugi šest, tretji enega. Toda nihče ni uganil. Kar se oglasi kovač in pravi:

„Lojzek pri hlačah nima nobenega knofa, zato ker je včeraj popoldne vse zaigral.“

Vsi se zasmejejo in Diguž takoj potegne Lojzku rokavnik raz hrbet, da se prepriča, ali je Čmok resnico govoril in dobil stavo. Zasuče ga okrog in okrog in glej — res je imel Lojzek svoje naramnice na lesenih klincih, ki so mu držali hlače po koncu.

Smehu ni bilo ne konca ne kraja, Lojzek se je malo sramoval, pa naposled le pove, po kaj je prišel.

„Martin pa Čmok, pojta domov, so oče rekli. Bosta konja še danes podkovala, ker gredo jutri z njim v mesto.“

„Lojzek, pij! Očetu pa povej, da ga bova že jutri zjutraj podkovala. Danes je naš dan, jutri pa gospodarjev.“

In Lojzek je izpraznil kozarec, pa stekel zopet domov, da opravi Čmokovo naročilo.

Diguž je že držal v rokah harmoniko, sedeč na zapečku. Zahrkal je s hripavim glasom, zinil in zapel s spremljanjem harmonike:

Komar pa z muho pleše, tralala!
Da se zemlja trese, hopsasa!

Na sredi izbe pa se je vrtil kovač sam, plesal po taktu držeč kozarec v roki in spremljajoč Diguža s svojim tenkim glasom:

Muha se spotakne, tralala!
Nogo si izmakne, hopsasa!

In Čmok se nalašč zavali po tleh, držeč kozarec kvišku. Brž skoči godec iz zapečka, pojoč:

Gredo po zdravnika, tralala!
Sila je velika, hopsasa!

Čmok leži na tleh in pije, pa izpije vino. In zopet pojeta:

Preden on priteče, tralala!
Muhi kri odteče, hopsasa!

Tako so uganjali posli burke pozno v noč. Dekle so že šle zvečine domov ob solnčnem zahodu, hlapci pa so še pili in peli vso noč.

Ko pa je Kleniski mežnar zazvonil beli dan, sta se Čmok in Martin vlekla proti domu. Kregala sta se, ker ni bilo meseca na nebu, a podkovala sta vendarle pri luči Rebrovega šarca. Nato sta legla k počitku. Martin v hlev, Čmok na senico.

Tepeskanje sta zamudila.

II.

To je bilo lepo, pa je še, tam v Rožnem logu. Pod Slemenskim vrhom, tam ob turškem taboru, je izvirala Reberca, ki je požirala sproti vse studence na levo in desno in ob deževnem vremenu je narastla v dolini v velik potok, ki je že preplavil polje in loge. A to je bilo le včasih, nekatera leta spomladi. Sicer pa je Reberca ubirala precej redno svojo strugo in le v največji suši so usahnili studenci v toliko, da ni bilo več mogoče mleti in rezati.

Potok se je torej zvijal po Rožnem dolu, na levo in desno, tudi poševno. Kakor srebrna luskinasta kača se je videl s Slemena, in beli prodovi ob suši so se zdeli kakor bele štrene, po zelenem logu raztegnjene. Na levo se je stegal breg, ki se je izgubil polagoma v ravnini, a na tem bregu — Reber so ga klicali — je domoval kmet Reber. Dokler je segalo oko, od zelenega podnožja ob potoku, pa črez greben, poln razoranih njiv, in gori do Slemenskega

vrha, zaraščenega s hosto, je segalo zemljišče Rebrovo. Z gozdom vred ga je bilo črez dvesto oralov. Ob potoku sočnati travniki, zasajeni z vrbami, jelšami, jagnedi, pod bregom vrsta njiv, a nad njivami breg, ki je izgledal spomladi kakor raj. Drevo pri drevesu, zdaj čréšplje, zdaj hruške, zdaj črešnje, zdaj breskve, zdaj jablani, zdaj orehi so se vrstili skozi in skozi, od pomolja pa do podolja, od podnožja pa do grebena, ki je nosil na svojem hrbtu dve dolgi vrsti ozkih njiv. Onostran grebena, gori proti Slemenu, je oko zagledalo le jelko na vrhu, bukev po bregu, vmes pa so bili posamič nasajeni hrasti, mecesni, borovci in lipe. Od obeh strani so držala pota navzdol in navzgor in ena glavna cestica, ki se je ovijala grebena, nasuta z belim gramozom, se je videla in svetila oddaleč kakor srebrn pas nevestin.

Misli si, dragi bralec, v sredi te skupine, tam nad pisanimi njivami, med cvetočimi drevesi, hišo enonadstropno, z dvema vrstama zelenokrižastih oken naokrog, s hrastovimi škodljami krito ostrešje, tam na desno dolgo poslopje, ozko, koder se skriva do petdeset glav živine, nad levo vezan kozolec z dvajsetimi okni in desetimi peroti. Tvoje oko se spusti malo niže in vidi pod hlevom še hleve, koder prebiva do trideset prašičev, na drugi strani pa skednje in senice, široke in visoke, da je lahko z vozom v njih obrnil. Kajpada pri Rebrovih niso pogrešali sušilnice za sadje, ne uljnjaka, ne terilnice.

Na to posestvo je torej prišel Prahov Martin iz Ajdovega zrna za velikega hlapca. Zato se naj bralec ne čudi, da smo precej prvo poglavje začeli s prihodom Martina, ki je prišel jeseni od vojakov in je že kot dvanajstleten deček kake pol leta v kovačnici pri Čmoku pomagal, pa smrt očetova ga je vlekla domov, ker je bolehna mati sama težko izhajala, starejši brat pa je bil za oljarja izučen in je služil. Črez dve leti mu je pa umrla mati. Doma sta brata dala v najem, Martin je šel tudi služit. Bil je do vojaškega nabora pri kmetu Suknetu na Ajdovem zrnu za hlapca. In zdaj ga je Čmok nagovoril, naj se vdinja pri Rebru. Pa se je.

Toda lepota Rožnega dola ni še pri kraju. Onstran potoka je tudi breg, toda greben njegov ni tako ozek kakor na Rebri. Če stopiš na vrh, se ti odpre cela planina in kmet Kolenec, ki je tu domoval, je imel največ svojih njiv na ravnem in travniki so se mu ob potoku le malo

namakali. Vsa skupina te tokave je imela nekako podobo upognjenega kolena, in odtod menda hišno ime Kolenec. Cesta iz dola na breg se ni ovijala, ampak se je vlekla naravnost ob bregu navzgor. Po bregu je bilo tudi obilno sadnega drevja, a ta drevesa so bila še primerno mlada in poznalo se je, da je novodoben gospodar na posestvu. Zdaj se je vrstila vrsta jablan, samih rajnet, zdaj zopet se je križala vrsta samih parmen, angleških in spet francoskih. Tudi kos drevesnice z lepim uljnjakom smo našli tam na obronku; za hišo, z opeko krito, se je odpiral lep, okusno ograjen in s stezami posut vrtec, v njem pa poleg domačih zelenjav mnogo dišečih rožic. V prvi vrsti so se zibali naglji, dišal je majaron, dišala meta, se barvile georgine in se drobile marjetice. Druga vrsta je kazala po gredicah salato za salato, od motovila do endivije; tretja vrsta je obsegala česenj in čebuljek, južni in debeli koren, repico in redkvico. In spet se je pokazala vrsta rdečih in rumenih vrtnic, ki so ves vrt začarale s svojim puhom in duhom. Toda kdo bi našteval vse te vrste in vse te razlike, kdo bi opisal ves ta red in vso to lepoto? Saj je že hladnica vsa premrežena in prepregena z divjo vinsko trto, na oknih se skušajo pravilno izpeljani žeravci, sloneči na lesenih treščicah, pred vratmi pa se vrste na levo in desno v velikih posodah košati oleandri. Pa kaj še? Celo ljuba vinska trta, prava trta, z amerikansko cepljena, se solzi v deseterih brajdah po vrsti in daje priliko, poskusiti se tudi v vinogradništvu.

Tudi njegovi gozdi so se raztezali tja gori do vrha Slemena, toda tako obsežni niso in tudi tako zaraščeni ne. Govedi niso imeli toliko kakor pri Rebrovih, toda lepša je bila in hlevi so bili vzorno urejeni. Njiv je bilo več, a travnikov manj kakor pri Rebrovih.

Tak je bil torej Kolenčev dom.

Kmeta Reber in Kolenec sta kraljevala v Rožnem logu. Kmetovala sta in vladala, kosala se in pravdala, nagajala in spet mirovala.

Toda v dolini, v Rožnem logu, je bilo še več družin. Precej pod Slemenom je imel Reber svoj mlin in svojega mlinarja, malo bolj v nižavi spet Kolenec svojega. Kolenec je imel tudi žago, Reber pa kovačnico že na koncu loga ob potoku. Tudi nekaj bajt je bilo posejanih ob vznožju, nekaj na to stran, nekaj na ono stran potoka. Reberca je bila naravna meja obeh kmetov.

Od kovačnice dalje se je Reberca spustila po ravnini in četrt ure od tam je bila vas Klenica z župnijsko cerkvijo in s šolo.

Ko se naša povest pričenja, sta bila Reber in Kolenec v razporu. Zidali so novo mežnarijo, ker so staro hišo porabili za šolo. Mežnar je imel sicer svoje tesno stanovanje v šoli, toda vedno sta se prepirala z učiteljem in možje so začeli uvidevati, da bode treba mežnarju umisliti novo stanovanje, zlasti še, ker sta imela mežnar in učitelj oba vedno večjo družino. Tudi višja gosposka je pritiskala na to, in župan kakor župnik sta oba podpirala to zadevo. Največji nasprotnik novi mežnariji je bil Kolenec. Njegova stranka je pri občinskem odboru poudarjala, da ni nikoli dala mežnarju dovoljenja za ženitev, da naj se mežnarija izroči staremu mežnarju, ki ima svojo hišo, in ki ga je župnik radi pijančevanja in nereda v cerkvi odslovil, orglanje pa naj prevzame učitelj. Novi mežnar je bil namreč obenem organist. Več let se je vlekla ta zadeva, naposled pa je vendarle Kolenec propadel. Zato pa je nagajal, kjer je le mogel, župniku in županu, in je tudi z neko pritožbo dosegel toliko, da ni plačal vseh doklad, ki so bile zanj določene, da jih plača za novo mežnarsko poslopje. Ker dovoljena vsota namreč ni zadoščala za novo stavbo, je občinski odbor še napravil novo naklado, pa brez konkurenčne obravnave. In te Kolenec ni hotel plačati, češ, da je občinski sklep neveljaven, ker take naklade ne spadajo v občinsko področje.

Župan Rogelj in prvi občinski svetovalec Pavel Reber sta torej na vso moč pazila, da Kolenca kod drugod pristrižeta za tistih 30 kron, katerih Kolenec ni hotel plačati.

III.

Oče Reber je stal dopoldne po Šentjanževem z bičem v roki in čakal, da Martin napreže konja. Namenjen je bil v mesto, ki je bilo uro vožnje oddaljeno od Rožnega loga. Bil je mož pri petinpetdesetih letih, čokat, srednje velikosti. Gladko obrit obraz ga je delal čednega in vidrovka na glavi, nekoliko na stran obrnjena, ga je kazala srčnega. Visoke golenice so mu segale črez kolena, žametast telovnik se je svetil z dolgo, gosto vrsto belih gumbov, višnjeva „cafra“ mu je visela okrog vratu in oblečen je bil v kožuh s tankimi rožami ob robeh in po šivih.

„Martin, kar je bilo, je bilo. Včeraj je bil tvoj dan, a zdaj se pa le drži, kakor se to za takega fanta podá. Danes imaš še dan za počitek, konje pa le opravi.“

„Je že prav tako, oče,“ odgovori Martin, vesel, da ni bilo hujše nevihte.

V tem pride hišna gospodinja iz hiše. V roki je imela zelen, kosmat koc, ki ga lepo razgrne po vozičku, da so rese visele navzdol. Bila je to velika ženska, srednje rejena, pa čednega obraza. Malo je govorila, pa veliko povedala. Oblečena v sivo krilo in črno kočemajko, je stopala počasi po dvorišču.

Oče Reber naredi z bičem križ pred konjem, sede na voz, potegne za zavoro, nategne vajeti in bič položi poleg sebe.

„Ne pozabi kupiti vreče soli. Srečno!“

„Bog daj,“ odvrne gospodar in šarec je potegnil.

„Ata, štruce ne pozabite prinesti,“ oglasi se petnajstletna deklica na pragu. Bila je bosa in je hitro zopet stekla v hišo in gledala skozi okno za odhajajočim očetom.

„Micek, brž, brž za peč, da se ne prehladiš,“ pokrega Reberna mati ljubeznivo svojo hčerko in ustnice se ji zadovoljno potegnejo na smeh. Nato se obrne do hlapca, ki je nesel kolomaz v kolarno, in pravi:

„No, Martine, kako pa je bilo včeraj? Ali ti je Čmok dosti novega povedal?“

Hlapec je bil skoro v zadregi.

„Dobro smo pognali včerajšnji dan, vendar me glava boli in ne ljubi se mi jesti. Ko bi pa imeli, mati, kaj črnega, bi mi prav ustregli.“

Gospodinja se je nasmejala in je vedela, kako moškim postreči. Zato je rekla:

„Le pojdi z mano, Martine!“

Malo čudno je gledal hlapec, ko mu gospodinja iz kuhinje prinese korec.

„No, vodo že zunaj dobim,“ si je mislil. Ali vzel je vendarle korec v roke. In glej! V korcu je bila — črna kava.

„Mati, vas bodem vselej rad ubogal. Vi poznate moške.“

„Bolj kakor ti ženske, Martine!“

Hlapec je malo čudno pogledal. Kaj, Reberna že n orda ve, kaj se je včeraj godilo? Najbolje je, da sem o kritosrčen, si misli, in takoj začne pripovedovati precej n. drobno, kako je bilo prejšnji dan pri Popustku.

Gospodinja se je včasih nasmejala, včasih srpo pogledala, naposled pa dejala:

„Martine, Čmoka le rad imej, toda vselej ga pa ni treba poslušati. Je dober človek, toda gorje mu, kdor se mu zameri.“

In hlapec je šel iz veže, osnažil in ogladil konje, pa jih gnal na vodo.

Tam pri potoku ga je že čakal Čmok, ki je ravnokar odprl svojo kovačnico.

„Martine, danes še ne bomo delali. Grkovtu podkujem konja na ojstro, ker gre še danes v gozd, drugega nič. Potem gremo piko dret k Popustku. Pridi popoldne za menoj.“

In tako je bilo. Gostilničar Popustek je tisti dan še veliko pijače iztočil.

Tudi Reber se je nazaj grede oglasil pri Popustku. Pa z voza ni šel. Na vozu sta pila s krčmarjem bokal vina. Pravil mu je, da je sin premeščen k nadomestni rezervi in da na pomlad že pride domov. Vesel je bil Reber te novice, Popustek pa mu ni dal odloga, dokler ni Martin sedel na voz in se odpeljal s konjem domov. Reber stopi v gostilno in tam je dobil tudi svojega prijatelja, župana Roglja.

„Eh, veš kaj, danes sem pa vesel, kakor že davno ne. Vesela bode šele moja ženska, ko ji hlapec pove, da Jožek pride domov. Kaj meniš, ali ni to veliko? In sem prepričan, da je to največ tvoja zasluga, ljubi moj prijatelj, oče župan! Fant ti bo hvaležen. Mlad si še, mlajši od mene, toda zagotovim te, da bode moj sin še večja tvoja opora, kakor sem jaz. Saj jaz ne bom več dolgo gospodaril. Naveličal sem se in leva noga mi zmerom nagaja. Ko bi gospod župnik danes mene v roke dobili, rečem ti, da bi jim veliko obljubil.“

In oče Reber je dal še za več bokalov. Toda dolgo časa se ni mudil v gostilni, kakor tudi njegov prijatelj Rogelj ne. Ob solnčnem zahodu sta odšla domov, dasi je bila na ono stran hiše med mladimi še godba in ples. Po potu pa je Reber Roglju povedal še to-le:

„Veš, v kratkem bodeš imel ogled za mojo žago. Kolenec se bode upiral na vse kriplje, pa ne bode nič opravil. Sem že govoril danes v mestu z odvetnikom.“

„Jaz bodem storil vse, kar je v moji moči.“

In prijatelja sta se razšla.

Reber je imel devet otrok, pa vsi so pomrli, največ jih je vzela nalezljiva bolezen griža. Ostala sta le dva pri življenju: Jožek, ki je bil pri vojakih, in pa najmlajša, Micika. Reber je imel še dva brata in dve sestri. Oba sta bila oženjena, eden v Ajdovem zrnu, eden pa v Žeravici. Tudi sestra je bila omožena v Porečju, druga sestra je bila neomožena doma, pa je pred tremi leti umrla. Bila je najstarejša. Agata ji je bilo ime. Pred petdesetimi leti je bila že zrela za možitev. Pravili so, da bi jo bil Kolenčev oče rad vzel. Pa stari Reber je bil odločno zoper to in ni hotel nič slišati o tem. Rebrova in Kolenčeva hiša se že od nekdaj nista mogli. Stari Kolenec, ki je bil takrat komaj dvajset let star, se je oženil drugod. Vendar pa je Agata povila nezakonsko dete, ki so ga krstili za Urha. Toda krščen ni bil v Klenici, ampak daleč tam blizu Trsta, koder je imel Reber neko daljše sorodstvo. Agate takrat ni bilo kake dve leti domov in ljudje so govorili, da se je šla učit kuhat in šivat. Ženske pa ti govorici niso dosti verjele in so se na tihem posmehovale. Toda Agata se je vrnila in nihče več ni mislil na pretekle dogodke.

Kakih deset let potem pa je Reber dobil v kovačnico nekega dečka iz daljnih krajev. Stric njegov, stari Miha, je že lezel v dve gubi in ni mogel več sam opravljati težkega kovaškega posla. Nekega dne torej je Spančkov Jurij, ki je vsak teden vozil v mesto, pripeljal v kovačnico štirinajstletnega dečka Urha. Bil je živahen, priden in prebrisan. Stari Miha ga je imel rad in izučil se je pri njem popolnoma kovaškega posla. Ko pa je bil dvajset let star, ga je Reber poslal tudi v podkovsko šolo za eno leto, da se je izučil dobro konje kovati, pa tudi živino zdraviti. Kmalu, ko se je vrnil, so ga napravili tudi za občinskega mesogleda. V tem pa je umrl stric Miha in Urh je postal samostojen. Oženil bi se bil rad, pa Reber mu ni dovolil, češ, da se mu ne mudi. Popustkova Franica mu je bila zelo všeč, pa niti Popustek, niti Reber nista hotela nič slišati o tem.

Franica se je kmalu potem omožila drugam, Urh pa ni hotel več ostati v kovačnici in je odrinil po svetu. Kake dve leti ni nihče vedel zanj, dasi so večkrat po njem popraševali. Reber je dobro vedel, da mu je Urh mnogo odlegel, in s kovačem, ki ga je dobil namesto njega v kovačnico, so bili ljudje malo zadovoljni. Urh, ali kakor so mu ljudje navadno rekali „Čmok“, je popotoval po raznih

krajih. Naposled pa se je naveličal in vrnil se je domov močno izpremenjen. Prej tako vesel, odkritosrčen, potrpežljiv, zdaj pa zadirljiv, otožen in potuhnjen. Tudi pijače se je močno navadil in popil je vse, kar je prislužil. Toda delavec je bil še vedno dober. Zaupal ni nikomur razen svoji materi, Rebrovi Agati, ki je stanovala v bajti nad Rebrijo. Tja je zahajal najrajši po noči in z materjo sta se najbolj razumela in pomenila. Toda revica je bila že stara in bolehava, tako da ni mogla Urha voditi tako, da bi bilo prav. Nekaj jo je premagala slepa materina ljubezen, nekaj pa staro maščevanje nad tistimi, ki so ji zagrenili življenje. Tudi je Urha že toliko premagala strast, da ni bil več zmožen, nastopiti pot možatosti in poštenega življenja. Postal je navaden pijanček, ki je delal rad za kozarec vina ali kupico žganja. Največje njegovo veselje je bilo, da je koval, zdaj konje, zdaj zopet spletke. Ljudje, ne tuji, ne domači, ga niso spoštovali, toda bali so se ga; mladi ljudje pa so ga imeli radi, ker je rad zabaval in zabavljal, spletkaril in varil. Ako mu je kdo kaj plačal, je bilo prav, ako pa ne, je bilo tudi prav. Samo da je imel za vino in žganje. Le če se mu je kdo zameril, o takem je vedel dovolj slabega povedati in mu nagajal, kjer in kakor je mogel. Ali mu je poslal račun na zaostalem dolgu, ali pa mu ni napravil, kar je obljubil, zlasti takrat, kadar je naročeno orodje najbolj rabil. Rebru ni plačeval nič najemščine, le koval mu je zastonj.

Pred tremi leti je umrla Agata. Bil je lep pogreb, pogrebščina velika. Pa Urh ni prišel blizu. Le pokropit je prišel po noči svojo mater. Od tistega časa naprej je bil Urh cel Čmok. Sedem dni ni pokusil nobene jedi, razen pijače. Pa tudi v kovačnico ni šel. Reber ga je mislil pognati, pa ni se ga upal. Bal se ga je. Vrhutega mu je bil dober pomočnik proti Kolenčevi hiši.

Nihče ni tako težko videl Čmoka kakor Kolenec. Kadar je namreč s paragrafi ugnal svojega nasprotnika, takrat se je pokazal Čmok in mu naredil križ čez račune. Ko postavim ni hotel plačati tistih trideset kron za mežnarijo, brž mu je Čmok eno zasolil. Naznanil ga je, da mu je svinja poginila za nalezljivo boleznijo, pa jo je sam pokopal. Dobil je šest dni zapora ali šestdeset kron kazni. Tako mu je podvojeno vrnil. Občina pa je dobila dvakrat trideset kron v ubožno blagajno.

In tako se je pesem nadaljevala.

IV.

Bilo je po Svečnici. Topli, solnčni dnevi so nastopili. Sveče ob strehah so se tajale in sneg je že skoro izginil.

Stari Kolenec je mislil, da ne dočaka več spomladi. Ni bil ravno bolan, toda star je bil. Črez osemdesetkrat je že gledal spomladi v naročje. Lep, jasen, topel solnčni dan ga je privabil iz zapečka na jasno. Tam pred uljnjakom je sedel in zrl na čebele, ki so kukale iz prašnice. Videlo se je doli po Rožnem logu. Pogled mu je uhajal tja proti kovačnici. Bridek nasmeh se je vrtil na njegovih izsušenih ustnicah.

Topli solnčni žarki so ga spravili v dremoto. Trepalnice so se stisnile in stari mož ni slutil, da stoji tam za vrtno ograjo njegov — sin.

„Oče, ali se grejete?"

Mož pogleda in se prestraši. Ozre se, pa pravi bolestno:

„Kaj me boš mučil do zadnje sape?"

„Nič vas ne mučim, oče! Samo poglejte to-le, pa od daleč, od blizu ne. Ali vam je znana ta pisava?"

Čmok je bil. Izpod srajce je privlekel v rdečo cunjo zavit papir in ga razgrnil.

Starcu so se noge šibile. Hitro vstane, kakor bi bil mladenič, in skoči za papirjem. Toda Čmok smeje odskoči in pritisne papir na hrbet. Stari Kolenec zopet sede na klop in globoko vzdihne.

„Čemu ti bo to," zopet začne. „Daj sem ali raztrgaj. Saj veš, da ti nič ne koristi!"

„Pa zakaj vam je toliko za ta papir, ako nič ni vreden?"

„Saj veš, da je za take reči najbolje, da se pozabijo."

„Pa se ne bodo, oče moj! Na smrtni postelji mi je dala mati ta papir in je rekla: »To je tvoja dota!« Te črke, četudi so pisane z vašo krvjo, so mi ljube, so mi edini spomin moje matere. Te črke so moja moč, moje imetje, moja kri, moje vse. In te bi vam dal?"

„Jaz sem pisal, ko nisem vedel, kaj delam. Strast me je vodila. Tvoja mati me je prisilila."

„Prisilila? Ni res! Vi ste jo prisilili, ko ste ji obetali, da jo vzamete. Vi ste jo zapeljali, vi ste jo storili nesrečno."

„Saj bi jo bil vzel, pa niso pustili."

„Ni res! S povzdignjenimi rokami vas je prosila, da ji ne napravite te sramote. Takrat je bil čas. Pa vi se

niste zmenili za njo. Norčevali ste se in ste rekli, da jo bodete tožili, če le zine, da ste ji vi vzeli poštenje."

„Zdaj ti tako nič ne pomaga ta papir, ker je pisanje na njem že zastarano."

„To bodo odločili drugi, ne vi."

„Pusti me pri miru, saj vidiš, da sem že na robu groba."

„To vidim. Toda poravnati se mora vse na tem svetu. Tudi vi morate popraviti, kar ste zagrešili, drugače vas bo ta papir tožil pri sodbi božji."

Starec se je zganil. Roke in noge so se mu tresle. Pa reče: „Urh, kaj naj poravnam?"

„Ali se vam jaz nič ne smilim, — vaš sin?"

„Kaj želiš? Ivan ti napravi kovačnico, če hočeš, na ti strani vode."

„Naj bi bil bratov hlapec, kaj ne? Drugega nimate za me?"

„Kaj hočem jaz, saj veš, da imam samo kot izgovorjen."

„Pa pritisnite, saj veste kako!"

„Ali naj storim celo družino nesrečno?"

„Saj ste jo že davno. Toda dovolj besedi, da vas preveč ne potarem. Rečem vam samo to: Moj sin je živ, čvrst, pri vojakih je zdaj. Pa pride kmalu od tam. In tedaj mu sporočim: Le pridi, da enkrat vidiš, kje je tvoj oče doma, ne doma, kje stanuje."

„Ti imaš sina?" začudi se oče.

„Bog že za to skrbi, da se greh kaznuje. In povem vam: ako vašo Reziko obljubite mojemu Janku, no, potem raztrgam ta papir, drugače ne."

„Urh, ali ne veš, kaj je sorodstvo?"

Kovača je zadnja beseda preplašila. Ni mislil na to. Pa brž se domisli:

„To se že da tudi napraviti s spregledom. Pa z Bogom! Srečno večnost, če se ne vidiva več na tem svetu, moj oče!"

In Čmok se obrne po dolini. Za debelo hruško postoji in gleda, kaj se premika tam doli po cesti. Več možakov je.

„Aha," si misli, „županski ogled je danes za Rebrovo žago. To bo pa zopet nekaj za me."

In odkuri jo za potokom proti mlinu.

Stari Kolenec pa je še sedel na klopi pred uljnjakom. Zima ga je tresla in slabo mu je bilo. Do dna srca ga je

pretresla novica, da ima Urh sina. Morda pa ni res? Morda je Urh le lagal, da ga je strašil? Na stara leta, pa take težke poskušnje!

Čmok se je že v m'nu pogovarjal z mlinarjevo Uršiko, ko so možje prišli na lice mesta.

Spredaj je korakal župan Rogelj in njegov drugi svetovalec Škopnik, za njima je šel Kolenec. Bil je siv na glavi, strast se mu je brala na obrazu in v rokah je držal cel zavoj p..pirjev. To so bili prepisi aktov, katere mu je napravil brat Anton, notar v mestu. Tam onostran Reberce pa je mahal Reber, njegov sin Jožek, ki je prišel pred štirinajstimi dnevi od vojakov, in hlapec Martin.

Župan prebere ulogo Rebrovo za napravo nove žage in popraša mejaša Kolenca in žagarja njegovega, ali ima kdo kaj ugovarjati?

Kolenec takoj razgrne svoje papirje in začne naštevati različne vodne postave.

„Kdo izmed nas to razume? To je stvar višje gosposke. Danes se gre samo za to, ali imate vi, Kolenec, kako škodo pri svojem mlinu ali žagi, ako Reber naredi svojo žago?“

„Seveda jo imam. Kolikor bode Reber zrezal, toliko zaslužka meni uide,“ odvrne Kolenec.

„To meni nič mar,“ se zadere Reber. „Na žago lahko vozi vsak, kamor hoče. Saj ni več tlake.“

„Pa vode ne bode dosti pri moji žagi in mlinu. Zaprl mi bode Reber vodo, kadar se mu bode zljubilo.“

„Tega ne sme storiti in če stori iz škodoželjnosti, ga lahko naznanite.“ odvrne župan.

„Vi držite z Rebrom in jaz ne potrdim današnjega ogleda,“ odreže se Kolenec.

„Zakaj pa nas potlej kličete, če ne potrdite?“

V tem hipu stopi iz mlina Čmok. Tudi mlinar in več žensk se pokaže na pragu.

„Tega pa ne smemo trpeti, da bi kdo zasramoval naš^ga župana, ki ga vsak pozna, da je pravičen in poštenjak,“ se oglasi Čmok z močnim glasom.

„Kaj to tebe mar?“ odvrne še Kolenec, toda zdaj ni bilo moč več mirno govoriti. Ženske so začele vpiti nad Kolencem in ga zmerjale: „Požeruh, slepar, norec!“ Martin ga je sunil v rebra. V tistem hipu ena izmed žensk vrže škaf vode nanj. Začel se je pravi pravcati pretep. Zabilisknil se je celo nož v roki Kolenčevega žagarja. Martin pa je že

pobral krepelec in mahnil po žagarjevi roki. Toda nesreča je hotela, da je udaril Rebrovega Jožka, ki je v tistem hipu skočil za žagarjem, in sicer po glavi z vso močjo. Jožek se je zgrudil na zemljo. Vsi so se prestrašili. Ženske so jele rjuti, Kolenec in žagar pa sta tekla, kar sta mogla, ob potoku proti domu.

Močili so Jožka z vodo, kri mu je tekla curkoma po licih.

Malo se je zavedel, pa zopet padel v nezavest, ko ga prineso v hišo. Takoj je letel mlinar po konja, napregel in se peljal v mesto po zdravnika.

V.

Rebrovega Jožka so prinesli na smrekovih vejah domov. Položili so ga na posteljo in opazovali. Nič se ni zavedel. Poslali so po župnika, ki si je vse prizadel, da bi mladeniča oživel. Dejal ga je v sv. olje, mu dal odvezo in papežev blagoslov, toda zavedel se Jožek vendarle ni.

Hipoma se je zvedelo na okrog, kaj se je pripetilo. Stari Kolenec je padel v omedlevico. Tresli so ga in tresli, dokler se ni zavedel. Brž je izrazil željo, da želi s sinom sam govoriti. In govorila sta precej časa sama v hiši. Potrt, bled, preplašen se je mladi Kolenec pokazal v vežo. Rekel je dekli, naj brž gre po župnika, ker oče ne bodo dolgo.

Ko pa je v Klenici zazvonilo za večerno molitev, se je stari Kolenec že poslovil od tega sveta.

Nič boljše skoro ni bilo pri Rebru. Zdravnik se je pripeljal iz mesta in Jožka vendar-le napravil, da se je zavedel. Poslali so še enkrat po župnika, da ga je obhajal. Jožek je imel veliko rano na sencih in črepinjo prebito. Zdravnik je svetoval odločno, naj ga peljejo v bolnico. Tam ga bodo operirali.

Tako se je tudi zgodilo. Jožku so zdravniki dvakrat prežagali lobanjo. Črez dva dni so mu že dali upanje, da ozdravi.

V tem pa so orožniki stikali za Kolenčevim žagarjem. Ta je bil brat mlinarja Jurija in sila oduren pa surov človek. Zato so se ga ljudje bali. Kolenec pa ga je imel rad, ker mu je dostikrat pomagal pri kaki spletki do Rebrove hiše. Še celo Čmok, ki se ni bal nikogar, se je žagarja Matevža najrajše izognil. Bil je Matevž hudoben človek.

Edini, ki se Matevža ni bal, je bil Martin, Rebrov hlapec. Ta namreč je bil sila močan in je Matevža nekoč tako opral ob tla, da je ta tri dni čutil posledice padca. Žagar se ni bal nikogar in se je zanašal le na svojo pest in če treba — tudi na svoj nož. Toda Martin mu je bil kos.

Ali tisti dan Martin ni miroval. Peklo ga je, da je udaril po Jožku. Strašno mu je bilo hudo in Rebrovka ga je komaj potolažila, češ, da on ni kriv. Težka je bila taka tolažba, toda Rebrovka je bila modra in junaška žena, ki je znala tudi take družinske udarce prenesti.

Kajpada so bile tudi Martinu ure preštete. Orožniki so prišli ponj. Dasi jim je po pravici povedal, da je po nesreči udaril po Jožku, je vendar moral v ječo.

„To se bode pozneje izkazalo, kdo je kriv,“ zavrne ga orožnik. Vendar so mu dovolili, da je šel z orožniki iskat žagarja. Iskali so ga do večera, pa Bog ve, kod je že bil žagar Matevž. Martin je sam šel v ječo.

Pri Rebrovih je bila doma velika žalost. Tako so se veselili edinega sina, da pride od vojakov. In zdaj? Komaj je bil štirinajst dni doma, pa taka nesreča! Oh, kako se je Reber kesal, da ni Jožek ostal pri vojakih. Kako ga je skrbelo, ako ne okreva. Micika pa se kar ni mogla potolažiti. Še celo posli so jokali in želeli Jožku skorajšnjega zdravja. Vrhu tega je bil zdaj še ob hlapca. In kdo je pobijalec Jožkov? Njegov hlapec Martin.

Tam na Kolencu pa je bilo dvoje bitij, ki je vendar le imelo sočutje do Rebrovih. Dekla Barba se je močno kregala nad žagarjem, ravno tako hči Rezika nad očetom.

„Čemu vedno te zdražbe? Kaj je tega potreba, da se sovražimo, kakor bi ne bili kristjani? Oh, kakšna sramota se napravlja obema hišama! Nič več ne ostanem doma, ako ne bo tega prepira enkrat konec. Naj naredi žago, če jo hoče!“

„Saj veš, da stric ne dovoli tega.“

„Kaj stric! Njemu je lahko, ki ga ni doma. Ali morate res strica vedno poslušati? Samo nemir dela v občini. In koliko ste plačali in boste še, ker ste tako trmasti.“

„Tiho,“ se zadere Kolenec proti hčerki.

Rezika pa le nadaljuje: „Ne morem molčati in dolžnost moja je, da vam povem.“

Pa Kolenec odide iz hiše.

Nič veselega, mirnega življenja ni bilo pri Kolenčevih. Ni ga bilo prej, a zdaj ga je še manj. Tudi posli niso radi

ostajali pri hiši in celo Barba je napovedala, da gre proč. Prej je bilo še, ko je Martin gonil živino na vodo. Z njim se je marsikaj pomenila, pa mu tudi marsikaj potožila. Ali zdaj Martina ni bilo več. Le pastir Lojzek je gonil živino na vodo.

Kolenka je bila sitna in čemerna. Bila je bolehava in zato malokdaj dobre volje. Le Reziko so posli radi imeli in ona je bila pravzaprav gospodinja. Kolikokrat se je že ta ali oni posel napovedal, da odide, toda ljubeznivost in dobro srce Rezike ga je ustavilo. Tako je tudi Barba na njeno prošnjo še ostala pri hiši.

Pri Rebrovih se je spomladi obrnilo na bolje. Jožek je okreval toliko, da je prišel iz bolnice domov. Ali močno se je izpremenil. Shujšal je, zadovoljnost je izginila iz njegovega obraza in zamišljeno je hodil okrog. Ljudje so dejali, da se mu včasih malo meša.

Stari Reber pa vendarle ni odstopil od svojega namena. Še enkrat je vzdignil županski ogled in potem začel staviti žago. Kolenec ni več ugovarjal. Tudi on je postal zamišljen in otožen, odkar mu je oče umrl. Žena ga je večkrat poprašala, zakaj je tak. Toda Kolenec je zkomizgnil z ramama in molčal. Kar mu je oče povedal na smrtni postelji, to ga je peklo v dno srca. Nič več ni imel nobenega pravega veselja in česarkoli se je lotil, vse se mu je zdelo pusto in dolgočasno.

Le kovač Čmok je živel tako, kakor bi se nič ne bilo zgodilo. Še celo Jožkova bolezen ga ni ganila in zdelo se mu je, da je božja volja tako, da Jožko ne bode gospodaril na Rebri. Smilil se mu je edino hlapec Martin, ki je moral radi svoje gorečnosti dva meseca prebiti v ječi. Toda na poletje se je povrnil k Rebrovim in zopet se je začelo staro, dasi močno izpremenjeno življenje.

Tudi žagar Matevž se je zopet pokazal v Rožnem logu. Skrival se je, pa so ga vendarle zasačili. Toda dobil ni niti toliko zapora, kolikor Martin. Na jesen je zopet hodil po Kolenčevi žagi, ali jezilo ga je močno, ko so kmetje vozili mimo njena na Rebrovo žago. Prav malo je imel hlodov na žagi, Rebrovega mlinarja fant, ki je prišel od vojakov, pa je žagal na Rebrovi žagi. Bilo je prijetno v žagi in v mlinu, zakaj na žagi se je sukal France, Uršikin brat, v mlinu pa je pomagala očetu Uršika. Martin in Jožek sta rada zahajala na žago in Martinu je bilo žal, da ni izučen žagar ali mlinar.

VI.

Bil je topel spomladni dan.

Barba je z lopato premetavala zemljo v vrtcu, Rezika pa je z grabljami rahljala zemljo, da poseje vanjo salato, motovilček in druge zelenjave.

„Ali si slišala, Rezika, da je Rebrov Jožek že doma?“

„Ata so pravili, da je. Ali je popolnoma zdrav?“

„Ko bi bil Martin še, bi ti jaz že vedela povedati. Tako pa ta Rebrov Lojzek malo ve povedati. Rekel je, da je čisto zdrav. Čmok pa je pravil pri Popustku, da so se mu možgani močno pretresli in da nikdar več ne bo popolnoma okreval.“

„Božec! Meni se smili! Dober fant je bil in lepega vedenja. Jaz sem ga tako rada imela.“

„Pa zdaj ga nimaš več?“

In Barba se je naslonila na lopato pa pomenljivo pogledala Reziko. Ta je otrnila z očmi in rekla:

„Barba, ti si poredna!“

„Kar nič ne obupaj, Rezika! Če je Čmoku po volji, gotovo ti ne uide. Ali Čmok je Čmok in sam peklenšček ne ugane njegovih misli. Zdi se mi, da bode Čmok še marsikatero izkuhal, dokler, dokler...“

Barba si ni upala izreči stavka do konca. Rezika pa je le vlekla z grabljami po gredici, dasi je bila prst že davno zrahljana. Zamislila se je globoko in skrbi so ji polnile trpečo dušo.

Bila je sloke, nežne rasti, kakor iz voska vlit obrazek je žarel izpod pisane rute in rdeče ustnice so trepetale kakor razcveli mak v rži, ko ga veter zmajuje. Že je jeseni štiriindvajsetkrat praznovala svoj god. Do štirinajstega leta je bila gojenka uršulinskega samostana, od takrat pa je vedno bivala doma. Le nekaj mesecev je prebila v mestu pri svojem stricu notarju, kateremu je stregla in kuhala njena starejša sestra Ivana. Na potezah obrazovih se ji je poznalo, da je trpela mnogo na telesu in na duhu. Tudi roke so bile zdelane na dlanih. Bila je pridna in modra gospodinja ter je svojo mater daleč prekašala.

„Barba, ali je res, da se Uršika in Martin rada vidita?“

„To pa to, Rezika! Tudi mlinar vé za to in gotovo bi bila drug predpust na svatbo povabljena, da ni prišel ta preklicani ogled zavoljo žage.“

„Pa kar na roko se bi vzela?“

„Saj ima Martin svojo hišo v Ajdovem zrnu. Pa zdaj jo ima v najemu. Sicer pa bi ga Rebrov mlinar vzel pod svojo streho. Martin bi bil za hlapca, kakor je bil doslej. Uršika bi pa pomagala v mlinu in — zibala."

„Rezika, pojdi gori!" oglasi se materin glas iz hiše.

Deklica takoj nasloni grablje na ograjo ter steče iz vrta v hišo.

Kolenka je bila že petdeseto leto prekoračila. Suha, visoka in upognjena žena je kazala izpod obrvi dvoje živih oči, ustnice pa so izražale grenkobo in bolest.

„Rezika, ali veš, da je Jožek doma?"

„Ravnokar sem slišala."

„In ti je znano, da Jožek ni več pri pravi pameti?"

Dekle se je prestrašilo.

„Poglej, kako Bog kaznuje zavist in škodoželjnost," nadaljuje mati. „To ti povem zato, da ne boš več mislila nanj, na tega norca Jožka."

Rezika je prebledela.

„Vem pa, da niti meni niti Kolencu ne bode mogoče dolgo časa gospodariti. Oba sva bolehna in ne več zmožna voditi tako veliko gospodarstvo. Ti pa imaš tudi že vso pamet skupaj in čas je, da si poiščeš ženina."

Rezika sede na klop in zre materi v oči.

„Rezika, oče ve že za ženina. Gotovo ti bo všeč, ker je tudi njemu všeč."

Rezika vzdihne in vpraša:

„In kdo je ta, mama?"

„Iz mesta je. Učen človek in čeden. Kakšnih trideset let mora imeti."

„Pa kako ga morete tako hvaliti, ker ga niti ne poznate?"

„Saj ga tudi oče ne pozna. Nekdo mu je pravil od njega in rekel, da tebe pozna. Najbrže te pozna še od takrat, ko si bila tri mesece pri stricu."

Rezika se zgane. Vstane in gre po svojih opravkih. Bil je čas, da pristavi kosilo.

„Torej ženina imajo za me pripravljenega. In jaz ga niti ne poznam ne. To bo zopet nekaj lepega."

Rezika pogleda skozi kuhinjsko okno tja črez Rožni log in debele solze se ji vdero po licih.

„Moj Bog! Kako sem jaz nesrečna!" Izjokala se je kakor otrok, mislila na levo in desno, naposled pa sklenila, da piše v mesto svoji edini sestri, naj ona prevzame

Kolenčevo posestvo. Same pa se je polaščala misel, da bi dala slovo domači hiši pa odšla v samostan. Toda stariše pustiti kar tako? In ali bode Ivana sprejela njeno ponudbo? Ali bo hotela iz mesta zopet na kmete? Ali bode Ivana tako skrbna za očeta in mater kakor ona?

Brez odločitve je skuhala kosilo.

Bilo je po južini. Rupert, hlapec Kolenčev, daljnji sorodnik njegov, je sedel na sodu, ležečem na dvokolesnih garah. Žvižgal je nalahkoma in brezskrbno zrl tja po travnikih. Velik vol je vlekel vodo po klancu navzgor, vprežen v ojnice. Vol je zavil okrog vogla in se ustavil pred hišo v hruškini senci. Bil je navajen, ker je že tolikokrat pripeljal vodo iz Reberce.

Pred hišo na klopi je Rezika razkladala v zavitkih spravljena razna semena.

„Rezika, ali boš sejala?"

„Posejati mislim nekaj semen po vrtu. Pa zdi se mi še malo prezgodaj."

„Ne bo prezgodaj, ne, saj že drevje tako brsti in videl sem včeraj v gorah že črešnjo cveteti."

Rupert je izpregel vola, nato pa je sedel na klop poleg Rezike. Bil je zal mladenič.

„No, Rezika, kako je že kaj?"

„Tako, tako, Rupert. Kdaj bo že prišel dan, da bi mogla enkrat zopet tako veselo peti, kakor si ti ravnokar žalostno žvižgal?"

„Ali veš, katero sem žvižgal?"

„Kako bi ne vedela? Saj se mojemu srcu tako prilega."

Rupert je umolknil. Nato je zopet zažvižgal tisto, ki pravi:

„Ko ptičica sem pevala,
sem sladke sanje sanjala;
oh, zdaj pa nikdar, nikdar več,
veselje preč je, preč . . .

Rezika in Rupert sta se dobro razumela. Rupert je bil že več let pri hiši in je veljal za velikega hlapca. Zato se je Rezika v vseh gospodarskih zadevah z njim posvetovala, dasi je bil Rupert bolj potreben šole, kakor Rezika. Mati se je za gospodinjstvo malo brigala zadnja leta, pa tudi Kolenec je ostajal dostikrat od doma ter se je največ mudil pri delavcih gori v gorah, kjer je že par let bukve in hraste sekal in vozil na žago. Za kmetijstvo se ni dosti menil. Le prodajal je in kupoval. Obdelovanje polja pa je prepuščal Rupertu.

„Rezika, ali bodeš še dolgo časa taka?“ popraša zopet Rupert deklico in se poredno nasmeja.

„Eh, Rupert, tisto me je malo mar. Mati bi radi videli, da bi se omožila. Tudi oče bi mi ne branili. Pa —“

„Pa —“ poprime Rupert, „pa — kaj je?“

„Pisati sem že mislila sestri Ivani, naj ona pride domov, jaz bi pa —“

„Pa — no kam?“

Rezika se je nasmehnila, pa ni odgovorila.

„Kaj skrivaš pred mano, Rezika, saj veš, da ti dobro želim.“

„Ne upam se ti povedati. Hud boš.“

„Ali morda misliš zopet na samostan?“

Rezika zardi, pa potrdi.

„Ne vem, če bode kaj kruha iz te moke. Mislim pa, da te je to najbolj užalilo, ker Jožek ni več to, kar je bil.“

„Jožka imam rada, kakor sem ga imela, tudi ko bi bil res prišel ob pamet, kakor pravijo. Toda na Jožka ne mislim, ker veš, da stariši moji tega ne bi nikdar dovolili. Pač pa mi nekega drugega nasvetujejo, ki ga ne poznam niti jaz, niti stariši. Čmok ga menda pozna.“

Rupert skoči po koncu in nevoljen zakliče:

„Že zopet je ta Čmok vmes! Čudno je vender to, da brez tega človeka ne more nič miniti.“

Pa se zamisli, mladi Rupert, zroč v tla. Nato sede poleg Rezike, jo poboža po licih, in pravi:

„Ne boj se, Rezika! Jaz bodem že zvedel zanj.“

„Nikar, Rupert! Pusti Čmoka pri miru. To je nevaren človek. Ne poznaš ga še. Četudi zna biti hudoben, toda dobrega srca je pa vendarle, za kogar je. Morda dobro misli. Poprašaj Barbo in ta ti bo več vedela povedati.“

Rezika je odšla za voglom na vrt, koder je Barba še z lopato rezala zemljo.

„Oh, Rezika, tako dolgo te ni! Mati so že prašali za te.“

Deklica se ozre in zagleda mater na klopi pred uljnjakom.

„Ali vam je hladno, mama? Pojdite rajši v hišo, da se ne prehladite. To solnce je še premalo toplo za vas.“

„Dobro mi dene, Rezika! Samo slabosti me obhajajo. Prinesi mi malo vode.“

„Ali vam prinesem tudi Marijaceljskih kapljic?“

„Pa jih prinesi.“

In deklica je stekla v hišo, pa prinesla materi vode in kapljic.

Nato je Rezika mater odpeljala v hišo.

Rupert pa je prišel s škarjami v roki na vrt. Namenil se je obrezati trte ob brajdnikih na koncu vrta.

„Vroče je, Barba, vroče, kajneda?“

„Pa še kako, Rupert! Mislim pa, da je bilo tudi tebi vroče, ko si sedel pred hišo na klopi.“

Rupert postane rdeč kakor kuhan rak, pa se zadere nad deklo:

„Molči, baba, kaj je bilo kaj napačnega?“

„Jaz nisem baba, ampak Barba.“

„Ti imaš res povsod svoj nos. Zato si tako malo prekopala.“

„No, Rupert, le potolaži se, saj razumeš šale. Prav je, da potolažiš Reziko. Ona je revica.“

„Torej si poslušala za voglom, ko sva se midva pogovarjala?“

„Ne za voglom, čemu neki? V hiši sem bila in pri odprtem oknu sem vaju gledala in poslušala.“

„No, kaj je bilo kaj posebnega? Po licih sem jo pobožal. Ali je to pregrešno?“

„Nič hudega, Rupert! Samo to mi povej, kdo neki je ta ženin Rezikin, ki ga tako skrivajo?“

„To bodeš ti boljše vedela kakor jaz, ker se s Čmokom razumeta.“

„Midva se s Čmokom toliko razumeva, kakor vidva. Povem ti pa, da bodem že zvedela, kako in kaj je s to stvarjo.“

„No, le pozvedi, Barba! Hvaležen ti bom za to.“

In Rupert je šel na delo.

Tiho je bilo po logu, le iz kovačnice so se čuli udarci kladiva, ki je je Čmok vrtel nad razbeljenim železom.

VII.

Veliki teden je kovač Urh rad vzel v roko sak in vilice ter šel lovit ribe po Reberci. Seveda ni imel pravice, toda za to se je Čmok malo zmenil, kadar je hotel kaj doseči ali ponagajati. Prepričan je bil v dnu svoje duše, da ima na Rebrovem pravice kot služabnik in kot sorodnik, skrivno pismo pa mu daje pravico na Kolenčevini, da stori lahko marsikaj, česar drugi ne more.

Kolenec je vedel, da Čmok lovi ribe, dasi ima on ribji lov v najemu. Jezilo ga je in večkrat že je mislil naznaniti Čmoka kot ribjega tatu. Toda tisto, kar mu je oče povedal na smrtni postelji, tisto ga je vselej ustrašilo, da ni storil kaj takega proti Čmoku. Bal se ga je.

Ni se ga pa bal Rupert. Ko je zvedel, da je Čmok zopet ribe lovil, je to povedal orožnikom. Ti so prišli do kovača, toda Čmok je tajil. Poprašal je orožnike, kdo jim je to naznanil? Povedali so mu sicer, da Kolenec ni ovadil, toda ovadnika mu niso povedali. Pa kaj takega se kmalu izve. Rupert je bil v gostilni pri Popustku in malo vinjen se je pobahal, da bode Čmoka spravil v ječo.

Čmok je odločno tajil, da je kradel ribe v Reberci. Ko mu orožniki povedo pričo — Rebrovega Lojzka — se Čmok še ni vdal in zahteval je ime ovadnika, češ, da ga bode tožil radi krive obdolžitve. Čmok se je namreč popolnoma zanesel na Lojzka, da ga ne izda, in res se je Lojzek čisto potajil.

Prišel je dan, da gresta Čmok in Lojzek v mesto k sodišču. Po poti pa sta imela tak-le pogovor:

„Lojzek, žagar Kolenčev pravi, da si ti rekel njegovemu fantu: »Jaz sem pa vašo ribo jedel«."

„Res sem rekel tako," odvrne Lojzek.

„Ako te sodnik vpraša, potrdi le, da si tako govoril, toda ne pozabi pristaviti, da pravimo tistemu mesu, ki ga ima prašič ob hrbtišču, tudi riba, in tako meso si ti jedel, reci."

„Bom že, stric! Toda kaj, če bodem moral priseči?"

„Prisege ti ne bodo dali, ker nisi še zadosti star. Samo v roke boš segel sodniku in mu obljubil, da bodeš po resnici govoril."

Čmok je dobro naučil svojega Lojzka. Kar čisto so mu verjeli pri sodišču in Čmok je bil oproščen.

Še tisti dan pa je Čmok vložil tožbo zoper Ruperta radi krive obdolžitve. Pa Rupert je bil tudi oproščen.

Kolencu ni bilo po volji, da se je Rupert zapletel v pravdo s Čmokom radi ribolova. Saj je dobro vedel, da s Čmokom najbolje izhaja, ako se ga izogiblje. Toda dolgo ni trajalo, da se je Čmok maščeval nad Rupertom. Kolenčev pastir namreč je gonil krave na vodo. Pa kdo ve, da so se živali zadnje čase naenkrat navadile hoditi črez vodo na Rebrov travnik. Spoznalo se je, da so sočnati travnik že znatno popasle. Čmok je še s soljo poštupal ob napaja-

lišču travo, da so krave še z večjo slastjo žrle. Nič ni pomagalo, da se je pastir jokaje jezil in tepel krave, odganjajoč jih s travnika. Živali je silno dišala solnata trava in še preden so pile, so hitele nekatere onkraj potoka.

Seveda je Čmok gospodarju pokazal popašeni travnik in naznanil županstvu. Dva cenilca sta prišla cenit popašeno travo. Cenila sta škode trideset kron. Kolenec je moral plačati trideset kron odškodnine.

Kolenec se je jezil nad Rupertom, da ga je zopet zamotal v prepir z Rebrovo hišo in pil je še bolj kakor prej, dasi bolj na tihem. Doslej je pil vino, odslej se je vdal tudi žganim pijačam. Vendar v gostilne ni zahajal. Mati in hči ga je večkrat popraševala, kaj mu je, da ni nikdar dobre volje, toda pravega odgovora ni dobila niti hči niti mati.

Zopet se ga je lotila stara strast, da ne odneha, in jel je pogostoma letati v mesto k bratu. Pripovedoval mu je po svoje, toda skrivnost, ki mu jo je oče izročil na smrtni postelji, ni hotel ali smel razodeti bratu. Hči Ivana ga je sicer pregovarjala, da naj pusti sosedove v miru, toda brat ga je potrjeval v misli, naj le vrača sosedu.

Ko je nekega dne prišel iz mesta domov, je poklical zidarja Špalka in ga vprašal, za koliko bi mu postavil kovačnico tam doli ob Reberci. Hotel je Čmoku postaviti tekmeca.

Ni bilo dosti neprilik. Jeseni je že stala Kolenčeva kovačnica ob Reberci in tudi kovača so hvalili, da zna posebno dobro pluge podstaviti. Toda Čmok se ni dosti zmenil za to. Pač pa je sklenil, Kolenčevega kovača nekoliko poskusiti.

Čmok je dal namreč na kovačnico nabiti z velikimi črkami popisan papir, na katerem se je bralo to-le: „Vsak posestnik, ki bode v Rebrovi kovačnici dajal delat celo leto, mu bode Čmok konje zastonj koval.“

Posestniki so se tega polakomnili in res je Čmok obdržal vse boljše posestnike.

Kolenčev kovač je tarnal gospodarju, da nima dovolj dela in še preden je prišlo novo leto, jo je kovač odkuril.

Kolenčeva kovačnica je ostala prazna. Prej je tudi Kolenec dajal delat Čmoku, zdaj pa je uro daleč — v Žeravico gonil konje k podkovanju.

Nič ni bilo zadovoljnosti pri Kolenčevih. Tudi Rupert se je naveličal, in ko bi ne bilo radi Rezike, potegnil bi

jo bil že strani. Rezika pa je vedno težje prenašala gospodinjske skrbi. Vedno bolj se je je polaščala misel, da bi pustila dom in šla v samostan. Sicer je vse neprilike prenašala z neko zunanjo hladnostjo, toda v srcu ni bilo miru, sreče in zadovoljnosti. Ves svet se ji je zdel tako pust, in da ni bilo Ruperta, kar poslovila bi se bila od doma za vselej. Vendar starišem še ni resno razodela svojega načrta za prihodnjost.

Bilo je o prazniku sv. Rešnjega Telesa. Doslej je bila navada, da je bil ob procesiji vselej prvi blagoslov pri Kolenčevi kapelici. Letos pa se je tudi to zasukalo drugače. Kolenčeva hiša je bila zadnja leta proti župniku, ker je bil ta na Rebrovi strani, zato se je župnik Kolenca izogibal. Reber ga je že prej nagovarjal, da takoj napravi kapelico, ako mu župnik obljubi, da bode prvi blagoslov pri njegovi kapeli. Pa župnik ni hotel procesije v strankarske namene izkoriščati. Ko pa je Kolenec jel zabavljati ne samo pri občinskih sejah, ampak tudi javno, po gostilnah in doma, črez duhovnike, se je župnik odločil. Brž so zložili nekaj stotakov za novo kapelico lurške Matere božje. Reber pa je zvozil potrebne stvari, in ob prazniku sv. Rešnjega Telesa je že bil blagoslov pri Rebrovi kapelici, dasi ni bila še docela izgotovljena. Prizadel si je za njo zlasti Rebrov brat, ki je bil župnik v Ajdovem zrnu.

Ta dogodek je Reziko najbolj zbodel v dno duše.

„No, zdaj smo prišli tudi pri župniku v zamero. Meni ni več prestati. Povem vam, mati in oče, da jaz ne ostanem več doma. Kdo bi živel tako kakor v peklu? Jaz pojdem v samostan."

„Aa, ti v samostan," se Kolenec divje zasmeja. „Nikdar ne — moja hči v samostan. Doma boš in moža boš dobila."

„Ali ti je toliko za svoje stariše, Rezika?" nadaljuje mati. „Dokler si bila mlada, sva bila dobra. A zdaj, ko sva se midva postarala, pa naju hočeš zapustiti? Tako srce imaš ti?"

Tudi doma ni bilo več pravega sporazumljenja od tistega časa.

Rupert in Rezika sta kovala nove naklepe, toda brez upa do zmage. Le Barba se ni dosti zmenila za vse to in je bila vesela, da je Martin zopet prišel domov.

„S tem se da kaj govoriti," je dejala, ko je šla s perilom z vode.

„Saj je Martin tudi mož na svojem mestu,“ je dejala Rezika. „Vse ga uboga, kar reče on, in odkar je domači Jožek bolehav, le njega vse posluša. No, Čmok je njegov prijatelj in to je dovolj.“

„Bodi še ti, Rezika?!“

In Barba se je zlovoljno nasmejala.

Rezika pa je bila notranji boj, valovi so se zaganjali v barko njenega srca, potopiti so jo hoteli —. Oh, ali ni več rešilne deske?

VIII.

Bilo je avgustove dneve. Pri Rebrovih so pričakovali strica župnika. Že mnogo let ga ni bilo doma; letos pa je obljubil, da pride za teden dni domov. Željno so ga pričakovali. Oh, toliko so mu imeli povedati, potožiti!

Marsikaj se je izpremenilo tekom leta. Reber je bolehal, Reberna je postala zamišljena, Jožka je zapuščal spomin, le Micika se je brzo razvijala.

Že so mislili, da bode Jožek veselje in ponos staršev in hiše. Toda nesrečni prepir s sosedovimi je tako zagrenil mirno življenje na Rebri.

Jožek sam je šel po strica. Župnik se je prestrašil svojega nečaka. Tako je bil čvrst, močan, zdrav, vesel, bistre glave, ko se je poslavljal pri njem, odhajajoč k vojakom. In zdaj? Suh, bled, z brazgotino na čelu, zamišljen, slabega spomina. Pogovarjala sta se na vozu, pa župnik je takoj opazil, da ga spomin trenotno zapusti. Komaj je povedal, da ima Kolenec svojo kovačnico, že je zopet črez pet minut ponavljal taisto. Vesel se je župnik vsedel na voz, češ, da za teden dni odloži svoje skrbi, toda pogovor z Jožkom ga je užalostil.

„Ta že ne bo gospodaril na Rebri,“ si je mislil.

Kmalu sta obstala z vozom pred domačim pragom. Vsi so župnika-strica z otroško vdanostjo pozdravili in mu poljubili roko, le oče Reber mu je molče podal žuljavo desnico.

Najprvo se je oglasila Micika in hitela pripovedovati stricu vsakojake domače novice. Povedala mu je, koliko imajo piškov, koliko pujskov, kazala mu je, kakšna oblačilca so ji kupili mama, kako so čebele rojile, kako so kapelico ovenčali ob procesiji.

Mati Rebrna je zopet potožila, kako so jim Kolenčevi nasprotni, kako je postavil kovačnico, kako se Čmok

čudno vede, kako gre sosedovim vse narobe, kako je z Jožkovo bolno glavo.

Globoko je vzdihnila naposled žena, rekoč: „Bog nas poskuša!“

Brat je zopet razkladal svoje težnje in skrbi, tako da je hitro preminil prvi dan počitnic.

Župnik Reber je bil že blizu sedemdesetleten, pa še vedno trden možak. Sivi lasje so mu venčali glavo, ki je že lezla med rame. Bistre, črne oči pa so še vedno veselo in živahno gledale v beli svet. Najrajši je sedel na vrtu pri čebelah, ali pa je korakal pred novo kapelico lurške Matere božje in snoval načrte, kako bi se lepo in okusno dovršila. Stanoval je v hišici, koder je prebivala pred leti njegova umrla sestra Agata. Odkar je ona umrla, ni nihče stanoval v nji. Le Čmok je včasih zlezel skozi duri v podstrešje.

Župnik je že prej večkrat imel misel, in tudi zdaj je ponavljal, da bi se dal upokojiti in stara leta preživeti v domačem logu. Postaral se je, opešal je, in da ni imel pomočnika, bi že davno ne bil več mogel opravljati svojih službenih poslov. Že parkrat je izrazil željo po pokojnini, toda sosedni tovariši so mu odsvetovali, češ, saj ima pomočnika.

V domačem krogu so dnevi hitro potekali. Vse se je nekako predrugačilo s stričevim dohodom. Zdelo se je, kakor bi častitljiv starček donesel mir v Rožni log. In res se je za to tudi prizadel. Nič ni pomagalo, da so mu domači ugovarjali, naj ne hodi za Kolenčevimi. Povabil je s pismom Kolenčevega brata notarja, da pride za kak dan iz mesta v Rožni log, ker se ima z njim več važnih stvari pomeniti. Notar se je odzval povabilu in napovedal dan prihoda. Tudi njemu se je zdelo, da brat ne hodi več pravih potov in skoro mu je bilo žal, da je preveč netil ogenj sovraštva med sosedoma. Pisal je župniku, da se ta in ta dan popoldne ustavi pred Popustkovo gostilno in tam naj ga počaka.

Tako je tudi bilo.

V nedeljo popoldne so se pozdravili v stranski sobi pri Popustku župnik Reber in notar Kolenec, župnik Kleniški in župan Rogelj.

Najprvo se je oglasil za besedo župnik Reber in predlagal, da sprejmejo povabilo domačega župnika, ki je želel, da gredo v župnišče na razgovor.

Domači župnik jih je posadil okrog kamenite mize na vrtu v hladnici in kuharici ukazal prinesti dobrega vina. Jeziki so se kmalu razvozljali, od vremena in letine so prišli na razmere v Rožnem logu, in takrat je poprijel besedo domači župnik ter v ognjenih besedah dokazal škodljivost večletnega prepira med Kolencem in Rebrom.

Župnik Reber vstane in pomoli roko notarju: „Ali ste voljni prevzeti ulogo pomirjevalca, gospod notar?"

„Jaz sem za spravo, ker tudi sam uvidevam, da je treba temu enkrat konec napraviti. Toda ulogo pomirjevalca sprejmite vi, gospod župnik, ker to bolj pristoji vašemu stanu kakor mojemu."

„Ali jaz tudi težko pomirjujem, ker sem brat Rebrov, kakor tudi vi, ker ste brat Kolenčev. Prosil bi torej domačega župnika in župana, da bi prevzela to nalogo."

Župnik je bil zadovoljen posredovati, župan Rogelj pa se je branil, češ, da je njemu težko tako delo. Naposled je pa vender obljubil, da bode župniku šel na roko.

In tako se je zgodilo. V tem ko so na župniškem vrtu trkali s kozarci v znamenju sprave, se je tam za gostim grmovjem ob vrtni ograji premikala človeška podoba.

„Že mislijo, da je vse poravnano in poglajeno, kakor tlak v župnikovi veži. Mislijo, pravim, toda korak do izvršitve je še velik. Teh mož, ki so zbrani ob kameniti mizi, nima nihče tako velikega koraka. Račun delajo brez krčmarja. In ta krčmar sem jaz!"

Človeška podoba se je zasukala in sklonila po koncu. Kakih petkrat se je prestopila in že je bila na cesti.

Mrak se je delal in zavladala je precejšnja tema. Vendar je bilo dobro poznati, da ta podoba ni bil nihče drugi kakor kovač Čmok. Saj župnikova kuharica ga je dobro poznala, ko je korakal po cesti mimo okna.

Dosti je bilo govorjenja po vasi tisti dan popoldne. Kaj takega pa že davno ni bilo, da bi notar stopil v župnišče. Ko so se pri župniku poslovili, je notar še obiskal svojega brata. Dobil ga je že pri Popustku. Nekaj mu je pošepetal, potem pa se kmalu odpeljal nazaj v mesto.

Čmok se je zadovoljno zibal v veži, ko so prihajali in odhajali gostje. Delal je proti vsakemu gostu slane in neslane opazke. Ko je odhajal notar, je zaklical kovač:

„Star človek se ne predela. Pa če se, kmalu umrje."

Neprijetno so dirnile te besede odhajajočega notarja, in še dolgo v noč je pretehtaval Čmokove besede.

„Resnico je govoril, toda ni nobenih pravil brez izjem," zaključi notar svoje premišljevanje.

Barba Kolenčeva pa bi bila rekla, ko bi bila slišala kovačeve besede: „Čmok veliko ve, več kakor drugi ljudje."

Toda Barbe ni bilo tisto popoldne v vasi, da bi kaj slišala. Pač pa jo je drugo jutro — bil je sopraznik in ljudje so prišli k sv. maši — župnikova kuharica ustavila pred cerkvijo in ji povedala, kakšne želje imata Reberski in Kolenčev gospod.

„Le ne skrbi, Anica, še danes bodem govorila z Martinom. Nekaj dni pa naj gospod župnik le še počakajo s svojo mislijo. Me ženske znamo tako stvar veliko bolje napeljati."

Opoldne je Martin napajal kobile. Malo čudno se mu je zdelo, da Barba danes opoldne hodi prat, zato reče že od daleč:

„Kaj imate plenice za prati, da se ti tako mudi?"

„Kaj, plenice, Martin! Teh pri nas še ne bo tako kmalu. Bodo prej v mlinu."

„Barba, le počasi," reče Martin, vendar se mu je videlo, da je rad slišal o plenicah.

„Martin, ali veš nekaj novega?"

„Vem, vem, pa bode težko kaj kruha iz te moke."

„Pa zakaj? Ali ti nisi za to?"

„Jaz sem, toda ..."

„No, toda ... Čmok, kaj ne, ni za to?"

„Uganila si."

„Pa misliš ti, da župnik in notar nimata take moči kakor kovač?"

„E, ne verjamem. Čmok ostane Čmok. Kdo bi bil njemu kos?"

„Pa kaj hoče kovač?"

„On mi je rekel, da naj le počakam, da župnik odide."

„Boji se ga torej vendarle, župnika."

„Tega ravno ne. Toda noče župnika žaliti."

„Hm, to so čudne reči!"

„So, so," zamrmra Martin in zamišljen odide.

Barba ni bila zadovoljna s hlapčevim odgovorom. Ko pride domov, stopi v kuhinjo k Reziki.

„Rezika, z Martinom ne bo nič. Boji se Čmoka."

Rezika je bila silno vesela, kakor že davno ne, ko je izvedela, kaj sta strica uganila. Zato ni mogla iztrpeti, da ne bi sama začela spravo izvrževati.

Drugi dan po sv. maši, ki jo je daroval Reberski stric, gre sama v zakristijo in pove mežnarju, da bi rada nekaj govorila z Reberskim gospodom.

Župnik Reber odgovori mežnarju, naj pride Rezika v župnišče.

Po zajutrku sta bila župnik in Rezika sama v hištrni.

„Gospod župnik! Kdo je bolj vesel te novice kakor jaz, da mislite odpraviti staro sovraštvo med sosedi. Ako vam morem kaj postreči, sem na razpolago in prosim, da bi jutri maševali na dober namen.“

„No, Rezika, ti si bila vedno pridna deklica,“ reče župnik in jo potrka po rami. „Zato sem preverjen, da mi bodeš tudi v tej stvari stala na strani. Povej očetu in materi, da imam jaz dobre namene in da naj povesta, kaj bi rada, da se jima ustreže.“

„Nič drugega, gospod župnik, da vi kovača Čmoka odpravite od hiše. Ta je, ki dela zgago in zdražbo.“

„Tako? Je verjetno? Če se prepričam, da je res to, kar si zdaj govorila, bodi uverjena, da bom to storil, seveda če bode v mojih močeh. Oglasi se črez par dni zopet pri meni in povedal ti bom, kaj sem opravil.“

Še tisto dopoldne je župnik govoril z bratom. Ta je bil takoj pri volji.

„Le odpravi ga, če ga moreš, jaz ga ne morem.“

„Bi tudi ne bilo lepo, ko bi ga zapodil od hiše na stara leta. Toda obljubi mu, da mu kupiš kod drugod kovačnico.“

Reber se zamisli, pa izjavi: „Tudi to bom storil.“

„Dobro,“ reče župnik. Ko pa so opoldne pokosili, namigne župnik kovaču, naj pride po obedu k njemu.

Čmok je nekaj zagodrnjal, toda prišel ni župniku na obiske. Mislil si je, da ga bode župnik najbrž prijemal zaradi pijančevanja, in zato ni šel.

Župnik naroči hišni gospodinji, da naj ga ona privabi k njemu. Pa Čmoka le ni bilo.

Na večer pa se župnik, idoč na izprehod, sam odpravi, da poišče Čmoka v kovačnici.

Ravno sam je bil pri delu.

„Kaj želite, gospod župnik?“

„Pridi vendar k meni, da bodeš popravil ključavnico, ki se je potrla pri vežnih vratih.“

Govorila sta še to in ono in kovač je obljubil, da pride h gospodu župniku.

Drugo jutro, ko je župnik maševal, res pride Čmok v stričevo stanovanje in hitro popravi ključavnico.

Župnik se vrne, opazi takoj popravljeno ključavnico, toda Čmoka ni bilo, da bi govoril s stricem.

Župnik ga zopet obišče v kovačnici. Dolgo časa je sedel na klopi in čakal, da so odšli vsi, ki so imeli kaj opraviti v kovačnici. Nato pa pristopi župnik in pravi resno:

„Urh, ali si zadovoljen v Rožnem logu?“

„Sem.“

„Ali bi šel kam drugam, ko bi ti kdo kovačnico podaril?“

„Ne!“

„Pa prav zadovoljni niso tukaj s tabo!“

„Kdo je to rekel?“

„Reber že.“

„No, če ni, se to lahko pomaga.“

Župnik ni več izpraševal kovača. Ta pa je zvečer šel po klancu navzgor in se ustavil pred hlevom Kolenčevim. Ta je ravno konja izpregel, prišedši iz gozda.

„Pa ti tukaj, Urh? Kaj te je prineslo semkaj?“

„Ali me hočeš v svojo kovačnico?“

„Tebe? Kaj sta se z Rebrom skregala?“

„To tebe nič mar. Povej, ali me hočeš?“

Kolenec je z veseljem sprejel Čmokovo ponudbo.

Drugo jutro na vse zgodaj je Čmok zmetal vse svoje kovaško orodje črez potok, in ko so ljudje dohajali, jih je vabil, naj gredo črez most na to stran Reberce.

Čmok je bil Kolenčev kovač.

IX.

Župnik Reber ni dosegel zaželjenega uspeha. Potrtega srca se je vračal na svojo župnijo. Tudi pri Rebrovih niso bili zadovoljni, da jim je Čmok pobral kopita. Zdaj bode zopet Rebrova kovačnica stala prazna. Pa nič ne dene, saj Reber ni bil ravno gladoven človek, da bi le Čmok dal mir.

Kolenec je imel sicer resno voljo, pomiriti se s sosedom. Toda ko se mu je na enkrat Čmok ponudil za tovariša, ga je hitro minila volja, pogajati se s sosedom. Zdaj bo Čmok na moji strani, si je mislil, in to je meni dovolj. Tisti nadležni duh, ki ga je mučil noč in dan v podobi črnega kovača, tisti duh je stopil v ozadje, in Ko-

lenec se je tolažil z upom, da se Čmok poda in ne zavira več njegovih naklepov.

Toda Čmok je ostal stari kovač tudi na desnem bregu Reberce. Kolencu sicer ni dosti segal v njegove račune, pač pa je Rebru grenil življenje. Martin je bil še vedno njegov prijatelj, toda skriven. Nasprotno pa ga Rupert ni mogel in z Reziko sta bila še vedno te misli, da Čmok nič dobrega ne namerava.

Mir pa se je vendarle naselil v Kolenčevi hiši, v tem, ko je na Rebri dan na dan Čmok igral kako skrito ulogo.

Nekega jesenskega dne je prikorakal v vas popotni človek. Ustavil se je pri Popustku, naročil steklenico vina ter odložil svojo culico.

Bil je čednega obraza, nekoliko začrnelega, pod nosom se je vihalo dvoje močno nasvedranih brk in ob ušesih se je kodralo dvoje črnih zaliscev. Plave, pa mogočne oči so zrle po hiši, na rokah pa se je poznalo, da je mladenič delaven človek. Star je moral biti okrog petindvajset let.

„Odkod pa ti, dečko,“ popraša ga krčmar.

„Bil sem po svetu in sem izučen kovaški pomočnik. Prihranil sem si nekaj novcev in zdaj bi rad na kmetih prevzel kako kovačnico.“

Popustku pride takoj na um Rebrova prazna kovačnica, toda ne pove mu precej tega, ampak ga radovedno še nadalje poprašuje:

„Kje si pa doma?“

„Doma sem pa precej daleč od tod. Le nekaj ur hoda je še do Trsta.“

„Pa zakaj nisi šel domov?“

„Mati mi je umrla. Oče pa je Bog ve kod. Nimam svojega doma.“

Krčmarju je bil mladenič vedno bolj povšeči in kar žal mu je bilo, da nima sam kovačnice. Črez dalje časa pride Popustek zopet v izbo in reče:

„Veš, ti, četrt ure odtod je kmet, ki ima prazno kovačnico. Morda ti jo on da v najem.“

„Kako se pravi tam?“

„V Rožnem logu. Kmetu pa je ime Reber.“

Ko bi bil Popustek pri teh besedah strogo v oči pogledal rokodelcu, bi jih bil ta gotovo umaknil. Tako pa Popustek ni dosti opazoval mladeniča. Pokazal mu je na pragu pot v Rožni log in še pristavil:

„Še to ti moram povedati, da je tam v Rožnem logu še en kmet, po imenu Kolenec. Ta ima tudi kovačnico onstran potoka. Ima pa kovača, ki mu pravijo Čmok. Ta bode tvoj nasprotnik. Prej namreč je ta bil v Rebrovi kovačnici.“

„Je že dobro; zahvalim za pojasnilo.“

Rokodelec je hitro odšel proti Rožnemu logu.

Zamišljeno je stopal po bregu navzgor in srce mu je močno udarjalo. Dasi ni še nikoli stopal po ti dolini, vendar se je vedel, kakor bi mu bilo vse znano: kraj in ljudje.

Pred kapelico Matere božje postoji, se odkrije in opravi kratko molitev. Nato pa hiti urnih korakov proti Rebri.

„Dober dan, mati! Ali je gospodar doma?“

Rebrna stoji v veži pred popotnikom in ga pogleduje. Čudno se ji zdi, da ne prosi daru, ampak poprašuje po gospodarju.

Gospodinja mu veli, naj stopi v izbo.

„Kaj bi pa radi?“ ga brž popraša.

„Izučen kovaški pomočnik sem in sem slišal, da pri vas potrebujete kovača.“

„Odkod si pa?“

„Tam od Krasa. Učil sem se po mestih kovaškega dela, sem odslužil vojake in kmetijsko šolo sem izdelal.“

Rebrna ga strme ogleduje in nezaupljivo reče:

„Ne vem, če bosta kaj napravila z gospodarjem. Zdiš se mi preučen za našo kovačnico.“

„Le pokličite gospodarja!“

In Rebrna gre iskat moža, ki je bil v hlevu. Brž mu pove, kdo ga čaka v hiši. Obenem mu razodene, da ji fant prav ugaja, samo ne verjame, da bi bil za kmečko kovačnico. Je pregosposk, je dejala.

Rebra je gnala radovednost v hišo.

„Torej ti bi rad prevzel kovačnico?“

„Da, oče, ako se pogodiva. Koliko pa zahtevate na leto najemščine?“

„Mislim, da bode najbolje, ako nekaj tednov poskusiš. Potem se že pogodiva. Zakaj, ne maram, da bi se prenaglil. Zdiš se mi še premlad, da bi na leto prevzemal.“

„Kaj mi ne zaupate?“

In popotnik potegne iz malhe listnico ter jo položi na mizo ter reče: „Tu notri sta dva stotaka. Spravite jih, ako mi ne zaupate.“

Reber se je začudil.

„No, no, že vidim, da si moški človek. Zato ti pa rečem: najemščine ne boš dal nič, samo orodje bodeš sam napravljal, ako ga kaj polomiš, in meni bodeš zastonj delal, kar bode kovaških del pri moji hiši. Velja pa naj to za pol leta. Za nadalje se bomo še pomenili. Kaj pa hrana?"

„Ali bi je ne mogel imeti pri vas?"

„Ko bi bil ti kmečke hrane navajen, ne rečem. Tako pa si služil po mestih in jedel samo meso. Pri nas ga pa ni vsak dan, ampak samo o praznikih. Poprašaj doli v gostilni pri Popustku."

„Pa če sem zadovoljen z vašo hrano?"

„No, če si, pa poskusi. Saj si lahko pozneje prebereš."

„Velja, oče!"

Segla sta si v roke.

„Kako ti je ime?"

„Vsak dan Janez. Po mestih so mi rekli tudi Ivan ali Janko. Kakor hočete, pa me kličite."

„Katero ime pa najrajše slišiš?"

„Najrajše Janko. Tako se tudi podpisujem."

„Tórej, Janko, le pameten bodi! Ne bo ti žal. Imel bodeš tudi soseda onstran potoka. Gotovo ti bode nagajal. Pa se ne zmeni dosti zanj. Je izgubljen človek."

Janko je globoko izdihnil pri zadnjih besedah. Pa premaga se in pravi:

„Ali bi mi precej pokazali kovačnico?"

„Listnico le spravi v malho. Že vidim, da si varčen človek. Pa pojva!"

Ko je debeli ključ zarožljal v ključavnici, se je takoj pokazal iz Kolenčeve kovačnice Čmokov obraz. In ko sta Reber in Janko zopet odšla iz kovačnice proti Rebri, se je Čmok oziral za njima. Čisto izpremenjen mu je bil obraz, in kdor bi ga bil tisti hip opazil, bi ne mogel verjeti, da je to srpi pogled in ježaste brke Čmokovega obraza. Čisto mile poteze so se zbirale na njegovih licih, ustnice so se držale na smeh in iz oči so prilezle debele solze.

Gledal je za svojim novim sosedom, in ko se je Janko ozrl — hote ali nehote — sta se srečala s pogledi — oče in sin.

X.

Precej drugi dan se je že novi kovač sukal po Rebrovi kovačnici. Ljudje so hitro zvedeli po Popustku, da

je Reber dobil novega kovača. Janko se je vedel prijazno, pridno delal in ljudem brzo postregel. Sicer so pravili, da dražje računi kakor Čmok, toda dela je imel vedno dovolj. Kdor pa ni takoj dela plačal, ga je Janko zapisal v svoj zapisnik.

Kmalu so začeli hvaliti mladega kovača. Bil je tudi umen in vsako orodje je znal spretno popraviti ali novo napraviti. Najbolj so ga kmetje cenili zato, ker je umel konje tako izvrstno podkovati. Če je bil konj še toliko ravnodilec, mu je Janko že vedel rog tako izpodrezati in podkev tako pribiti, da ni konj šepal.

Janko pa se je razumel tudi na druga dela. Kmetijska dela so mu šla od rok, kadar je bila sila, kakor ob košnji ali mlatvi, in je rad pomagal na polju. Najbolj pa so ga cenili pri živalskih boleznih. Če je komu kaka goved obolela, brž so prišli Janka vprašat za svet. Imel je na polici v kovačnici vsakovrstne rože, mazila in štupe. Imel je tudi knjige, iz katerih je zajemal svojo vednost.

V nekaj mesecih je bil Janko najpriljubljenejša oseba v vasi. Le nekaj se je ljudem čudno zdelo. Mislili so namreč, da bode kovač onstran potoka zopet napovedal svojemu tekmecu konkurenco. Pa to se ni zgodilo. Čmok je privoščil svojemu sodrugu vso čast in zaslužek, ter se ni nikoli jezil črezenj. Še celo hvalil ga je in večkrat sta se črez potok pogovarjala. Včasih je prišel Čmok tudi v kovačnico k Janku in sta imela prav živahne pogovore.

Seveda to ni bilo po volji Kolencu. Pa kaj je hotel? Vedel je, da se Čmok ne bode dosti menil za svete svojega gospodarja.

Reber je bil jako vesel, da je dobil dobrega in spretnega kovača. Rad ga je imel, skoro rajši kakor svojega sina. Janko je bil pri Rebrovih kakor domač in z Jožkom sta si bila dobra prijatelja. Vendar tudi Rebrovi niso radi videli, da sta Janko in Čmok tako prijateljsko med seboj občevala.

„Pazi, Janko! Ta Čmok zna biti tudi hudoben. Nikar se preveč ne pečaj z njim.“

Mladi kovač se na te besede Jožkove bridko nasmehne, in pravi:

„Nič se ne boj za me. Moj sosed onstran potoka se bode še poboljšal.“

„Pijanec se spreobrne, kadar se v jamo zvrne, pravi pregovor.“

Janko je molčal. Bolelo ga je, da imajo ljudje Čmoka za pijanca. Kakor je bil vedno zadovoljen in vesel, tako pa se vendar ni mogel ubraniti misli, da zanj ne cveto rožice v Rožnem logu. Dostikrat se je na tihem razjokal in obžaloval, da ima takega očeta. Toda čut spoštovanja in ljubezni je vselej prevladal v njegovem srcu.

„Vi, ljudje, ne poznate mojega očeta!" je zdihnil in se potolažil.

Kovač Janko je kmalu zaslovel daleč na okrog. Hvalili so ga, da mu ga ni para, in res je bil mojster v svoji stroki. Tudi ključavničarska dela je skoro vsa znal izvršiti. Vrhu tega ga je zanimalo vsako drugo delo. Brigal se je tudi za kmetijstvo, in ko je na pomlad dobil tudi učenca, Rebrovega Lojzka, se je tem bolj zanimal za živinozdravništvo in za kmetijska opravila. Vedno bolj se ga je laščala želja, da bi kupil kako zemljišče in da bi bil sam svoj gospodar. Ali kolikorkrat je to omenil svojemu očetu, je ta odmajal z ramami in rekel:

„Le počakaj, Janko! Čakajo te še lepi časi v Rožnem logu. Le potrpi in bodi tak, kakor si bil doslej. Tam gori na Rebri in tam za Kolenom bodo kmalu iskali mladega gospodarja."

Janko je umolknil, toda zdelo se mu je, da so vse to le očetove sanje. Preskromen je bil, da bi gojil take misli. Res je, da bi bil Rebrov Jožek težko da za gospodarja, res je, da bode Kolenčeva Rezika gospodinja, toda zanj so to previsoki načrti, skoro nedosežni.

Zlasti je Janka peklo, da so zadnje čase ljudje že nekaj govorili, kakor da bi bil Janko podoben kovaču Urhu. Kakor se je hitro udomačil, tako ga je skrbela prihodnjost in ugibal je, da on ni rojen za Rožni log.

Bilo je v mesecu, ko vse poganja iz tal in raz drevje. Žita in trave so zelenele, drevesa so cvetela, trta je odganjala, ptiči so žvrgoleli, sinje nebo se je raztegalo nad zemljo in solnčni žarki so se lomili nad vodo.

Janko je prišel od nauka in sedel za kovačnico ob potoku, tam na hrastovi klopici pod orjaškim orehom. Plave oči njegove so se zibale nad jablano, ki je stala ob potu in se odela v samo belo cvetovje. Že so cvetovi odletavali in plavali v zraku ter padali na travo. Cvetoča jablana je zazibala Janka v kipeče misli.

„Cvet za cvetom odpada, pa ga ni več. Le nekaj dni je, kar so oživeli na vejah lepe jablane, ti belo-rdeči

cvetovi, pa že odpadajo, že so izpolnili svojo nalogo v življenju. Kako je to hitro! Tak cvet si tudi ti, pa —“

Janko je pogledal pod jablano, se sklonil in videl...

Človeška podoba se je zazibala tam za grmovo mejo.

Pisano krilo je zašumelo za mejo, bel, mrežast robec je zajadral v zraku, nežna roka se stegne gori na zeleno rušno, ki je na pol tičala, na pol lezla po strmi pečini navzdol. Roka se je stegnila visoko, tako da je Janko videl celo telesce mlade deklice, toda rušne in jelenovega jezika na rušni ni mogla doseči.

Plaho se ozre okrog, kakor da bi želela kakega pomočnika.

Komaj se ozre, že vidi mladeniča, ki brzih korakov meri pot do pečine.

Janko stoji pred Rebrovo Miciko.

„Aha, si ti tukaj, Janko! Dobro, mi bodeš pomagal. Veš, nabrala sem že vsake vrste cvetlic po travniku in za grmovjem. Toda ta jelenov jezik, ki moli doli s pečine, se mi zdi tako lep. Mislim, da bi Mamka božja ne bila popolnoma zadovoljna z mojimi šopki, ko bi ne bilo vmes jelenovega jezika. Tako lepo se poda vmes, ta divja zel med nežnimi travniškimi cvetlicami.“

Janko je poslušal zgovorno deklico. Saj jo vidi vsak dan, še po večkrat, toda danes, ko se je stegala za rožami, se mu je zdela vsa drugačna. Kar očaran je bil in tako ljubko se ji je smejal, ko mu je pravila o svojih negovankah. Toda brž se zave svoje zadrege in skoro ga je bilo sram, da je stal pred njo kakor kak štor in zateleban gledal vanjo.

„Micek,“ reče resnobno, „nikar tako predrzno ne stegaj roke tu gori po skalovju. Ali ne veš, da gadje domujejo tu gori?“

Deklica se prestraši in zardi.

„Na to res nisem mislila,“ pravi ter odstopi za par korakov od pečine. Brž pobere na tleh ležeče cvetlice in jih pomeče v košarico.

Janko pa ubere stezo, ki je držala za pečino navzgor. Hotel je od zgoraj doli priti do zaželjenih rož.

Micika je sedla h košarici in jela viti cvetlice v venec. Obljubila je Majnikovi kraljici, da ji vsako nedeljo splete svež venec v kapelici.

Bila je še čisto mlado, nedolžno dekle, dasi precej visoko, toda šibko, saj je bilo šele šestnajst let staro.

Brezskrbno, vendar pa zavedno je zrlo tja po Rožnem logu in na pol kleče, na pol sede je izbiralo z eno roko cvetlice, z drugo je držalo začeti venec. Dvoje modrih oči je motno gledalo izpod trepalnic in skozi mrežasti robec so kukali gosti, kostanjevi lasje. Bel obraz kakor vosek, sicer pa nič izrednega na obraznih črtah. Nos, usta, podbradek, lica vse pravilno, pa navadno. In baš ta skrajna pravilnost je delala dekličji obraz čeden.

„Janko, pazi, da ti ne izpodleti,“ zakliče Micika in skoči po koncu. Toda Janko je že vrgel jelenji jezik z rušo vred Miciki ravno v košaro.

„Zadeneš pa dobro, Janko!“

Ali mladenič je le še stal na robu pečine in nekaj opazoval. Zrl je pod skalo. Zdelo se mu je, da je nekaj živega pod njo. Brž odreže palico, ki je molela doli od drenovega drevesa, jo prekolje in podreza z njo pod rjavo skalo.

„Micika, beži v stran!“

Dekle odskoči, Janko pa na palici privleče izpod skale modrasa.

„Le poglej ga, kakšen rožiček ima na glavi,“ pravi Janko. Modras piha in pomalja jezik proti njemu.

Micika pa je že pred kapelico klečala in molila. Docela je bila prepričana, de je sam angel varih poslal kovača. Ko bi se bila ona le še stegala za rožami, gotovo bi jo bil gad pičil. Iskreno je molila in zahvaljevala nebeško kraljico za odvrnitev nesreče. Ko pa je kovač vrgel modrasa na tla in tudi sam zopet splezal navzdol, je Micika s hvaležnim srcem zrla za Jankom.

„Ali si videla, Micika, kaj te je čakalo? Sama Mati božja te je varovala, ker jo imaš rada.“

„Res je, Janko! Pa tebe tudi ne bom pozabila nikoli.“

Kovač je videl, kako ga je deklica pogledala s hvaležnim očesom. Ginjen je bil tudi on, srce mu je bilo tako, kakor če bi s kovaškim mehom vanj pihal.

„Nekaj ti bom dala za spomin, kaj hočeš, Janko?“

„Micika, le spleti vse rožice za Marijo, meni pa odstopi ta-le jelenov jezik.“

In Micika prime za jezik, sname Janku klobuk, ter mu ga pripne za trak.

Kakor sablja tako je mahal jezik Janku raz klobuk ter se zibal v zraku.

„Divje rože — divjemu možu, kajne da, Micek?“

In deklica se je nasmejala, pa je stekla proti domu.

Mladi kovač je slonel ob skali, ki je štrlela izpod brega, in s palico pritiskal v precepu se zvijajočega modrasa. Zamišljeno je zrl vanj in črne pošasti so se vrtele pred njegovimi očmi. Zli duh ga je napadal in zdelo se mu je, da njegovo življenje ni nič vredno. Kaj, ko bi to glavo v precepu pritisnil na svoja prsa?

Pa brž se zave, stopi s črevljem modrasu na glavo, pritisne dvakrat, trikrat, potem pa zatakne palico s kačo v luknjičasto skalo — v spomin vsem mimogredočim.

Nato stopi h kapelici in iskreno moli. Kip lurške Matere božje je ves v vencih in šopkih. Dišeče mošnjice se menjavajo z zvezdnatimi marjeticami, mušje kukovice so pomešane z rumenim šebenikom, višnjeve velikonočnice se vrste z divjimi repnicami, ponosna preslika stoji med drobno vrholiko, poljsko smiljko in pomladanskim petoprstnikom.

Janko moli, pa ogleduje te različne cvetke. Trudi se, zbrati duha, toda roka, ki je spletala te cvetlice v vence, roka, ki se je stegala na skalnato pečino za jelenovim jezikom, roka, ki se je tresla pred modrasovim jezičkom, ta roka je motila zbrano molitev mladega kovača.

Solnce se je skrilo za okrogli oblaček. Janko vstane, pogleda na klobuk z dolgim zelenim peresom, pa krene po cesti, ki vodi v vas.

Tam onostran mostu je stala kapelica sv. Jožefa. Tudi ta je bila ozaljšana s cvetlicami — pa suhimi. Iz suhih rož spleten venec je visel pod obokom, le na oltarčku sta stala dva zelena žeravca in dve vazi z vijolicami in šmarnicami.

Janko postoji, pa zakliče s ceste: „Rezika, še za me en očenaš!“

V kapelici se obrne deklica, visokostasa in bleda. Bila je Kolenčeva.

Stopi na prag in gleda za mladim kovačem: „Torej, ta naj bi bil moj ženin?“

Bisernate kapljice so zletele po licih navzdol. Rezika je stala in gledala, dokler se Janko ni skril za voglom Popustkove gostilne.

Nato je zopet pokleknila in gledala nepremično sedaj na sliko sv. Jožefa v dolbini, sedaj na sliko žalostne Matere božje nad oltarčkom.

Molila je pobožno — molila tudi za mladega kovača.

XI.

Janko je sedel pri Popustku. Sedel je med možmi pri javorjevi mizi. Pomenkovali so se o lepih žitih in brstnih drevesih, o vremenu in o kupčiji, o živini in ženitvah.

„Martin bode vendarle vzel mlinarjevo Uršiko, kajne da, Janko," reče dolgi možak na voglu mize.

„Tisto pa. Gospod župnik želé, da bi bila še do kresa poroka."

„Kaj pa ti, Janko? Ali se tebi kaj mudi?" zopet začne dolgi mož z rdečimi lasmi.

„Meni pa se še nič ne mudi. Moja nevesta mora še rasti," odvrne Janko šaljivo.

„Najbolje bi bilo, da bi Reber kovačnico vzdignil za eno nadstropje," poseže vmes spet drugi.

„Čemu to, saj ima Reber bajto prazno."

„Ta je za Rebrovega gospoda."

„Pa ko bi župnik vedel, kakšen fant je Janko, bi mu rade volje prepustil bajto."

„Pustimo to, možje! Povedal vam bom rajši, kako sem jaz danes modrasa ubil."

Vsi so poslušali, Janko pa pripoveduje.

„Nevesta mora še rasti, kajne da, Janko," pristavi dolgi mož z rdečimi lasmi, ko mladi kovač konča svoje pripovedovanje.

Mladenič je zardel, pa takoj se ojunači in pravi:

„Oče, vi imate pa strašno veselje, koga ženiti. Povejte mi torej, katero ste meni namenili?"

Dolgi možak se nasmehne, pomisli, pa počasi izusti:

„Tiste, ki slišijo na ime »Rezike« so najbolj pripravne za take fante, kakor si ti."

Možje se spogledajo, eden pa reče karajoče:

„Ti, Kvatrnik, imaš predolg jezik."

„Odkritosrčnost je lepa čednost," odvrne mož z rdečimi lasmi.

Janko pa je spreminjal barve na licih, stiskal ustnice, pa zaklical: „Popustek, jaz bom plačal!"

In mladi kovač je odšel. Možje so mu sicer rekli, naj ne zameri, češ, da se je Kvatrnik le šalil, toda Janko takih šal ni rad poslušal. Vsak sum na preteklost njegovega sorodstva ga je užalil.

Janko je srečal na cesti svojega očeta. Vračal se je s hribov, kamor je šel gledat neko bolno goved.

„Že domov, Janko? Pojdi, greva nazaj.“

„Nisem dobre volje danes, oče! Tisti rdečelasi Kvatrnik me je užalil.“

„Že vem, zakaj, Janko! Ne ženi si kaj takega k srcu. Le počakaj še do druge pomladi. Zdaj se bode oženil Martin, potlej pa prideš ti na vrsto. Vse po vrsti, kakor so hiše v Trstu.“

„Vas ne razumem, oče! Saj veste, da mi ni toliko za ženitev, kolikor za dobro ime.“

„Dobro ime — há! Kaj pa imaš ti za dobro ime?“

„Ali bi mene toliko cenili, ko bi ne imel dobrega imena?“

„Zakaj pa mene cenijo, ali bolj prav, so me cenili, dasi nimam, po človeški sodbi, dobrega imena?“

„Vas cenijo zaradi sposobnosti in dobrotljivosti, ne cenijo vas pa radi — no, saj veste, kaj mislim.“

„Prav imaš, sinko. Jaz sem pijanec in nekdaj sem bil tudi pol babjeka. Zato me ne cenijo. Pri tebi tega ni in to je prav za te. Saj veš, da sem ti v vsakem pismu poudarjal: Pri tisti mizi ne posedaj, koder pijo iz bokala, in tistih žensk se izogibaj, ki letajo same za moškimi. Glej, da izvršiš nalogo, katero ti je dal tvoj oče. Jaz bi jo bil lahko izvršil, pa po tvojem povedano — dobro ime me je oviralo. Tebi pa dobro ime ni na potu, samo glej, da si moder in odločen, in da izvršiš načrt, ki ti ga je odkazal Bog, kakor ga je meni. Rožni log je bil nekdaj eden, pa greh ga je razklal, krepost ga naj zopet zedini. Kolenec si po rojstvu, Reber bodi po — saj veš, kaj mislim.“

Janko je poslušal kosa, ki je žvižgal v bližnjem leščevju, pa se mu je zdelo, da ne žvižga prav.

„Oče, vi mislite predaleč. To ne gre.“

„Fant, meni ne ugovarjaj. Nisem navajen na to. Stori tako, kakor sem rekel — pa mir besedi!“

In Čmok je lezel dalje, počasi v vas, posnemajoč z žvižganjem pevajočega kosa v grmovju.

Janko je gledal za njim. Marsikomu se je zdel ta Čmok uganka, pa tudi Janko je začel sumničiti, ali misli res dobro z njim.

Počasi je stopal tudi on proti domu in premišljeval očetove nakane.

„Saj dober je moj oče, komur hoče biti. Zlasti jaz sem užival doslej od njega dobrote, kakršnih je deležen med sto komaj eden otrok takega pokolenja kakor sem

jaz. Tudi to vidim, da ima on veliko moč v Rožnem logu. Za'o se mi zdi verjetno, kar on namerava. Toda čudno je vendarle, da bi tak človek, ki mu je dobro ime deveta skrb, premogel toliko. Tudi si razlagam, odkod ta njegova moč. Saj mi je pismo, ki ga hrani vedno pri sebi, že pokazal. Pa vendarle, ali Reber nima toliko moči, da bi ga obvladal? Če je nima Kolenec, imeti bi jo vendarle moral Reber. Zdi se mi, kakor bi ležalo neko prokletstvo nad Rožnim logom. Pa — kdo ve, ali ni beseda mojega očeta opravičena? Ali nima tudi on svojega deleža na Rebri? Seveda ga ima. Toda zakaj potem igra tako ulogo? Ali ne bi mogel biti pošten človek kakor Reber? Ali morda ni sposoben? In če vendarle živi tako tja v en dan, tedaj mora vendar vzrok temu biti ta, da nima dobrega imena. In če oče odklanja sebi nalogo, katero mora, kakor pravi, izvršiti, tedaj je to vendarle znamenje, da je izgrešil svoj poklic — pogreša dobrega imena. In če on meni nalaga, da izvršim njegov načrt, je to zopet znamenje njegove onemoglosti. Vse potrebne lastnosti ima, še več jih ima kakor jaz, pa vendarle se ne čuti sposobnega. Res, poštenost, to je prva stvar, da človek more izvršiti kaj velikega.

In ta moj oče, ki sam prizna, da je pijanec, da je bil nekdaj tudi pol babjeka, ta moj oče me je vedno tako lepo učil. Kolikokrat me je opomnil, naj se varujem žensk, kolikokrat mi je zapisal v pismo: bodi pošten! Sam pijanec, pa je tako skrbel, da se nisem poprijel pijančevanja. Spoznam tudi, da me zato toliko časa ni poklical k sebi, ker se je bal, da bodem pri njem videl preveč slabih zgledov.

Dober mož, poln lepih čednosti je ta moj oče, toda dostojno živeti, krščansko živeti pa noče. Kdo ve, zakaj?"

Janku so se porajale nove, vedno težje misli.

„Morda pa moj oče ni prepričan v svojem srcu, da je prav tako, kakor nas uči naša sv. vera? Morda se mu zdi vse bolj zunanja stvar, le bolj tako za parado? Morda misli, da je vera samo zato na svetu, da se ljudje lažje krotijo. Ah, skrbi me, da je moj oče mož brez vere."

Janko je hodil hitreje. Pa se ni obrnil po cesti na Reber, ampak po stezi v gozd. Mučne misli so se ga lotile in ni se jih mogel iznebiti. Hotel jim je priti do dna.

„Moj oče je torej izgubil vero? Meni jo pa vendarle privošči. To je torej dokaz, da želi meni to, česar sam nima. On šteje srečnega tega, ki je veren, pa on ni veren, ni srečen. Čudno to! Sebi ne privošči, drugim pa. Ali je

to verjetno? V šoli so nam duhovniki pravili o indiferentistih, to je o ljudeh, ki se ne brigajo za vero, kakršno kdo ima. Pravijo, da je človek le pošten, naj bode v ti ali oni veri, to je vse eno. Ali je moj oče indiferentist? Ne more biti, ker sam ne živi pošteno. Za me pa mu tudi ni vse eno, kako živim in verujem."

In zopet ni mogel Janko razvozljati vozla. Že daleč je prišel na vrh rebri. Mesec se je zibal nad glavo in nebroj zvezdic je bilo posutih po nebesu.

Janko sede na smrekov štor in gleda skozi meglo, ki se je razvlekla po dolini.

„Učili so nas tako in tako. Izkušnja pa dostikrat drugače pokaže. Tudi moj oče je zajemal modrost od matere in krščanskih učenikov. Pa izkušnja ga je predrugačila. Toda zakaj ne uporablja svoje izkušnje tudi pri meni?"

Janku se je zasvitalo. Vstane. Zebsti ga je začelo.

„Volje ni, volje! Da bi moj oče imel voljo, kakor jo imam jaz, bilo bi drugače. Preveč so ga strasti dobile pod se — in zdaj ne more drugače, pravi sam. Volje ni. Srce mu je preveč pokvarjeno, razjedeno od strasti."

Janko je stopal hitrih korakov po stezi navzdol, zopet poln lepih misli, med katerimi se je svetila tudi ta, da hoče očeta spraviti na pravo pot.

Mesec se je zakril za oblake. Pa le nekaj časa. Ko je Janko stopal po cesti na Reber, je bilo svetlo skoro kakor po dnevu.

Pri Rebrovih so še imeli luč.

XII.

Tam ob Reberci za mostom so napajali živino in prali.

Barba Kolenčeva je pribijala s perilom na perilnik, da je odmevalo daleč na okoli. Tudi Rebrova Micika je prala cunje na široki, kameniti plošči.

„Ali boste kmalu svatovali, Micek," popraša Barba mlado deklico.

„Martin pravi, da še to pomlad. Oče pa pravijo, da na jesen."

„Uršika bode dobila dobrega fanta."

„Res dober fant. Pa črez Jankota ga ni."

„Prav imaš, Micek! Veš kaj, jaz bi nikoli drugega ne hotela kakor kovača, ko bi bila v tvoji koži."

Deklica se veselo nasmehne, pa pravi: „Res je, pa saj veš, da na to ni misliti."

„Zakaj pa ne? Kaj meniš, da mora Janko ravno kovač ostati? Vaš Jožek se tako ne bo nikoli ženil. In dom boš imela ti, nihče drugi. Oče so tudi že stari in bolehavi, mati se bodo naveličali, in mislim, da ni več daleč čas, da bodo jeli snubači hoditi okrog vaše hiše.“

„Barba, Barba! Ti si poredna,“ reče deklica. Toda besede dekline so ji bile po volji.

Barba je gledala izpod čela in opazovala Rebrovo Miciko.

„Le drži se Jankota, ne bo ti žal, Micek!“

„Pojdi no, pojdi! Kaj misliš, da ne vem, da me izkušaš? To ni nobena skrivnost, da bode vaša Rezika vzela Jankota.“

„Kdo je to rekel?“

„Saj vsi ljudje govore o tem.“

„Ljudje že govore, pa se motijo. Le zapomni si, dekle, da Barba več ve kakor ljudje.“

In dekla prestane s pranjem, se nasloni na perilnik, ter zašepeče deklici:

„Micek! Jaz ti to povem, da Rezika nikoli ne bo Jankotova. Čmok vse ve in ve tudi to, kar jaz vem. Čmok ima veliko moč in vem dobro, da on hoče, da bode Janko tvoj!“

Deklica je zardela do ušes. Umolknila je in z opranim perilom odšla domov. Zamišljeno je stopala po stezi mimo kovačnice.

„Micek, ali si že oprala?“

„Sem že, Janko.“

„Ali greš pogledat, kakšne pante sem napravil na svojo skrinjo?“

In deklica stopi v kovačnico. Začudeno ogleduje pocinjene pante na poslikani skrinji z lepimi okraski.

„Kaj pa boš deval v to skrinjo, Janko?“

„Vse tisto, kar mi je najdražje in najljubše.“

Deklica se zasmeje in pravi:

„Kaj neki je tebi najljubše?“

„Težko bi ti povedal, Micek!“

„Najbrž prihranjeni novci!“

„Za novce mi ni toliko, dasi je tudi teh potreba. Pa poglej, no!“

In Janko obrne ključ v ključavnici ter odpre skrinjo. Na pokrovu je visel — jelenov jezik.

„Divja roža za divjega moža,“ vzklikne deklica in pobegne iz kovačnice.

Plaho se je ozrla na okrog. Nihče je ni videl. Le tam od one strani potoka v kovačnici se je zdelo, da nekdo pokašljuje.

Rebrova Micika je bila tisti dan jako raztresena. Parkrat jo je pokarala mati, češ, da je vsa razmišljena.

Obešala je perilo na vrtu.

„Ali ne vidiš, da se zbirajo gosti oblaki na nebu in da bo kmalu dež?“

Micika je zopet pobirala perilo in nesla sušit pod streho.

Napravljala je krmo za pujske. Stresla pa je boljšo mlečno jed v korito, kjer so jedli veliki prašiči, namesto prascem.

In ko je opoldne prinesla kosilo na mizo, so rekli, da je kaša plovka. Micika jo je pozabila osoliti. Martin pa je takoj ponagajal:

„Micek, kaj to pomeni, da kaša ni osoljena?“

„Najbrž ima uroke,“ pristavi dekla.

„Rože je nabirala pri kovačnici,“ reče zopet kravji pastir.

Pa Micek zadnjih dveh stavkov ni slišala. Najbrže bi jih tudi ne prenesla iz ust pastirjevih in deklinih.

Oče Reber in mati sta med tem sedela v hramu pri mizi in kosila.

„Nekamo čudno se mi vidi,“ pravi gospodinja, „da je Micika danes tako razmišljena.“

„Že dalje časa opažam tudi jaz, da je nekaj.“ pristavi Reber in odloži žlico. „Slišal sem govorico, da Janko gleda za njo, pa ne morem verjeti. Fant se mi zdi premoder, da bi mislil na kaj takega.“

„Veš, Pavle, žensko srce je uganka. Res je mlada, naš Micek, pa zdi se mi, da je prišel tisti čas, ko mlad človek začne premišljevati, zakaj sta dva spola na svetu.“

„Toda v takih zadevah je treba ostro nastopiti. Ako se enkrat taka reč začne, jo je težko ustaviti.“

„Res je to! Pa treba se je prej dobro prepričati.“

„Saj tega ti ni treba praviti, da na kaj takega niti misliti ni, da bi se Janko ženil — pa pri nas. Kovač pa gruntarsko hčer — ha! Razen tega je Janko nezakonski, oče njegov nezakonski, pa taka izguba.“

„Urh je res izgubljen človek, toda Janko je pa mladenič, ki ga je treba iskati daleč na okoli. Tako moder, pošten, pa razumen, in vsako delo mu stoji k rokam.

Srečna bo pa vendarle, katera ga dobi, in tisto ni, da bi mu branili ženiti se. Saj lahko stanuje v bajti, ali pa se kovačnica vzdigne za eno nadstropje, kar že davno nameravaš."

„No, no, ti bi bila pa že brž pripravljena. Le počasi. Ne rečem, da fant ne zasluži ženske, toda ženili ga bomo mi. In to bi bila moja želja, da bi Janko vzel mlinarjevo Uršiko. Sicer pa ne verjamem, da bi Janko ostal v naših krajih. Ko bi Čmoka ne bilo, kdaj bi jo že bil odpihal."

„Pavle, nikar ne segaj predaleč! Saj veš, da prisiljena reč ni dobra, in ko bi to bilo, da bi Janko vzel Uršiko, bi si Martina nakopal za sovražnika. Saj je Martin tudi dober fant in zdi se mi, da sta Uršika in Martin že davno odločena za skupaj. Zato tudi ne zadržuj tega zakona in ubogaj župnika, ki žele, da se ta dva poročita. Martin ti bo zvest še bolj kakor prej in zakon obeta biti srečen. Ženske tudi marsikaj ugibajo in zdi se mi, da je najbolje, ako se Martin poroči še to pomlad."

„Tega pa že ne. Kdo pa bo delal po letu? Martin je vdinjan za celo leto pri meni."

„Naj le bo; saj lahko ostane pri nas. V tem pa se novi hlapec lahko vsega privadi in ne bo ga treba zopet tebi učiti celo leto."

„Ta je pametna, mati! Naj bo. Toda povem ti, da paziš strogo na Miciko. Povej ji tudi, če še ne ve, da sta Janko in Micek v bližnji žlahti, četudi od nezakonske strani. Kri je kri. Ako ji to razodeneš, tedaj ji niti na misel ne pride več, akoravno bi utegnil Janko kaj takega misliti."

Odmolila sta in Reber je šel za delom. Reberna pa je pospravljala po mizi in premišljevala, kako bi hčerki pogledala na dno srca.

Micika je pomivala.

„Micek, Martinova svatba bode kmalu."

„Ali res? Kaj pa oče? Ali ne bodo več branili?"

„So rekli, da ne."

„Kdo pa bode potem pri nas za velikega hlapca?"

„Katerega pa misliš, da bi bil pravi? Groga je prestar, Miha pa za to ni. Novega bo treba poiskati."

„Veste kaj, mati? Najboljše bi bilo, da bi bil Janko."

Mati začudeno pogleda. Hči pa brezskrbno nadaljuje:

„Janko razume vsako delo in očetu se ne bode treba prerekati z družino. Jožko bode tudi zadovoljen z Jankom,

ker sta prijatelja. V kovačnici bode pa lahko delal Lojzek, Janko ga bode nadziral in včasih tudi sam malo pomagal. Vrhu tega je Janko domač človek, torej zanesljiv vse drugače kakor tujec.“

„Domač človek — kako to misliš?“ In mati pogleda hčerko v oči.

„I no, saj veste, da je naša kri.“ In deklica se poredno nasmeje.

„Kdo ti je to povedal?“ popraša mati še resneje.

„Zakaj pa skrivate pred mano, kar že skoro vsi ljudje vedo? Saj je vendar Janko Čmokov sin, Čmok pa je moj bratranec.“

Mati je bila vsa iz sebe. Ni pričakovala, da hči tako dobro vse ve. Zato ji le še reče:

„Ako veš, da je tako, potem se pa nikar ne obnašaj do Janka tako, da že ljudje slabo govore o tebi.“

„Kaj govore?“ Hči je vprašala skoro osorno, tako da je materi pošla vsaka beseda. Hči pa nadaljuje:

„Nikar ne verjemite vsaki ženski, kar vam prinese na ušesa. Proti domačemu človeku se menda vendar ne smem osorno obnašati. Saj je pošten človek in ali nama more kdo kaj napačnega očitati? Ako imam rada Jožka, zakaj bi ne smela tudi Janka?“

Materi so se lasje ježili in ni slutila, da je hčerka v kratkem času postala tako zavedna. Prej še tako otročja, tako krotka, tako vesela, zdaj pa tako zavedna. Saj bi kmalu več vedela kakor mati.

Reberna je pogledala hčerki v srce, kakor je želela. Ni se varala v svoji slutnji in prepričana je bila, da brez nič ni ta Mickina naklonjenost do Jankota. Pa kdo jo je tako poučil? Janko? Menda vsaj ne. Morda je zopet Čmok zadaj?

Gospodinja je sedla na klop pred hišo in potresala piščancem proso. Premišljevala je, kako hoče možu razodeti svoje izkušnje.

XIII.

Bil je tisti teden po binkoštih. Martin in Uršika sta bila binkoštne praznike oklicana drugič in tretjič. Svatba se je izvršila. Janko in Micika sta bila drug in družica.

Dva dni so kolesa mirovala v mlinu. Pili so in jedli, plesali in peli, da se je tlak potresal in okna šklepetala.

Drug in družica sta se že štirinajst dni prej vadila plesati. Na podu sta se vrtela in poskušala vsakojake plese, kakor polko in valjček, mazurko in celo »štajariš«. Stari Groga jima je bil učitelj.

„Stari mlinar je posebno spreten plesalec. Če boš znal dobro plesati, se mu boš posebno prikupil. Tudi Uršika je spretna plesalka."

Tako je hlapec Groga dajal srčnost Janku, kateremu se je ples zdel pravzaprav nespametna igra. Pa kakor povsod, tako je Janko tudi na svatbi hotel veljati kot prvi fant.

Skoro vsak večer sta se vrtela na podu, seveda brez vednosti očeta in matere.

In ko je Janko tako vrtel svojo sorodnico po podnicah, se mu je zdela vedno lepša.

„Veš kaj, Micek, ko bi se jaz ženil, ne vzel bi nikdar druge kakor tebe."

„No, no, Janko, le počasi! Ali ne veš, da sva si močno v žlahti?"

„To že vem. Pa tudi to vem, da imajo naš župnik veliko moč. Če gospod župnik hočejo, pa se midva lahko poročiva."

Micika se je zamislila.

„Nekaj drugega je, Micek! Jaz sem kovač, ti si pa gruntarska hči in tvoji stariši ne bodo nikoli dovolili, da bi jaz tebe vzel."

„Ali stariši lahko zadrže tako stvar?"

„Lahko, dokler si ti še mladoletna."

Deklica sloni na dverih podovih in gleda pred se. Pa pravi, uprši svoje oči vanj:

„Ali misliš ti, da jaz ne bi mogla čakati sedem let na te?"

Janko se nasmeja, pa pravi:

„Tisto že verjamem, toda nekaj drugega je."

„Kaj ne, da ti ne bi mogel čakati sedem let?"

Dekle upre živo oči v Jankota, ta pa povesi trepalnice, in pravi otožno:

„Micek, kaj me imaš tako za slabega?"

Oba sta obmolknila.

Groga pa je poslušal za podom ta pogovor. Pokazal se je v tem hipu izza vogla in zaklical:

„Kaj se tako učita plesati? Eh, vidva ne bosta za skupaj. Mlada kri je nevarna, je lahkomišljena. Ali mislita,

če sedem let čakata drug na drugega, da vama bode Reber potem prepisal svoje posestvo? Prej bode Reberca nazaj gori po strugi tekla, kakor boš ti, Janko, po Rebri gospodaril. Le zapomni si to!“

Oba sta se prestrašila osornega pogleda in trde besede hlapca Groge.

„Groga, ne boj se! Nisva tako neumna, kakor si ti pameten. Če se človek pripravlja na svatbo, se že sme tudi malo pošaliti.“

„To niso šale, Janko! Le pameten bodi, kakor si bil doslej.“

„Groga, imaš že prav, saj nekaj. Samo to te prosiva, da nikomur ne zineš o tem, kar sva govorila, tudi Čmoku ne,“ pravi deklica.

„Ah, Čmok ve več, kakor mi vsi trije vemo.“

Micika jo je pobrala za podom in hlevom v kuhinjo, Groga je namešaval slamo in seno, Janko pa je postavljal slamoreznico, pilil kline in z oljem mazal vijake.

„Veš, Janko, tvoje misli niso prenapačne, in ko bi bil jaz toliko mlad in bi toliko vedel kakor ti, bi se tudi ne branil, vgrizniti v tako potico. Toda povem ti še enkrat, da bodi pameten in nikar ne kaži, da bi ti bilo kaj za Miciko. Ona je še otrok, ti pa imaš že vso pamet vkup in zato pusti, molči, čakaj! Le glej, da bodeš gospodinji ustregel, kakor si doslej. Kar ona poreče, to bo.“

„Je prav tako, Groga! Toda vedi, da meni ni toliko za Rebrovo zemljišče, kolikor za Miciko. Živela bodeva tudi brez Rebri.“

„Ti pa vedi, da je Bog iz Adamovega rebra ustvaril Evo. Micek bo na Rebri, drugod ne. Jožko pa je tako vedno bolj ob um in ni za to. Stari Reber se je že tudi naveličal in ne bo čakal, da bi Micek postala polnoletna. Samo pravi človek naj se oglasi in takoj mu bode Miciko porinil.“

„Meni torej je ne bi privoščili?“ vpraša kovač otožno.

„Ko bi Čmoka ne bilo in ko bi bil ti od grunta doma.“

„Groga, ti govoriš pametno. Pa čakajmo boljših časov,“ reče Janko in odide v kovačnico.

Svatba se je izvršila. Bilo je res prijetno in Janko pa Micika sta se vrtila v mlinu, kakor bi bila najeta. Tudi mlinar se je nazadnje razkoračil ter plesal s Kolenčevo Barbo svoj »štajariš«. Ta je namreč skrivaj zvečer odšla

na svatbo. Bila je rada včasih dobre volje, a še rajši je kaj novega slišala in gledala.

Čmok je sedel v veži pri javorjevi mizi in delal opazke na mimoidoče mlade ljudi. Nekaj starejših in nekaj mlajših fantov je sedelo okrog njega in so zbijali vsakojake šale.

Hipoma so izginili iz veže. Nekaj minut pozneje pa so že Čmoka posadili v lesene gare ter ga vozili ob Reberci navzdol proti vasi.

Čmok je sedel mirno v dvokolnici in pušil tobak. Dva fantalina sta vozila voziček, dva druga sta privezala srobrot ob sori in držala za dolge konopce. Dva sta stopala ob strani in držala roki ob Čmokovih ramah. Kovač sam je imel na glavi veliko papirnato kapo v obliki krone. Ob rami mu je visela velika mrežasta mantila in v roki je držal visoko palico.

„Kralja peljemo, našega kralja, kralja iz Rožnega loga,“ so klicali fantje.

Ljudje pa so se zbirali v gruče in se smejali. Starejši so se umikali za vežna vrata, mlajši pa, zlasti otroci, so tekali za »kraljem«.

Čmok je pokadil in nasadil pipo na vrh palice.

„Umaknite se, kralj se pelje,“ so zopet klicali.

Pred Popustkom se ustavijo in spredaj še dva fanta priprežejo na dolgi srobrot. S smrekovimi vejami so obsuli sedež na »kraljevem vozu«, ob vznožju pa so nastlali polno kopriv.

Čmok se je držal strašno imenitno na svojem vozu. Črnikavi obraz mu je srpo gledal izpod pozlačene krone, le ustnice so se držale na smeh. Čmok je ljubil to veselje, ljubil tako, kakor nobeno drugo na svetu, kadar se je hotel poveseliti. Biti je morala že posebna priložnost, da se je dal za kralja voliti in voziti. Takrat on ni varčeval z denarjem in dal je fantom za pijačo, da se je miza kopala v vinu.

Že nekaj let je preteklo, odkar se je zadnjič vozil v »kraljevem vozu«. Starejši ljudje so ga imeli za norca, toda Čmok je hotel s tem pokazati, da stori v Rožnem logu, kar hoče.

„Rožni kralj, kaj zapove vaša milost?“ ga popraša eden izmed fantov.

„Sodček piva mojim zvestim služabnikom,“ odzove se kraljeva milost na vozu.

In Popustek je postavil sodček pred hišo na klop, ga nastavil in pili so, da se je »kralju« brada majala.

„Ali odrinemo, vaša milost?“ popraša ga kovačev Lojzek.

„Lojzek, nazaj na svatbo!“

In zopet se je kraljevi voz pomikal ob Reberci navzgor. Kralj pa je delil milosti.

„Lojzek, ti si zvest moj služabnik. Zato ti obljubim, da bodeš še prvi adjutant mojega sina.“

Tam ob cesti se je smejal hlapec Groga.

„Groga, ti si namenjen še za velike reči, čeprav si že star. Prvi skrivni svetovalec boš mojemu sinu.“

Onstran Reberce je stopala proti mlinu dekla Barba.

„Barba, ti pa boš kuharica na kraljevem dvoru.“

Smejali so se, da so skoro popokali, in večkrat so se kraljevi služabniki ustavili, pričakujoč, da kralj zopet podeli kako milost.

Kolenčev žagar Matevž se je tudi prikazal pri vratih.

„O, starih grešnih kosti Matevževih tudi ne smemo pozabiti. Žagar Matevž bo povišan za rablja v mojem kraljestvu.“

„Norec, le počakaj, te bo že konec.“

Matevž se je umaknil, fantje so se zasmejali, pa ne vsi. Vedeli so, da Matevž ne pozna šal in da je silno hudoben.

Hlapec Groga je dobro vedel, kaj so pomenile besede, ki jih je imel Čmok navado govoriti, kadar se je vozil na garah kot kralj že precej vinjen, in njegove besede so se navadno tudi izpolnile.

Zato sta jih Groga, pa tudi Barba dobro pretehtala.

Kralja so peljali dalje. Vse se je smejalo, vsi svatje so prihiteli naproti Rožnemu kralju. Le eden je bil, ki se je umaknil. Drug Janko ni mogel v takih okolnostih gledati svojega očeta.

Bili so veseli, zbijali so šale, toda Janko je stal za stopami v mlinu in gledal skozi okno kaplje, ki so kapale skozi leseno strugo na dno potoka.

Noč se je napravila, temna noč. Nebo so prepregli oblaki in droben dežek je rosil na zemljo. Svatje so se umaknili pod streho in rajali dalje. Tudi fantje so se pomešali med plesalce.

Čmok pa se je splazil v skedenj in se zaril v slamo. Sanjal je kraljeve sanje. Ko pa je že odbila polnoč, se je prebudil. Vstal je in korakal proti domu.

Noč je bila, temna noč in droben dežek je rosil na zemljo. S težko glavo je kovač Urh lezel za potokom.

Ko je prišel do brvi, se je plazil po vseh štirih črez njo. Klel je in govoril sam sebi: „E, tako življenje pa nič. Norec sem, mi je rekel včeraj Matevž. Hm, tak norec! Menjam pa vendar ne z nobenim, z Matevžem pa že celo ne. Umorov pa vendar nimam na vesti, kakor ta-le Matevž, ta rabelj!"

Čmok je prilezel črez brv in stopil zopet na noge.

Stopal je mimo lesene hišice žagarja Matevža. Poprijemal se je za zid — tema je bila kakor v rogu. Tišina je vladala naokrog, le tam od mlina doli so se čuli glasovi harmonike in hripavih svatov. Voda v potoku je šumela in v temi so se iskrile vodene kaplje, padajoče iz lesene struge v potok.

Urh je stopal dalje za potokom, počasi, vedno poskušajoč s stopali, če še stoji na trdih tleh. Zdelo se mu je, da je nekaj zašuštelo za njim. Ozre se, pa ni ničesar opazil. Že je zopet na stezi. Urnejših korakov se bliža kovačnici.

„Tako se kralj vrača domov. Ha, kralj, Rožni kralj!" In zasmejal se je divje, da se je razlegalo v temno noč.

Čmok! Čmok! Čmok!

Trikrat se je čul, pa ne glas, ampak udarec.

Urh se je zgrudil na zemljo pred svojo kovačnico.

„Matevž, rabelj!" zakliče Urh in ni se več zavedel.

Čule so se le stopinje bežečega človeka.

XIV.

Že se je petelin oglašal na plotu in naznanjal jutranjice.

Urh se je prebudil. Sklone se po koncu, pa ne more vstati. Silno ga je zabolela glava. Kar črno se mu je delalo pred očmi. Krvave lise so se poznale na čelu in sencih. Klobuk je ležal na tleh.

Z velikim trudom se splazi do potoka in si spere rane na glavi. Strjena kri se je odmakala.

Dvakrat mu je prišlo slabo. Pa trdna Čmokova narava je premagala. Počasnih korakov se priplazi do vrat kovačnice in sede na klop k mizi, ki je stala pod lopo.

„Za rablja sem ga postavil v svojem kraljestvu, pa meni je najprvo vrat zavil. Ha!" Čmok poseže za srajco in privleče umazano cunjo na dan. „Dobro, da me ni

oropal, ta rabelj! Hu, kako me glava boli! Črepinjo imam prebito. Pa kako me zebe, da se ves tresem. Pa naj bo, saj enkrat mora tudi kralj umreti.“

Počiva na mizi, pa zopet se zdrami, potegne papir iz cunje in začne brati:

„Jaz podpisani Franc Kolenec, posestnik v Rožnem logu, izjavljam, da je po moji smrti vse moje imetje, pohištvo in zemljišča, prava in edina last Urha Rebra, nezakonskega sina Agate Reber z Rebri, tako da nima nihče drugi pravice do mojega premičnega in nepremičnega imetja kakor moj nezakonski otrok Urh Reber.“

Čmok prebere ter se zamisli. Hudi duhovi mu obletavajo dušo.

„Čemu bi še živel na zemlji? Za nobeno rabo nisem več. Danes ali jutri, je vseeno.“

In privleče iz žepa nož, s katerim je konjem kri puščal. Hladnokrvno pritisne noževo klino na žilo odvodnico na levici. Curkoma je kri bruhnila, potem pa polagoma tekla iz prebodene žile.

Urh obrne nož in ga pomoči v kri.

S svojo lastno krvjo je še napisal z debelimi črkami pod pisanjem Fr. Kolenca naslednjo oporoko:

„Moj glavni in edini dedič je Janko, moj sin nezakonski, kovač v Rožnem logu.“

Čmok se je podpisal in zopet zavil papir v cunjo ter potisnil za srajco.

Kri pa je le tekla počasi. Pa Čmok stisne z desnico žilo na levici in kri se je ustavila. Hotel je zaspati, pa ni mogel. Mraz ga je tresel, da so mu zobje šklepetali. Silne bolečine so ga napadale. Pa na Boga se ni spomnil.

Čmok je začel sanjariti.

„Tako torej umira Rožni kralj! Ha! Prav je imel Matevž, ki mi je rekel, da sem norec. Pa dvorni norec ne bom jaz, ampak Jožek z Rebri. Ta rabelj Matevž misli, da me je s svojim udarcem ubil do smrti, pa me ni. Reči pa vendar ne bodo mogli, da je on ubil Rožnega kralja. Vzel si je življenje sam! Ha! Hu! Kako me boli! Kdo bo držal, ker tako zebe. Roka mi je utrpnila. Vrag vzemi vse vkup, samo Jankota naj varuje Bog!...

In Urh izpusti žilo. Kri je tekla po mizi.

„Hi, hi — — ah, Marija!“

Urh se je ozrl proti kapelici lurške Matere božje.

Prepozno!

Zopet prime krčevito za žilo. Barve na licih so izginile, oči so steklenele, ustnice so se stiskale, sapa je pojemala.

„Marija, če je mogoče!.. Milost! Smrt je huda! Pa moja smrt, kaj bo? Milost! Ah, da me je satan premotil! Tekel bi, letel bi do župnika, ko bi mogel. Odvezo, odvezo! Angeli božji, vsi svetniki in svetnice božje, pomagajte! Ne morem več... Milost, o Marija... Marija... Marija..."

Urh je zaspal — za vselej...

Tiho je bilo naokrog, le kos je žvižgal v grmu in v daljavi je še skovikala sova. Jutranja rosa je škropila tla in jutranji zvon je naznanjal beli dan.

Svatje pa so še rajali, brez skrbi in veselo.

Le eden je bil, ki ni spal, pa tudi ne plesal v Rožnem logu. Žagar Matevž se je počasi plazil za mejo in ozirajoč se oprezno šel pogledat, ali Čmok še leži v svoji krvi. Kol je ležal na tleh, toda Čmok je sedel pred kovačnico.

„Glej, vraga, ni se še iztegnil."

Že je Matevž hotel stopiti po kol in še enkrat udariti po Čmoku, kar začuje stopinje. Prestraši se in zbeži.

Tam onstran potoka je stopical kovač Lojze s svatbe. Delal se je dan in treba bode iti na delo. Saj konje mora podkovati, kar jih priženo to jutro.

Približavši se kovačnici je čul neke stopinje onstran potoka. Pa se ni za to zmenil. Pač pa zagleda pred kovačnico Urha, sedečega in slonečega za mizo. Že od daleč je videl lužo krvi na mizi in pod mizo.

Hitro zakliče: „Čmok, alo, po koncu!"

Pa tisti hip, zagledavši kri, se prestraši in boječe zakliče črez potok: „Čmok, kaj pa je?"

Brž skoči v potok, prebrede vodo v črevljih in stoji pred Urhom. Potrese ga za rame, dvigne mu glavo, kliče ga — nič glasu, nič znamenja — Urh je mrtev.

Brž steče na Reber, povedat žalostno novico: Gospodinja je omedlela. Reber pa brž pošlje Lojzeta do mlina, da Janku počasi sporoči nenadno vest.

Lojze pokliče Jankota iz hiše in pravi: „Brž pojdi domov. Čmok sedi pred kovačnico s krvjo oblit in ne vemo, ali je živ, ali je mrtev."

Janko prebledi, pogleda Lojzeta v oči, pa teče do kovačnice. Bilo je tam že polno ljudi, ki so govorili: „Ubil ga je nekdo."

„Sam se je ubil.“
„Žilo si je prerezal.“
Bil je to tužen, neznosen trenotek za sina.
„Moj oče, moj oče!“ je klical in objemal mrtvega očeta.
Ljudje pa so se zgražali: „Janko — pa sin Čmokov?“
Napravili so nosilnico iz vej in položili na njo mrtveca. Janko pa je posegel očetu za srajco in umazano cunjo vtaknil v svojo malho.

XV.

Pri Kolenčevih so sedeli Janko, Rezika in stara dva Kolenca okrog javorjeve mize.

Stara Kolenka je pokašljevala, Kolenec se je držal grdo, Rezika je zrla nepremično v steno, Janko pa je sedel trdo na stolu in govoril:

„Prebral sem vam torej še enkrat to pismo. Pokazal tudi in prepis imate v roki. Želim torej, da se v kratkem izvrši prepis posestva.“

„Počakaj še, Janko, da pride moj brat notar in hči Ivanka domov.“

„Ne morem čakati. Drugače meni ni več obstanka v Rožnem logu,“ reče odločno kovač.

„Pa notar utegne oporoko ovreči in kaj potlej, Janko,“ vpraša Kolenec.

„Me ne skrbi. Moj oče se je že pri več odvetnikih posvetoval o tem in vsi so mu rekli, da je pravica na njegovi strani,“ odvrne zopet kovač.

Rezika se je odstranila.

„Najlepše bi se izteklo, ko bi Janko snubil Reziko,“ pravi mati.

„Nimam nič zoper to, mati! Toda Rezika se ne misli možiti, in rekla mi je sama, da pojde v samostan.“

„E, kaj tisto, ženske se hitro premislijo, ako kaže,“ odvrne Kolenec.

Poznalo se je postaranemu možu, da zadnja leta njegova niso bila vesela. Zaupno in koprneče je obrnil svoje mokre oči v mladega kovača.

Ta pa mirno odgovarja:

„Prisiljena reč ni dobra, oče! Ne skrbite za njeno prihodnjost. Ako se omoži, ji že jaz preskrbim tako doto, da je ne bo sram. Tudi Rupert lahko ostane pri meni. Vama bodem napravil lepo stanovanje, tudi Ivana ima vedno pot odprto proti domu. Mene se nikar ne bojte.“

„Morda imaš pa že katero izbrano, da se Rezike braniš?“

In Kolenka ostro pogleda Janku v oči.

„Pustimo ženitev. Kakor sem rekel: V osmih dneh se odločite, ako ne, nastopim tožno pot. Z Bogom!“

In Janko odide v svojo kovačnico. Ozira se po polju in bregu okrog in vse mu je tako ugajalo, kakor še nikdar ne. Pa je pogledal svet na ono stran potoka: iz drevja je zrla Rebrova hiša.

„Lep je ta Rožni log in srečen bi bil, ko bi bil ves moj. Morda so moje misli predrzne, pretirane, lakomne, toda kaj hočem? Oče mi je rekel, naj izpolnim nalogo, katere on ni mogel.“

Ptiči so žvrgoleli v meji, vinske jagode so se že pokazovale v vinogradu, tu pa tam je še cvetela kaka zapoznela jablana.

Janko je korakal po klancu navzdol. Visoko leteče misli so mu polnile dušo, prihodnjost se je razgrinjala pred njim, tako bujno, tako srečno, tako bogato. Tam gori za kapelico pa se je svital obraz izvoljene device, ki naj ga osreči za vse življenje.

„Morda ve, da sem tukaj? Morda sanja o zlati sreči? Morda ji je oče privolil v zakon?“

Tako blizu se mu je zdela vsa sreča, pa vendar še tako negotova. Kaj pa, ko bi notar vendarle ometaval oporoko? Pa naj se mu posreči? Pa naj ostane Janko na cedilu? Ali je potem še kaj upanja na Rebrovo deklico? Saj je še tako negotovo, da bi se stari Reber podal. Visoko leteče misli so ga hipoma potrle na tla. Moreče skrbi so zopet razjedale njegovo dušo.

„Pa kaj zato? Ali gre ali ne gre? Po pošteni poti sem prišel v Rožni log, po poštenem potu zopet odjadram tja v beli svet. Bog naj obrne, kakor se mu prav zdi!“

Janko je zopet ves teden pridno delal v kovačnici in premišljeval očetovo smrt.

„Saj je morda še bolj prav, da grem odtod. Ljudje ne bodo pozabili nikdar, da sem Čmokov sin. Saj tako drugega ne delajo, kakor obirajo mojega očeta in se norčujejo iz njega, ga zasramujejo in preklinjajo. Tudi pri Rebrovih me nimajo več tako radi. Pa kaj? Moj oče je vendarle bil Čmok in želel mi je dobro, skrbel za me, kakor malokateri oče za svojega sina. Bog bodi milostljiv njegovi duši. Morda pa vendar ni pogubljen? Zadnji tre-

nutki človeka radi izpreobrnejo. Morda je umrl s kesanjem v srcu? In če je imel popolni kes? Res leži pokopan med samomorilci tam za mrtvašnico. Toda človeška sodba je zmotljiva. Nekaj mi vedno pravi, da moj oče ni obupal. Saj ni bil tako hudoben. Življenske razmere so ga tako daleč pripeljale. Bog bode že presodil pravo."

Tolažilne misli so prevevale Jankotovo dušo.

Prišel je mesec majnik. Trava je odcvetela in žita so jela rumeniti. Janko je pomagal Rebrovim pri košnji. In takrat se je večkrat primerilo, da sta bila Janko in Micika sama.

„Veš, Micika, Kolenec se je vdal brez tožbe. Na jesen se mislim jaz preseliti h Kolencu."

„Hvala Bogu! Toda kaj bode z Reziko?" brž popraša deklica.

„Jeseni gre v samostan. Je že vse dogovorjeno."

„Božica!"

„Zakaj božica? Tudi jaz bi šel precej, ko bi mogel."

„Ti, Janko? Kaj pa jaz?"

„Ko bi mogel, pravim. Toda zdi se mi, da brez tebe ne bi mogel živeti."

„Janko, Janko! Ti se šališ."

„Nič se ne šalim, Micika! Na jesen stopim pred tvojega očeta in mu porečem: Ali mi dajte Miciko, ali pa grem od tod."

Deklica povesi oči in obmolkne. Solnčni žarki so se lomili pod robcem na njenih licih in rdeče ustnice so zatrepetale v tajni ljubezni.

„Micika, ali si moja?" In Janko jo prime za roko.

Micika pa odgovori: „Saj veš, da sem, ako le oče ne bodo branili."

In Janko je zopet hitel metati seno na kopice, Micika pa grabiti. Bilo je še precej sena za pospraviti v kopice in mrak se je delal.

Tam v bližnjem grmovju se je že slavec oglašal.

Pa tudi na drugem koncu travnika sta hitela pospravljati seno v kopice dva človeka. Martin in Uršika sta se smejala in pogovarjala.

„Veš kaj, Uršika! Tako se mi zdi, da ta-le par na onem koncu travnika tudi ni kar tako brez nič. Pri Rebrovih sicer na to niti ne mislijo, toda kaj vse se na svetu ne zgodi. Janko je tako že gospodar pri Kolencu, kakor sem slišal," pripoveduje Martin.

„Jaz sem pa tudi slišala, da Rezika ne mara za Janka," reče brž Uršika.

„Seveda ga ne mara, ker ima Janko že drugo izbrano."

Uršika je pogledala proti onemu koncu. Janko je ravno v roke segal Miciki.

„Poglej, poglej, Martine, kaj imata!"

„Ali nisem rekel, Uršika, da ni tako brez nič vse to? Ej, stari Čmok je poznal ljudi in od njega sem se jaz marsikaj naučil. Tudi za te se imam zahvaliti Čmoku."

„Ali res, Martine? Pa kako to?"

„Kar namignil mi je, ko sem prišel prvikrat v vas. Saj veš, to je bilo takrat, ko smo pri Popustku Šentjanževca poganjali. »Ta-le bo za te,« je rekel. Pa je pokazal na te."

„Škoda je bilo vendarle tega Čmoka," pravi Uršika. „Kako, da je tako žalostno končal?"

„E, božja pota so čudna. Pustiva to, Uršika! Bog daj pokoj njegovi duši!"

Skoro ju je bilo strah. Obmolknila sta oba.

Tam iz gozda se je oglašala sova in skovikala svojo mrtvaško pesem.

XVI.

V Klenici so praznovali tisti dan farnega patrona, sv. Jerneja. Pri Popustku je bilo na obeh konceh hiše polno gostov. Tudi Diguž je vlekel svoje harmonike. Na levo so se vrteli mladi, na desno pa so modrovali možakarji.

Tudi Janko je bil pri Popustku. Z Lojzetom sta sedela v kotu pri rdeče pobarvani mizi. Lojze je bil ta dan silno dobre volje, zakaj Janko ga je napravil za kovaškega pomočnika.

Ni pa bil vesel Janko. Zamišljen je sedel za mizo in vlekel na ušesa besede možakov, ki so v kamri prerešetavali dnevne novosti.

„Kaj mi je danes pravila moja stara! Čudno je, skoro neverjetno, pa mogoče je vendarle," pravi rdečelasi Kvatrnik.

„Kaj pa takega, sosed," ga poprašujejo.

„Mladi kovač, o katerem pravijo, da je Čmokov sin, je postal gospodar pri Kolencu."

„Kolenec mu bode dal Reziko?" se čudijo možakarji. „Pa vendar ne. Tak gruntar, kakor je Kolenec, pa bi dal svojo hčer kovaškemu pomočniku?"

„Rad bi jo mu dal, rad,“ pravi rdečelasi sosed, „pa je Janko ne mara.“

„Kako pa drugače? Saj se mora vendar priženiti, drugače ni mogoče,“ ugibajo drugi.

„Je mogoče, je. Tako je, da bode Janko izbiral, ne pa Rezika.“

„Oho, kako to?“

„Vse Kolenčevo je kovačevo,“ pravi Kvatrnik. „Barba, Kolenčeva dekla, je pravila moji sosedi, ta pa moji ženi, da je Čmok imel pismo, ki spričuje, da je bil Čmok gospodar pri Kolencu, ne pa Kolenec. Saj se morda še spominjate, da je bil stari Kolenec oče tistega otroka Urha, nezakonskega sina Agate, Rebrove sestre. Porodila ga je tam nekod pri Trstu, pri svojih sorodnikih. In ta kovač Janko je zopet nezakonski sin Urhov ali Čmokov. Ujel ga je nekod, ko je popotoval po svetu kot kovaški pomočnik.“

„Čujte, čujte, kaj pride vse na dan. Včasih sem že slišal nekaj takega zvoniti, pa kdo se je dosti zmenil za take govorice o preteklosti pijanega Čmoka,“ zopet modruje drugi.

„Aha, zdaj pa vemo, zakaj sta se Reber in Kolenec Urha tako bala. Nič čudnega, saj je imel obadva na vrvici,“ zine sosed Kvatrnikov.

„Srečen je pa vendarle ta kovač!“

„E ja, srečen pa nesrečen. Saj veš, Čmokov sin pa vendarle ostane.“

„Ali moč njegova bode še večja kakor je bila moč starega. Pošten človek, priden in razumen. E, ta bo še marsikaj obrnil v Rožnem logu.“

„Pa to še ni vse, kar je pravila moja stara,“ pravi zopet Kvatrnik in popije kozarec vina. „Zdaj pride še nekaj, kar vas bo osupnilo. To ji je pravil žagar Martin, ki še vedno zahaja k Rebrovim na delo.“

„No, no, Kvatrnik, kaj takega?“

„Janko se ženi pri Rebru.“

„E spaka, pa saj ni res?“

„Tako je! Danes dopoldne ga je kovač vprašal za Miciko.“

„O, o, o, kaj vse se ne zgodi na svetu. Ali pa jo mu bode stari Reber tudi dal?“

„Strašno je hud. Ves dan leta okrog hiše in kolne. Reberna se je skrila pred njim, dekle pa je ušlo, najbrž k stricu na Ajdovo zrno.“

„Oh, oh, kaj poreče župnik, brat Rebrov?"

„No, no, ko bi bil jaz v Rebrovi koži, bi je mu tudi ne dal. Tak prihajač, pa bi zapovedoval po vsem Rožnem logu. Reber naj se le drži in prav ima, če se drži. Tudi možje moramo zoper to nastopiti. Rogelj naj mu ne da županskega dovoljenja za to ženitev. Kovač naj že vzame Reziko, ako ni drugače, Micike pa ne," konča postarni možak.

„Rezika gre v samostan, pravijo."

„Ha, tako? E, to se bode še vse preobrnilo."

„Kaj pa Rupert? Ali bodo tega kar tako zapodili od hiše? In Rebrov Jožek? Ali res ni za nobeno rabo?"

Tako so modrovali, ugibali in svetovali možakarji pri kozarcu vina. Postajali so vedno glasneji.

Pa tudi v drugi sobi so bili podobni pogovori. Rupert je dajal fantom za pijačo, da je teklo od mize. Barba se je vrtela še vedno urno po podnicah ter pripovedovala Rupertu vsakojake stvari. Tudi Rebrov Jožek je čepel tam v kotu in se neumno smejal plesalcem.

„Ti, Rupert, le nikar se ne jezi. Veš, meni Micika dosti pove in kar ve Micika, to ve tudi Janko," pošepeče Barba potrtemu Rupertu.

„In kaj ti je Micika povedala?" vpraša brž Rupert in zvedavo upira oči v Barbo.

„Toliko že, da ti rečem: bodi pameten in nikar ne nasprotuj Jankotu, kakor si nasprotoval Čmoku," pravi Barba in pogleda zraven sedečega Jožka. Temu pa pravi:

„Pa tudi ti bodi pameten, Jožek, in rad imej Jankota. On je dober človek."

„Dober, res," odvrne Jožek, smejoč se neumno. „Midva sva tako prijatelja. Že trikrat me je danes klical pit."

„Kaj ti veš, Jožek," odvrne Rupert. „Ali jaz vem, Barba, da Janko snubi Miciko."

Barba se malo zlobno nasmeje, pa pravi:

„Rupert, Micika je sedaj res Jankotova, pa ne bo dolgo. In da je tako, je to tvoja sreča," reče Barba kratko in odločno.

Rupert se zatopi v mladostne spomine. Z Miciko Rebrovo sta skupaj hodila v šolo, ker je bil Rupert že iz mladega pri Kolenčevih. Stariši so mu zgodaj pomrli. Stanovali so v Žeravici. Njegov brat je s štiriindvajsetimi leti prevzel domačijo, on pa je ostal pri svoji teti Kolenki. Micika mu je bila že od nekdaj precej všeč, vendar ni

nikomur tega pravil. Na ženitev seveda doslej ni mislil. Bil je premlad za to, pa še v vojaških letih. Sicer je imel precejšnjo doto od doma, toda teta mu ni doslej še ničesar obljubila. Odkar je Janko postal gospodar pri Kolenčevih, se je Rupertu ohladila mržnja do Čmokovega sina. Ko pa je izpazil, da Janko lazi za Rebrovo Miciko, je zopet vzkipela stara mržnja. Dasi sam ni imel dosti upanja, da bi kdaj zasnubil Miciko, ali Jankotu je pa tudi ni privoščil. On je bil vendar gruntarski sin, Janko pa prihajač brez doma.

Barbine besede so Ruperta nekoliko pomirile. Začel je postajati dobre volje in tudi prisedel k Jankotu. Ta pa je malo govoril, zamišljeno zrl po hiši, poslušal pa molčal. Le Lojzetu je privoščil več besedi. Vedno še mu je šumel po ušesih dopoldanji pogovor z Rebrovim očetom. Ni pričakoval, da ga tako sprejme. Toliko, da ga ni vrgel čez prag. Nič več mu ni obstanka pri Rebrovih. Niti za račun si ga ne upa iti vprašat.

Reber je divjal kakor razkačen lev in vse je bežalo pred njim.

„Ali naj se preselim v svojo kovačnico na desno stran Reberce? Ah, saj ne bo več miru. Preblizu je. Ali naj se kar preselim h Kolencu? Tudi težko kar tako na nagloma.“ Ti dve vprašanji sta Jankotu največ belili glavo tistega popoldne.

Ko pa se je naredil večer, so Jankota pogrešali pri Popustkovih. Nikomur ni povedal, kam da gre, razen Lojzetu. Ta je bil sedaj njegov edini prijatelj. Ljudje so ga zavidali, odkar je tako hitro obogatel in niso ga več tako cenili, odkar se je pokazal kot Čmokov sin. Pri Kolenčevih so ga gledali po strani, pri Rebrovih pa se je tako zameril.

„In Micika? Kaj hoče, kaj more ona, revica? Saj je rekla, da bo moja, ako ji oče ne bodo branili. In sedaj vem, pri čem da sem.“

Počasi je stopal Janko po stezi, ki je držala v gozd. Bilo je jasno. Zvezde so sijale na nebu, mesec je kazal prvi krajec, nobena sapa ni pihala po polju.

Janko sede na hrastov štor in gleda v dolino. Ni bilo megle nad Reberco. Belila se je v drevju Rebrova hiša, luč je svetila pri Kolenčevih, potok je šumel po dolini. Tako lepo se je Jankotu vselej zdelo, kadar je z višave gledal v nižavo, z rebri v log. Danes pa se mu je videlo pusto in prazno.

Nič ni slišal, nič ni videl; glavo je stisnil v pesti in motal globoke misli. V bližnjem grmu je slavec cijikal in drobikal svojo večerno pesmico.

„Kam grem? Že sem dospel do vrha griča, že sem se mislil obrniti, povzpeti, pa — glej! Kamen je izpodletel in padel sem... Pač, še bi se pobral, ko bi le tista-le deklica tam doli v Rebrovi kamrici ostala stanovitna. Pa kaj? Ne morem ji zameriti. Samostojna ni, kakor sem jaz. E, Micika ne bo znorela zaradi mene, meni pa se je tako prigabilo življenje, vsaj v Rožnem logu. Kaj bi še lazil tu okoli, ko me vse zaničuje. Kaj mi pomaga lepi Rožni log, ako pa ni miru, ni sreče v srcu. Dosegel sem skoro svoj namen, izvršil nalogo, katero mi je oče naložil, toda srce je prazno, ni srečno, želi si nazaj časov, ko sta še strah in up pretresala moje drobovje.

Sem dolgo upal in se bal,
slovo sem upu, strahu dal —
Srce je prazno, srečno ni,
nazaj si up in strah želi.

„Ne, ne morem se pritožiti, da mi sreča ni bila mila. Bogu moram biti hvaležen za njo. Ali tega nisem dosti premislil, da stalne sreče ni najti na zemlji. Srečen je le tisti, ki srečo pričakuje onstran groba.

Kaj me še veže na ta svet? Ali mati? Kdaj jo že krije črna prst tam daleč za gorami. Ali oče? Tudi on je sklenil svoje nemirno življenje. Brata nisem poznal nobenega, sestrna roka ni božala moje glavice.

In sedaj so me pustili na cedilu tudi tisti, ki so me radi imeli. Radi imeli? Pač, ker sem jim pridno in zvesto služil. Ni ga več, ki bi ga mogel pritisniti na svoje srce. Le hvaležna dušica Lojzetova se še lovi okrog mene.

Sam sem, tako sam pod božjim solncem. Brez doma, brez svojcev, brez prijateljev sedim tu in ne vem, kam bi se obrnil.

Tri križe dobim o božiču na svoj hrbet. Že sem menil, da se za vselej ustanovim v Rožnem logu. Sladkozveneče misli so omamljale mojo dušo, srečna prihodnjost se je odpirala pred mano, že sem mislil, da držim srečo za pas, pa mi je izdrknila. Kaj naj samotarim tam gori pri Kolenčevih, ko me ljudje ne marajo. Saj bi me še Rezika ne hotela pogledati z lepim očesom. E, kaj!

Mlad sem še, zdrav tudi, imetja ne pogrešam. Prodal bom svoje zemljišče, pa pojdem zopet po svetu. Pa vendarle!

Čemu bi grenil življenje tem ljudem v Rožnem logu? Saj so vendar kri moje krvi. Rajši naj se ločim mirno od tod, kakor sta se ločila Abraham in Lot. Pa Rezika pač ne zasluži, da bi ji zagrenil življenje. Dobro dekle je.

In Miciki naj kalim veselo življenje? Naj si izbere ženina, kakršnega hoče! Tudi Rupert ni napačen fant, in Jožek je revež in usmiljenja vreden. Pa ta Reberna! Ta modra žena! Ali ni bila ves čas tako dobra do mene? Bog ve, če je ne boli srce hujše kakor mene? In zopet Kolenka? Ta je že tako z eno nogo v grobu, Kolenec pa tudi ni srečen, dasi ni on zagrešil grehov svojega očeta.

Res, dobri ljudje prebivajo v ti dolini, četudi so starci trdi možje. Pa naj bodo, saj imajo morda vendarle prav. Izkušeni so bolj kakor jaz in že vedo, kaj delajo."

Mesec se je skril za oblak. Janko vstane in odhiti v dolino. Naravnost gre proti kovačnici, prižge luč, pospravi vse najpotrebnejše stvari v kovčeg, sede k mizi in začne pisati.

Napisal je dolgo pismo, pa je je zapečatil in spravil v malho.

Janko odide proti vasi.

Pri Popustku so še rajali.

Kovač pokliče Lojzeta iz hiše, mu nekaj zašepeče na uho in izroči zapečateno pismo.

Segla sta si v roke. Lojzku je priplavala debela solza na lice.

„Do svidenja v mestu, Lojzek!"

„Bog vas sprejmi, mojster!"

Janko hitro odrine iz vasi. Pred cerkvijo se globoko prikloni, prekriža, pa se zopet povrne v Rožni log.

Ustavi se pred kapelico. Precej časa iskreno moli, pa odhaja proti Rebri.

Stopil je za hišo, potrkal na okno, pa zaklical:

„Micika, brez zamere, z Bogom!"

Ni čakal odgovora. Brž stopi zopet na cesto, ki je peljala v vas.

Šel je skozi in ni se ustavil poprej, dokler ni zagledal nad mestom zvonikovih streh, ki so se žarile v prvih žarkih jutranje zarje.

Še je čul petelina v bližnji vasi, nato so se oglasili mestni zvonovi, naznanjajoč beli dan.

Bil je prvi dan meseca septembra.

Janko je začel novo življenje.

Še so prihajala pisma v mesto za Jankom. Pa Janko jih ni več čital. V par tednih je odpotoval gori na Štajersko. Vstopil je kot brat pri očetih kapucinih.

V Rožnem logu je še treskalo nekaj tednov. Kolenčev notar se je pokazal v Rožnem logu in pretil, da ovrže Čmokovo oporoko. Rebrov župnik je pisal bratu, da naj le dobro pazi na hčerko, ljudje pa so govorili toliko in toliko, se čudili in hudovali, se smejali in hvalili ...

Jankotovo pismo so hranili v lepi škatlici pri Rebrovih. V pismu je stalo, da naj je Rupert gospodar pri Kolenčevih, Micika pa njegova gospodinja ...

Pa se je res tako zgodilo.

Rezika je šla k uršulinkam.

Ksaver Meško:

Ob zatonu leta.

V daljavi za gorami tone dan,
in krila siva mrki mrak razteza
črez gore, hribe in črez snežno plan.
V tišino mraka svet se ves pogreza
in ves drhti. Gospod, z menoj ostani,
z roko mogočno čuvaj me in brani ...

Mrači se že ... In v večnost čas hiti,
in tiho leto novo že prihaja.
„Kaj pač prinese tek njegovih dni?"
vprašanje tesno v srcu se poraja;
drhti srce: Gospod, z menoj ostani,
z roko mogočno čuvaj me in brani!

Pod varstvom tvojim — česa se bojim?
Oprt ob tebe — česa naj se plašim?
Prinese srečo? — Tebi jo zročim.
Prinese boli? Saj se jih ne strašim! —
Le ti pri meni, o Gospod, ostani,
z roko mogočno čuvaj me in brani ...

Ivo Trošt:

Do vrha.

Slika.

Podbregom je prav čedna kapelica lurške Matere božje. Marsikdo se ustavi na razpotju, se prekriža po lepi stari navadi in počasti nebeško Kraljico vsaj s pobožnim vzdihom, potem si pa misli: lično delce ta-le kapelica. Gotovo jo je sezidal posestnik one-le dvonadstropne hiše, ki se na nji ponosno blesti v zlatih črkah napis „Lovro Strnad“ brez vsakršnega dostavka.

Toda moti se neznani ugibalec.

Ako pogleda kapelico bliže, lahko prebere na pročelju, da so jo postavili hvaležni podbreški občani svoji milostni Materi v petdesetletni spomin razglašenja verske resnice o brezmadežnem spočetju; nad stranskima obokoma pa mu naznanjajo uklesane črke, da so skladali za njo domači občani z delavci iz bližnjega kamenoloma. Nikjer ni posebnega oznamenila, da bi bil kaj več dal za kapelico Lovro Strnad.

Zidava je res podobna, tudi barva in robovi ob voglih so taki, kakor jih ima Strnadova hiša; mogoče, da je obe stavil isti mojster, najbrž je bil za obe stavbeni podjetnik prav Lovro Strnad, saj je bil povsod prvi, kjer je kazal krajcar zaslužka, toda plačal je samo svojo ponosno zgradbo — mali gradič, pri kapelici je pa celo zaslužil. Za take stvari ni imel drobiža, pa ga tudi ni nihče silil, da bi dal kaj več. Take požrtvovalnosti ni od njega pričakoval nihče. Zato so Lovru očitali pobožnjaštvo, ki se ga drži samo tam povsod, kjer mu vrže gotovega dobička.

Malo se je zmenil Strnad za take očitke.

Stalno si je bil začrtal pot, ki je hodil po njem. Iz tira bi ga ne spravil niti sam angel varih. Blesteči napis na pročelju njegovega doma je pomenil brez vsakršnega pojasnila, da je tukaj ustanovljeno podjetje in trgovina — za vse, kar pomnožuje bogatemu Lovru Strnadu itak silno bogastvo.

„Pa da se ne umiri, da ne mara pokojno uživati plodov svojega truda," so se popraševali ljudje in dostavljali:

„Vse je njegovo — vsa vas, malone vsa občina in obsežna okolica mu je dolžna. Njegovi so širni travniki do Ljubljanice, njegovi temni gozdovi do samega krimskega slemena; njegov kamenolom, trgovina, gostilna, žaga, mlin, skladišče lesa doma in v mestu. Hišo ima, da niti grof ne lepše. Skozi okno pogleda, kadar hoče, in vidi, kakor daleč neso oči: vse njegovo. Vidi lahko tudi sosednjo vas in sredi vasi na hribcu župno cerkev sv. Vida s pokopališčem. Tam se mu pomudi oko med vrstami križev, med vrstami grobov onih, ki že počivajo v Bogu. Tam se spočije slednjič tudi on sam. Lahko bi pa počival tudi že sedaj v življenju. Drugim naj pusti nabiranje bogastva, sam ga ima dovolj, preveč... Že sedaj bi lahko užival telesni pokoj in mislil in skrbel za dušni mir po smrti. Ni dobro, preveč vezati duše na posvetni mamon: pohlep oslepi..."

Tako in še huje so zavidali sosedje Strnada.

Danes je že tako, da zavidamo vsakogar, ki ima groš več od nas. Strnad je pa imel mnogo, da, veliko grošev. Ko bi tudi ne županil že celo vrsto let po deželnih in cesarskih postavah, je bil takorekoč mali bog vsi širni okolici z ličnimi cerkvicami na hribcih, s snažnimi vasicami ob vznožju; po Ljubljanici vozijo njegovi čolni les in kamenje v mesto, do Ljubljanice prevažajo po železnem tiru les in kamenje. Pri njem je sleherni dan kakor živ semenj. Stanovalci domačih in sosednjih vasi vozijo k njemu na prodaj les, drva, žito, živino; od njega pa jemljejo štacunsko blago, železnino, orodje, vino, apno. Hodijo na posodo po denar in donašajo obresti v denarju ali poljskih pridelkih. Ker se mu boje zameriti, pijo črez mero. Tedaj se jim razveže jezik, da hvalijo Lovra, kakor najeti; naslednji dan pa zabavljajo, da je oderùh, ki ima za nič vino, da je dovolj bogat in bi lahko posojal kar tako. Kmalu jih pa zopet obide potreba, da pridejo ponižni, skesani prosit podaljšave, potrpljenja...

Pravcati semenj dan za dnem. Strnad zapisuje, računa, se pogaja, kupuje, prodaja — večinoma sam. Drugim ne zaupa mnogo. Vendar ga hvalijo v lice in trde, da ga ni blizu ne dalcč človeka, ki bi mu mogel očitati nepoštenost. On molči in dela ter prejemlje po isti ceni hvalo in grajo.

Takšen je bil Lovro Strnad, takšen ostane. Kjer čuje, da je na prodaj koščck zemljišča, gozd, les, hiša, kdo drugi je kupec kot Strnad?

„Še to mora biti moje — vse moje prav do vrha na Krimu," si je mislil. „Potem bom lahko izpregel. Počival bom ter gledal skozi okno na vrh Krima. Še to in to moram doseči, moram . . ."

Da je le došel prodajalec, gotovo sta se pogodila.

Zato so ljudje, ki jim je bolj mar tuja sreča kot lastna, že dvomili, da bi bili pošteni viri Strnadovih dohodkov. Trdili so, da je najbrž v zvezi s samim rogačem, ki mu donaša denarje.

Strnad šteje že nad šestdeset let svojega dobičkonosnega življenja. Še vedno je priden kot mravlja in živahen kakor pred četrtstoletjem. Život mu je postal nekoliko obilen, ne preveč, a lahna rdečica na licu je zanesljiv dokaz, da je Stvarnik možu poštenjaku ohranil trdno zdravje.

Oni dan je šel na Krim in se prehladil.

Danes upira pomladno solnce svoje žarke v visoka okna, kakor da pozivlja hišnega gospodarja: „Ej, Lovro, pridi v božjo naravo! Veseli se življenja, budečega se vsepovsod. Dovolj si skrbel za pokoj na stara leta!"

Prav izzivajoče se je upiralo solnce v kapelico in strmo pečino nad kamenolomom. Morda bi bilo rado pokukalo v Lovrovo sobo in poprašalo, kaj misli o njegovem zdravju tam se mudeči zdravnik. To radovedno solnčece! Ali se mu smili bolni Lovro?

* * *

Malega posestnika sin, si je mislil Lovro Strnad, ko je dovršil ljudsko šolo, da je človeku še najbolje, ako je zadovoljen z malim. Želel si je skromne sobice, nič večje kakor tako, da bi lahko stala v nji njegova postelj in bilo bi dovolj. Dela se ni strašil. Kjer je pa delo, je tudi jelo, je ponavljal in se v svoji skromnosti ni bal bodočnosti. Delal je in varčeval za lastno sobico. Neki trgovec je videl

njegovo marljivost, varčnost in sposobnost sploh, pa ga je povabil k sebi, da se izuči v trgovini. To je dobro došlo razumnemu dečku, ki je uganil, da se po tem potu še najlažje postavi na svoje noge: svojo sobico bo imel in svojo streho.

Gospodar ga je čislal in zelo cenil njegovo marljivost. Leto za letom mu je zviševal plačilo. Denarje je pa deček zopet dajal v — kupčijo. Tako je rastel njegov kup kar obenem na dveh straneh, zakaj gospodar je delil ž njim potem čisti dobiček. Skromna sobica se je ob tem razširila najprej v veliko sobo z mnogimi okni, pozneje celo razdelila v več sob in kuhinjo, jedilne shrambe, kleti, hleve — skratka v mogočno lastno hišo. Tam bo užival sadove svojega truda v miru in pokoju.

Po očetovi smrti je prejel nekaj dote in jo vestno priložil vidno se zvišajočemu kupu prisluženih in prihranjenih denarcev. Slednjič ga je povabil gospodar, naj bo njegov drug v trgovini. Skupno hočeta deliti ves dobiček. Tudi to se je zgodilo, in sicer ne na škodo Lovra Strnada. Njegovo premoženje se je množilo od dne do dne, kakor da počiva na njem poseben blagoslov božji.

Ko je umrl gospodar, se ni mogel več sporazumevati z njegovim sinom. Ločil se je od njega, prišel Podbreg in začel samostojno trgovino. Marljivost in varčnost in sreča ga niso ostavile več. Sezidal je ogromno poslopje za trgovino in gostilno, kupil mlin in žago, trgoval na drobno in debelo, da je slednjič skoro nehote ugnal nasprotnika — sina nekdanjega gospodarja. Vsi so mislili, da sedaj ustavi pridobivanje bogastva, kupičenje vrednosti ter pojde zares uživat zasluženi pokoj. Nič. Lovro Strnad je poiskal v okolici najbogatejšo žensko, jo zasnubil in pripeljal na svoj dom kakor pravcati podbreški grof. S tem je pomnožil svoje bogastvo in prikupil več travnikov in gozdov. Sosedje so začeli strmeti ob njegovi sreči. Tudi njegova ženka ga je občudovala ter tiho opravljala gospodinjske posle v hiši; svojega moža pa ni umela, čemu si kupiči toliko imetja. Vedno je snoval kak nov načrt.

„Še to moram izvršiti. Kri in meso mora postati moja misel, potem pojdem počivat."

„Saj je že vse tvoje od Ljubljance do Krimskega vrha," mu je ugovarjala žena.

„Miruj, Anica," ji je rekel. „Kako sladko bova počivala potem, le pomisli!"

Anica je slušala; verjela mu pa ni.

Otrok tudi niso imeli pri Strnadovih.

Lovro je ostal stari Lovro in vedno starejši Strnad: vse je hotel kupiti in vse imeti. Oni dan je slišal, da je na prodaj tisti mali košček zemlje na vrhu Krima, ki je stala na njem lesena piramida. Mnogo ni vreden tisti svet in veliko ga ni, toda Lovro si je mislil: „Potem bo zares vse moje — do vrha in še na vrhu. Ko bom doslužen trgovec v pokoju, mi bo uhajal pogled kar s postelje skozi okno na oni košček zemlje, na tratico in skalovje na vrhu v sladki zavesti, da sem jih pridobil jaz, da so moje.“

Došel je prodajalec in Lovro se je dvignil ž njim po dolgi strmi poti, po topečem se pomladnjem snegu na vrh Krima. Ob vznožju so ju že pozdravljali kimajoči zvončki in ob prisojnih rebrih trobentice, gori višje pa samo še pomladanski teloh in zimzelen. Proti vrhu sta gazila po snegu. Tedaj se je prehladil Lovro Strnad.

Danes gleda zlato solnčece skozi na pol zastrta okna v njegovo spalnico, da bi zvedelo, kaj meni zdravnik o njegovi bolezni. Že tretji dan ga drži v postelji; bolezen se pa preminja, pravijo, na tretji, sedmi in deveti dan — na bolje ali na slabeje, kdo ugane?

Kakor senca je hodila Strnadovka k bolniku in od bolnika. Zdravnik je preiskoval bolezen, sestavljal diagnozo, si popravljal naočnike in nabiral obraz v zelo resne poteze. Strnadovka se ga je bala.

No, solnce je bilo poštenejše od zdravnika. Uganilo je pa tako-le: Zdravnik iz same ozirnosti ne mara razodeti skrbni ženki resnice. Bolnikovo votlo hropenje, pojemajoča telesna moč, njegovo mrtvaško lice, ali ne pomeni vse to, da je blizu konec? Ko dospe potnik do vrha, stopa navzdol.

Opoldne so mu že peli vsi štirje zvonovi pri sv. Vidu. Peli so pa tudi po vseh podružnicah in naznanjali žalostno novico, da je Lovro Strnad nastopil zasluženi pokoj. Dosegel je počitek, ki je stremil po njem vse življenje, a ne na kupu pridobljenega bogastva, marveč na hribcu pri župni cerkvi sv. Vida — na pokopališču.

Ali je ob koncu spoznal grozno prevaro, ki ga je mamila od prve zavednosti pa do smrti? Morda.

Kakor v prešerni samopašnosti so se poigravali solnčni žarki na steni poleg mrtvaške postelje Lovra Strnada. Najbrž bi bili radi pisali na njo njegovo dosedanje življenje

in beležili s tresočimi rokami — neizogibni konec, obenem konec grozne prevare. Saj je bilo življenje Lovra Strnada ena sama prevara.

Ob zahajajočem solncu se je samotno blestel „Lovro Strnad“ na pročelju lepe gosposke hiše,. gradiča, a med živimi je ostal samo njegov spomin. Ljudje so obžalovali njegovo smrt in njegovo vdovo. Tako bogat in tako sam, ona pa tudi nič manj osamljena na stara leta. Njegovi sorodniki jo bodo sovražili, ker jim bo na poti zaradi bogate dediščine, ki bi jo bilo itak vsem dovolj, ali človeški pohlep je kakor volk: večja kakor je staja, ki je zašel vanjo, tem huje trga in davi. Saj se tudi Strnadu ni godilo bolje, ko se je hital za dozdevno srečo.

Danes se je na pokopališču sv. Vida njemu odpiral grob in grob njegovi dolgi prevari. Ječé so peli vsi štirje zvonovi. Njih glas je tužno donel tudi po daljnjih hribih, odmeval iz nižave celo na vrh Krima, na oni koščck trate in skalovja, ki ga Lovro Strnad vendar nikdar ni mogel nazvati svojega skozi okno zaželjenega počivališča.

Iz groba pri cerkvi sv. Vida ga ni mogel videti, ko se je zgrnila nanj zemlja ob velikanski udeležbi sorodnikov. Ljudje so opažali, da jih je vedno več — kakor gob po dežju.

* * *

Še danes se ustavi marsikak popotnik Podbregom pred kapelico lurške Matere božje. Mogoče je tudi, da si misli: Ta-le zidava hiše in zidava kapelice svedočita enega mojstra, enega gospodarja. Toda nad velikimi vrati, ki je nekdaj skozi nje vrvelo bučno življenje, ni več blestečega napisa v zlatih črkah. Sorodniki so se pravdali z vdovo za bogato dediščino, slednjič s kladivom odpravili zlati napis raz zid in prodali lepo hišo-gradič v tuje roke.

Mnogo je bilo dediščine in dolga pravda.

Črno oblečeni vdovi niso mogli prikratiti v hiši dosmrtnega bivališča, kakor bi ga bili radi, da bi imela hiša višjo ceno. Kakor senca hodi po stopnicah, iz sobe v sobo, kakor duša pokojnikova iščoča še vedno miru in pokoja, ki ga ni mogla najti v življenju. Sedaj šele se včasih dozdeva vdovi, da pomalem umeva njegovo usodno prevaro ter moli za milost njegovi duši. — Solnce pa upira svoje žarke kakor nekdanje dni v okno dvonadstropne hiše in spominja vdovo boljših časov, ko ni vedel Lovro Strnad,

ni vedela ona sama, kako bridko se varata v življenju. Mlin ropoče in žaga bobni ob vodi, kamenje in les vozijo po železnem tiru k Ljubljanici, v kamenolomu odmeva sleherni dan dleto in kladivo. Dohodek in dobiček seveda spravljajo drugi. Tudi ljudje ne prihajajo in odhajajo več z denarjem, z obrestmi: vse so izterjali dediči, nekatere dolžnike zarubili, pregnali v Ameriko z rezkimi kletvicami na ustnih.

Pomladi vendar prepeva v vrbju ob vodi slavec in v gozdu si šušte smreke v vrhovih na glas povest o izgubljenem življenju.

Jože Bekš:

Zadovoljnost.

Nekaj mi leži na srcu,
da bi boli se razplakal —
toda boljše, da bi solnca
vsedobrotnega pričakal...

Solnce mi srce ogreje
in prežene misli črne —
solnce je, ki zadovoljnost
tolikanj iskano vrne.

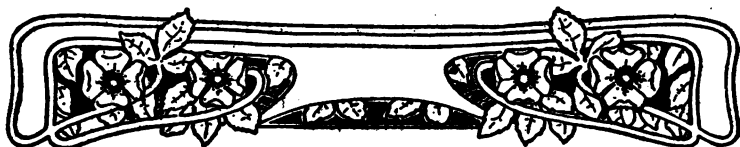
In če zadovoljnost imam,
kdo srečnejši je od mene?
Zdi se mi, kot da vse trate
meni klile bi zelene,

vse prostrano žitno polje
meni bi v pozdrav šumelo,
in v logéh poslednje ptičje
grlo meni v radost pelo.

O, če čutim zadovoljnost,
zdi se mi, da vsa človeška
srca bijejo kot moje,
in da bitja vsa nebeška

sreči moji se smehljajo. —
Nad gorami solnce vstaja;
mir se seli v dušo mojo,
zadovoljnost jo oslaja...

Juraj Pangrac:

Dajte mu nazaj, kar je njegovega!

Povest.

Gorenjskega so mi pisali, da Polajnarjevega Jozveta ni več med živimi. Žalostno pismo govori, da se je zgodilo, kakor je bil on sam prerokoval: Ležal je na smrt bolan, in še malo je pritegnilo in še malo je pritisnilo in po njem je bilo: umrl je Jozve in se podal v neznano večnost.

Naznanili so, da ni težko umrl. „Jaz grem k Očetu," je dejal večkrat med boleznijo. In ko so ga vprašali, če se boji umreti, jim je odgovoril: „To enkrat nič ni, kaj bi se bal! Saj vsak smrt prestoji, jo bom že tudi jaz. A sodbe se bojim, sodbe, ker ne vem, bo li srečna ali ne. Toda jaz imam trdno upanje, da bo srečna: jaz grem k Očetu, k svojemu Očetu grem, ki je v nebesih, po mir grem . . ."

Zabolelo me je, ko sem bral na svoje oči to žalostno pismo, to žalostno novico. Jozve uživa sedaj večni mir, on je torej umrl; jaz pa še nisem storil tega, kar sem mu bil obljubil. On je odšel v neznano večnost; jaz pa še nisem pisal v njegovo rojstno vas, kakor sem rekel, da bom, da mu naj dado mir. Bog se ga je usmilil in mu dal mir, večni mir. Jaz pa še nisem pisal, naj puste v miru njega, ki tako ljubi svojo domačo grudo, svoj rojstni kraj, brezniško župnijo. Jaz še nisem pisal in jih prosil in jim zabičal naj poravnajo, kar so zakrivili nad njim, siromakom;

naj mu dado nazaj, kar je njegovega; naj ga postavijo zopet na častno mesto, s katerega so ga izpodrinili zavistni ljudje, s katerega so ga pahnili. — Bog se ga je torej usmilil ter mu podelil mir, ki ga mu ljudje v življenju niso privoščili: jaz pa še nisem pisal njegovim rojakom, naj mu dado nazaj orgle, zvonove in monštranco... naj store, da bo zopet mogel pritiskati meh v prelepi cerkvi, da bo smel zopet gledati prelepo monštranco, zvoniti zvonke in tako čarobnomile zvonove brezniške. Jaz jim še nisem pisal, naj zlepa poravnajo s siromakom, ki tako želi v miru živeti na domači sveti grudi, med sorojaki. Jaz še nisem storil tega, jaz še nisem izpolnil obljube, pa pride glas, žalostni glas, ki pove, da ga ni več med živimi, da je umrl Jozve Polajnar.

Jozve, ti si šel k Očetu, kakor si sam dejal, da pojdeš. Jaz vem, da se ti sedaj ne godi slabo, saj uživaš mir, kakršnega ti ljudje niti dati niso mogli. Vem pa tudi, da se boš celo v nebesih razveselil, ko zveš, da sem ti izpolnil vročo, srčno tvojo željo in pisal Brezničanom. Naj storim torej vsaj sedaj, ko te ni več med nami, kar sem ti bil obljubil v življenju. Pisal bom! Naj izve svet, kdo in kaj si bil ti, Jozve Polajnar. Naj izve in bere, da se bo izpolnilo, kar so prerokovale jezične ženske ob tvojem rojstvu, ki so trdile, da boš še slaven mož, in se bo bralo o tebi v bukvah kakor o Štempiharju in Lambergarju iznad Begunj, ali pa o Martinu Krpanu z Vrha od sv. Trojice. Beró in zvedó naj pa zlasti Brezničanje, da se malo pokesajo, ker niso spoznali moža, ki je živel med njimi, marveč celo dopustili, da so bile prošnje njegovega srca glas vpijočega v puščavi.

I.

Tretja fara od brezniške, doli pod planino Dobrčo, so mirne Leše. Tam sem jaz tedaj otroke učil ob delavnikih, ob nedeljah in praznikih pa vodil petje in orglal v cerkvi sv. Jakoba. In enkrat, ko sem ravno odprl pri prvi maši registre, se prigodi, da me dregne pod rebra moj dobri prijatelj, lešanski župan, ter mi šepne na uho: „Poglej nazaj; oni-le veliki mož ob oknu, ki ima váte uprt pogled, prav rad meh goni. Reci mu, naj ga gre pritiskat, mu boš storil veliko veselje.“

Ozrem se. Zadaj v gruči zagledajo moje strmeče oči silnega človeka, čigar glava je molela visoko preko drugih.

Stal je nepremično, kakor da je iz lesa. Pogled je imel uprt váme in niti trenil ni z očesom, ko sem mu pogledal v obraz. Zdelo se mi je, da prosijo njegove oči, naj ga že uslišim, naj mu že dovolim, naj mu že rečem, da gre pritiskat meh. Stal je še vedno nepremično in gledal váme kakor vojak pred poveljnikom, pričakujoč povelja. Pomignem mu tedaj in pokažem z očmi, kam naj gre.

Umel me je dobro. Z lahnim nasmehom in v znak svoje hvaležnosti počinka z glavo, nato pa je bil koj pri mehu. Skrbno je odložil ondi dežnik in palico, ki ju je vedno nosil s seboj, ter se zatopil v svoje opravilo, ki mu je tako nenadno došlo. Opazil sem, kako so neznanemu človeku zažarele od veselja oči, ko je stopil k mehu. Stavim, da je bil velikanski možakar tedaj bolj vesel kakor siromak, ki je zastavil zadnjo šestico starega denarja, pa zagleda v nedeljo po prvi maši vse tri stavljene številke rdeče na deski pred loterijo.

Vso mašo sem se zatajeval, a ves čas mi je bil ta nenavadni človek, ki ga še nikdar v življenju nisem videl, pred očmi. Bil je to velikan, pravi velikan. Zdelo se mi je, da šele sedaj prav spoznam in vem, kakšen in kolik je moral nekdaj biti Martin Krpan z Vrha od sv. Trojice, kakor se bere o njem, in Brdavs in Štempihar in drugi taki velikani, katerim še imena več ne vem.

Komaj sem pričakal, da je minila maša. Tedaj pa kar naglo zapustim hram božji, a pred cerkvenimi vratmi me že prehiti nenavadni mož ter veli: „Gospod, danes sva pa dobro delala.“ Nato mi pogleda v oči in kima z glavo in se tako veselo smeje, kakor da se je pravkar odpravil na svatbo. Pritrdim mu ter vprašam: „Kume, pa odkod ste, odkod, da vas ne poznam?“

„Ho-ho! Kaj me ne poznate? Saj me pozna vsako otroče sedem farâ daleč naokoli, kaj še v znanju! Le potrpite, me boste že še spoznali in zvedeli, kdo in odkod da sem.“

Ogledal sem si natančneje možakarja. Resnično povedano, takega robavsa še nisem videl svoje žive dni ne. Človek bi se ga moral res prestrašiti, ko bi ga srečal tako-le kje na samem in bi ga ne poznal. Slišal sem pozneje, kar so ob njegovem rojstvu prerokovale babnice: Da bo velik kot gora in širok kot polje ter da bo močan in silen, kakor se sliši o starih ljudeh, ki so igrali z mlinskimi kameni ter klatili z njimi zvezde z neba. Tako silen

ta ni bil, seveda, to rečem, da ne; to pa z zagotovostjo trdim, da bi se ne bilo zdravo skušati ž njim, ko bi čutil človek v svojih udih tudi sedemkrat toliko moči, kakor na priliko kak dobrodušni „kranjski Janez“, ali pa zviti ogrski huzár; zakaj neznanec je bil zastaven in znesen ter širok — kaj bi rekel — kakor sosedov žehtni čeber in velik, da me je v resnici zabolelo v vratu, ko sem mu pogledal v obraz, tako je padla glava nazaj. Menda je zaznal, da ga opazujem, kar mu pa bržčas ni bilo všeč; pa tudi drugi, ki so ga poznali, so obstali ter se mu muzali in ga gledali, kakor medveda v zverinjaku. Reče mi tedaj na uho: „Gospod, stopiva v stran, rad bi vam nekaj povedal, nekaj zaupal, a vpričo toliko zijal nerad pravim take reči!“

Stopila sva za prvo hišo.

„Gospod,“ reče sedaj velikan, „veliko prošnjo imam do vas. Slišal sem, da ste dober človek, zato imam zaupanje do vas. Nekaj bi mi napisali, nekaj zelo važnega za me, eno pismo, prošnjo!“

„Vse bom storil, kar je v moji moči. Najpametneje je, da greste kar z menoj v šolo. Tam sva sama in nihče naju ne bo motil in napisal vam bom, kar boste rekli in kakor boste želeli.“

Tako sem odgovoril. A kmalu bi mi bilo žal, da sem tako odgovoril; zakaj neznanega človeka sem se že skoro zbal, ko sva stopila za hišo, kaj bi šele bilo pri meni v sobi, kjer ni žive duše in bi bila z velikanom sama. A teh neprijetnih in nepotrebnih misli me reši neznanec sam, rekoč: „Vi greste sedaj zajtrkovat k županovim, sem že zvedel, da ste tam na hrani; a pozneje pridem k vam, se reče, če mi dovolite in me uslišite, za kar vas prosim: Vi znate pisati, to vem, tega ne vprašam, ker ste študiran človek. In pisali bi mojim rojakom Brezničanom, da naj poravnajo, kar so zakrivili.“

„Kaj ste z Breznice doma?“

„I, seveda!“

„Vse vam bom napisal, kar in kakor boste želeli, samo povejte mi: Kdo pa ste vi?“

„Kdo? — Jaz sem nesrečni človek iz Breznice!“ je zavzdihnil ter odkrival svojo bol srca. „Ali Brezničanje so grdi ljudje, to vam rečem. Veste da: zvonove so mi vzeli, od orgel so me odstavili in naposled so me še iz cerkve vrgli! Tega pa jaz ne morem trpeti, zakaj jaz

tega nisem zaslužil!.. To meni tudi škoduje, na duši in telesu mi škoduje, pa še prav zares!“

Dasi možaka nisem docela razumel, sem vendar zaznal, da so ga morali zavistni ljudje pripraviti ob kruh, ob zaslužek. Takemu korenjaku — velikanu delajo sitnosti ljudje — pritlikovci! Ali je to mogoče? Osupnjen se primem za glavo... Pride mi na misel: Bržčas je oblagodarjen silni mož z obilo družino in sedaj jej ne more rezati kruha, kar se stori milo tudi — velikanu. Vprašam ga torej: „Ste oženjeni, kaj ne?“

„Oho, tega pa ne, tega! Oženjen pa nisem, oženjen! ‚Katera se omoži, se v težave položi,‘ pravijo; pri možakih je pa ista. — Oh, Bog me varuj zakona, ki bi mi naprtil same težave in bridkosti, ki jih imam že sedaj črez glavo. Veste, ženitev je ugnitev: je, ali pa ni, pa rajše ni! Vidim, kako se godi po svetu. Po nekod se zmerjajo, preklinjajo in tepejo — otroci pa poslušajo in se spotikajo nad lastnimi stariši! To ne gre! Tega že ne, da bi se jaz oženil! Bom rajše dajal od samega sebe odgovor!“

Začuden nad temi besedami rečem: „Modro govorite! Možu, ki ve prave besede postaviti na pravo mesto, ne more nihče ugovarjati. Jaz upam, da se bo zgodilo, kar želite. Pošteno in z moško besedo bova vse obrazložila in utemeljila, in Brezničanje vas morajo uslišati!“

„Kaj ne da? Uslišati me morajo! Zvonovi so moji, pa je amen! Od orgel me ne bodo več podili, pa tudi iz cerkve me ne smejo več becati, to enkrat ne gre, pa smo prijatelji. Pisala bova, naj velja, kar drago. In Brezničanje se naj vdado zlepa, pa je mir besedi.“

„Tako je!“ mu pritrdim ter mu rečem: „Sedaj mi boste pa vendar povedali svoje ime, da vem, s kom občujem.“

„Da, da! Sedaj, ko sva že tako daleč v besedi, vam povem, kdo da sem: Jaz sem Jozve Polajnar, nesrečni človek z Breznice. Vse drugo zveste pozneje.“

„Jozve Polajnar, nesrečni človek z Breznice,“ sem mrmral tiho pred se. Zdelo se mi je tedaj, da sem ga že toliko pridobil, da bo voljan ustreči moji radovednosti. In ker mi je njegova mogočna postava tako močno ugajala, sem ga vprašal: „Pa ste bili vojak, kaj ne, Jozve?“

„Náka, vojak pa nisem bil!“ mi odkima Jozve. Začudim se temu in rečem: „Pa kako to, da ne? Saj tak junak, kakor ste vi, zadene za celo vojsko. Vse sovražnike

bi vi podrobili, če ne z oslovsko čeljustjo, kot nekdaj velikan Samson Filistejce, pa s kopitom puške, ki bi jo vam dali v roke."

„Vi nič ne veste!" me zavrne Jozve. Nato pa začne praviti: „Saj so me že pod mero vzeli ter me ogledovali na vse strani. Celo tako nevšečni so bili gospodje, da so mi še na zobe gledali, kakor konju, ki je naprodaj. In jaz sem si mislil: Jozve, sedaj pa gremo na vojsko! Pa le nič ni bilo; prelomasten in pretežak sem se zdel gospodom. — Prvi listek sem dobil ravno tisto nedeljo, ko so Dolžanov gospod novo mašo peli. — Pa so bili tudi otročji tisti gospodje na naboru. Veste da, izpraševali so me celo, če res v kotlu zajuterk kuham in če je res, da kar iz škafa pijem, kadar sem žejen. Jaz sem jim zatrjeval, da ne in ne, a gospodje so le silili váme in nekaj govoričili, da veliko drugače ne more biti. Sedaj so me vprašali ti ‚pipci' — človek jim ne more drugače reči — če imam dosti devet vatlov kontenine za srajco. Jaz sem imel že dosti tega nepotrebnega govorjenja, pa sem jim vendarle še prikimal in rekel, da dosti, in da še nekaj blaga ostane, če se samo za eno srajco ureže. Gospodje so si pomežikavali in se režali na vsa usta, a jaz sem tedaj zarentačil in zavpil: ‚Šembrana bodi, recite, povejte, ali me marate ali ne, da vem! Jaz grem domov!' Naglo skoči tedaj nek škric k meni, me pocuka in potaplja po rami, rekoč: ‚Jozve, nič ne bodi hud! Lej, saj mero imaš tako, kot nobeden drugi ne, in uverjeni smo vsi, da si močan za devet drugih; toda vedi: to je križ, ker nima cesar puške, ne sablje, ki bi bila za te, ne suknje, ki bi ti bila prav in bi mogel vanjo zlesti.'

‚Torej nisem za vas?' sem vprašal.

‚Ne!' so odgovorili.

‚Je vseeno dobro! Zdravi!' sem rekel in odšel.

Fantje, ki so jih potrjevali, so bili vitki ko jelke v gozdu. Ko so pripeli domov, so govorili: ‚Nas so vzeli k vojakom, nas, ki smo šibki, Jozveta pa ne, ki je tak junak!'

‚Pa kako je to, da niso Jozveta potrdili?' so izpraševali ljudje in se čudili. Fantje so pa odgovarjali: ‚Kaj bi ga potrjevali, saj ni Jozve za na vojsko. V tak čeber kot je on, bi koj treščilo. Prva svinčenka, ki bi priletela, bi ga zadela, in po njem bi bilo. Zato ga ne marajo.'

‚Pa kako je to, da za vas marajo, ki ste vitki in šibki, za Jozveta pa ne, ki je tak hrust?' so izpraševali

dalje. Fantje pa so se potrkali na prsi ter odgovorili: ‚Mi pa, mi! Nas so pa vzeli, nas! Lejte: krogle, ki bodo priletele, bodo sfrčale mimo nas dalje, ker nismo taki čebri kot Jozve, in nas ne bodo zadele. Zato so nas potrdili, zato nas bodo poslali na vojsko, Jozveta pa ne.‘

Tako so torej odgovorili fantje, se še enkrat potrkali na prsi in zaukali naglas in se razkropili po vasi.“

Sedaj sem zvedel, zakaj ni bil Jozve vojak. Hotel sem ga še izpraševati, zakaj silno mi je bil všeč velikanski možakar, a on mi reče: „Gospod, vi morate sedaj k zajuterku, jaz imam pa tudi svoje opravke. Težko bi mi delo, da bi se prismodilo mleko županovi materi, ko bi vas o pravem času ne bilo doli, ali pa ko bi morali vi zaradi moje sitnosti srebati postano kavo, ki ne stori dobro na prazen želodec. Zato pa za sedaj zdravi! Se že vidiva, kakor dogovorjeno.“

„Dobro, kar v šolo pridite!“

„Pridem!“

Ločila sva se.

II.

Ko sem nameril korak k županovim, sem začutil v svojem srcu neke posebne čute, nek ponos, da mi je bilo usojeno govoriti danes z možem, kateremu smo mi drugi pravi pritlikovci. V čast sem si štel, da je ogovoril danes velikan Jozve Polajnar mene — pritlikovca. Zdelo se mi je, da je Jozve podoben Martinu Krpanu, čigar podobo, olepšano po bujni svoji domišljiji, sem nosil v srcu. Seveda, nekaj razlike sem že opazil. Martinov klobuk na pr. je bil širokih krajev, Jozvetov pa ozkih, z jermenom obšitih; in Martin ni nosil rdečega dežnika kakor Jozve, ampak angleško sol; tudi ga ni spremljala po njegovih potih palica, kakor Jozveta, ki jo je vedno s seboj nosil, nego suha kobilica, ki jo je prenašal preko jarkov in zametov, če se mu je ustavila na potu. To torej razlika; a podobna sta si bila pač v tem, da sta oba korenjaka od pete do glave, oba velikana, prava velikana. In dobro je storilo mojemu srcu, da sem danes videl Jozveta, velikana z Breznice. In blagroval sem mater Slovenijo ter ji klical, naj se raduje in od veselja poskakuje, saj je vstal drugi Martin Krpan, prikazal se je nov velikan, nova zvezda na domačem nebu ... In v teh mislih in v teh občutkih prestopim prag županove hiše.

Istinito sem menil, de me bo vse gledalo, vse občudovalo, da sem imel priliko govoriti z velikanom Jozvetom, ki je naše gore list. A na moje veliko začudenje me zafrkne zgovorna mati županja takoj ob vstopu, rekši: „Eh, da se vam le ljubi poslušati tega bebca! Bog ve, kake neumnosti vam je natvezil!“

„Polajnarjevega Jozveta menite?“

„I, seveda! Saj ta je bebast in vi ga poslušate!“

Ostrmel sem. Sam sebi nisem mogel verjeti, kar sem slišal na svoja ušesa. Ko bi kdo drugi drznil tako uničujoče izreči besedo o možu, ki sem ga pravkar koval v zvevde, bi ga zavrnil, da je nesramen lažnivec, tat imena in časti svojega bližnjega; a županja ni nikdar lagala, o istinitosti njenih besed nisem mogel, nisem smel dvomiti, zato je tudi nisem mogel zavrniti, in pri srcu mi je bilo hudo... Pride mi na misel, da utegne županja le pomotoma tako govoriti; vprašam jo tedaj naglo: „Mamica, pa koga mislite? Morda je več Polajnarjev, jaz sem govoril z Jozvetom, kakor je sam rekel, da je, z velikanom.“

„I, saj je pravi! Saj sem ga videla. Pred cerkvijo vas je prehitel, in potem sta po kratkem nagovoru stopila za sosedovo hišo. Ljudje so se spotikali nad tem, zmajevali z glavo in govorili: ‚Naš učitelj je, pa gre z norcem govoriti! In z njim govori kakor z nami‘.“

„Norec je!“

Obmolknil sem. Lepa slika velikanova je bila obsenčena. A rajše bi dal, ne vem koliko, da bi ne bila onečastila županja s svojo odkrito, a trpko besedo velikana v moji duši. Morda ga celo po krivem sodijo. Naenkrat se mi je zazdelo, da so gledale njegove oči, ko so se usta smejala, nekam otožno. Morda ga peče krutost pritlikovcev, ki ga pitajo z norcem, a on jih v svoji dobrodušnosti noče žaliti in se maščevati nad njimi. A naj bo že kakorkoli. Kmalu prideva skupaj in jaz ga izprašam do zadnje pičice. Morda velikan vkljub svoji moči tudi vsled tega trpi... Obmolknil sem torej in sedel za mizo.

Kava mi ni dišala. Zdelo se mi je, da je postana. Ne pokusim je več.

„Kaj pa, da ne jeste? Saj morate biti vendar že potrebni! Čakajte, zavrem vam mleka.“

Četudi sem se branil, vendar je bilo kmalu postavljeno pred me na mizo. In ko je pokusim, je bilo v resnici prismojeno. Spomnil sem se, da je velikan tako prerokoval,

in še bolj sem bil vnet zanj. Položim tedaj žlico na mizo in hočem oditi; a dobra županja, to videti, gre in pokliče moža: „Lej, nič ne jé danes učitelj; posili mu ti, pravim."

Nje mož in moj prijatelj, priljubljeni župan lešanski, ki me je v cerkvi dregnil pod rebra ter opozoril na velikana Jozveta, se je istinito trudil z menoj tiste nedelje jutro. Njemu na ljubo sem naposled izpil skodelico mleka, dasi nisem čutil nobene potrebe. Nato ga vprašam: „Povej, ali je res ali ne, da je velikan Jozve Polajnar — recimo — malo prismojen?"

„Kaj nisi spoznal tega iz njegovega govorjenja?"

„Ne, saj je tako pametno govoril."

„Pa je prismojen! Boš kmalu spoznal in se prepričal sam, da je. Le poslušaj, povedal ti bom vse, kar vem o njem."

In začel mi je praviti. Izvedel sem, kaj in kako je z Jozvetom, velikanom. In srce me je zabolelo. Oh, zvedel sem, da je Jozve Polajnar, moj velikan, zares norec. Pravil pa mi je župan to-le:

III.

Jozve Polajnar je bil, kakor smo že slišali, rojen v brezniški fari na Gorenjskem. Kdaj, tega ravno ne vem; to pa vem, da ga je bil oče, ki je bil prismuknjen in docela babjeveren, koj ko so prinesli sinka od krsta, položil na hišni prag ter gledal, kam se bo detetu obrnila glavica. Stara vera namreč uči: Ako se detetu, položenemu po krstu na hišni prag, obrne glavica na ven, tak pojde po svetu; ako se obrne na not, tak ostane doma; ako se pa dete ne zgane, tak umre ob letu. In rečeno je še to-le: Če se pa ne zgodi tako, kakor ta vera uči, se pa kako drugače.

Stari je torej gledal, kam se bo detetu na hišnem pragu obrnila glavica. In videl je, da na ven. „Kar dobro je!" je zavpil tedaj veselo. „Po svetu pojde, tako je usojeno! I, saj drugega ne bo kazalo. Kar dobro je!"

Mati je zajokala in zatarnala: „Oh, po svetu bo moral, tako je usojeno! Oh, zakaj si ga položil na prag, da smo morali pred časom izvedeti krutost njegove usode!"

Stari ni poslušal žene, nego zgrabil je naglo dete na pragu ter ga položil v zibelko. A očetove trde roke so le preokorno delale; zakaj dete, trdo in nerodno položeno v zibelko, je glasno zavpilo in zajokalo, tako žalostno, da so morale priti ženske ter ga miriti in tolažiti. A mali

Jozve se ni dal utolažiti. Jokal in upil je venomer: „Uvê, uvê, uvê! Uvê, uvê, uvê!“

„Ga slišiš, Polajnarca, kako ti joka in poje Jozve, da ne, ne, ne; po svetu ne, ne, ne!“ so opozorile sedaj ženske mater, ki je še vedno tarnala in jokala, da je sinku tako usojeno. In Polajnarca je napela uho in zazdelo se ji je, da Jozve res joka, da Jozve res upije: „Uvê, uvê, uvê! Po svetu ne, ne, ne! Jaz ne, ne, ne! Uvê, po svetu ne, jaz ne!“

„Nič se ne boj, Polajnarca, ta ne pojde po svetu! Saj slišiš, kako vpije, da ne, ne, ne!“ je rekla od žensk ena. Druga pa pristavi: „Lejte, tako mlad črviček to, pa ti tako ugovarja in vpije, da ne, kar mu ni všeč; kaj bo še, kadar doraste!“

„Jaz pravim,“ povzame besedo zopet prva, „jaz pravim, Jozve že ne pojde po svetu! Náka, ne pojde, tako rečem! Ampak zrastel bo, tako rečem, da bo velik kot gora in širok kot polje. In tako rečem, močan bo, kakor se sliši o starih ljudeh, ki so zvezde klatili z neba. In vse se ga bo balo, tako rečem, in nikamor ne pojde.“

„Hm, še slaven mož bo enkrat ta Jozve, pa še prav zares, ti rečem,“ meni sedaj druga. „Slaven, da se bo v bukvah bralo o njem, kot o Lambergarju znad Begunj, ali o Štempiharju in Martinu Krpanu!“

Čeprav ni mogla mati vsega verjeti, kar so ženske govorile, se je vendarle utolažila ob tem razgovoru. — „Da le po svetu ne pojde, pa je dobro!“ je rekla hvaležno in naredila konec ženskinim prerokbam. In da ne pojde po svetu, o tem je bila sedaj uverjena; zakaj Jozve je s svojim jokom še vedno ugovarjal, da je, še komaj rojen, že odločen za po svetu; vpil je še vedno: „Uvê, uvê, uvê! Uvê, uvê, uvê!“ In materi se je zdelo, kaj zdelo! — čisto natanko so slišala njena ušesa, da ugovarja sinek: „Po svetu ne, ne, ne! Jaz ne, ne, ne! Uvê, uvê, uvê!“

IV.

Ko je Jozve shodil, ga je oče, ki je bil torej slabe pameti, privezal na motvoz, vzel palico in pognal, rekoč: „Hej, na pašo!“ In Jozve je brez obotavljanja poskočil, in uprasnila sta jo pod goro. Včasih je stopal mirno, po največkrat pa je skakal in tekal, na vrvi navezan, tako razborito semintja, da je stari moral miriti: „Bohohó! Jozve,

bohohó!“ In ko to ni pomagalo, in je očeta minila potrpežljivost, je dvignil jezno roko, in vrv je švrknila in opletla dečka po bosih nogah.

Izprva ljudem, to videti, ni bilo prav. Glasno so ugovarjali, da to vendar ne gre, da bi stari z otrokom, če je tudi le njegov — od norčavega bebca — počenjal tako kakor drugi z živino: navezaval ga na vrv ter gonil pod goro. A prismojeni starec se je znal vsekdar izrezati: „Hehej! Kaj bom vola gnal pod goro, ki ga nimam! In če ne verjamete mojim besedam, da se dobro napase moj Jozve pod goro, pa pojdite gledat in prepričali se boste na svoje oči, da je res, kar govorim jaz, ki sem oče njegov.“

„I, kaj hočemo: norec je norec!“ so rekli sedaj ljudje ter pustili oba pri miru. In oče je bil vesel, da so ju pustili pri miru. Sedaj je gonil nemoteno sinka na pašo in ni se mu bilo treba ustavljati in prerekavati ljudem, ki ga niso hoteli umeti. Le kadar je bil sinek posebno norčav ter je poskočil iz vojnice in se zaletel v grm za potjo, se je stari zopet ustavil, da je izvlekel nagajivca iz trnja, nato ga pa zopet pognal dalje. In sinek je zopet poskočil in skakal in norel dalje, na vrvi navezan, oče pa je dalje miril in vpil: „Bohohó! Bohohohô!“ in opletal z vrvjo. In ko sta prinorela pod zeleno goro, ga je izpustil stari z vrvi in velel: „Sedaj se pa le pasi, sedaj se pa le napasi!“

„Saj travica ni za nič, oče!“

„Pa grm grizi!“

Jozve se je zapoletel sedaj pod grm. Njegove bistre oči so zagledale lepe rdeče jagode. Teh se je nazobal, teh se je naužil dosita. Oče pa je tačas presedel ob robu na skali ter nepremično gledal tja dol proti koči. Skoro premaknil se ni. Le z roko je zamahnil včasih, da je odgnal nadležno muho. In ko se je Jozve prav dosita nazobal jagod ter prav po svoji volji naletal po strminah in goličavah, je naposled zavpil: „Ho-hó, oče! Kje ste?“

Jozve je vedel, kje ždi oče, on ga je videl, a je vseeno tako zavpil. In oče je vselej, kadar je zaslišal sinkov glas, poprijel za vrv in odgovoril: „Jo-jô! Tukaj sem!“ In ko je sinek pridrvil do njega, ga je navezal, in odnorela sta domov. Tako se je godilo dan na dan. A ko so minuli vsi sadeži pod goro, je rekel sinek: „Oče, paša je minula, sedaj ostaneva doma.“ In stari je prikimal in spravil vrv do drugega leta pod streho.

* * *

Nekoč je obiral in trl Jozve lešnike pod goro, stari pa ždel, kakor po navadi, na skali ob robu ter zrl nepremično v dolino. Prigodi se tedaj, da se grozno pokadi iz Polajnarjeve koče v dolini; za nekaj trenotkov bukne ogenj iz slamnate strehe in v hipu je bilo vse poslopje v ognju.

Ko stari zapazi, da gori koča doma, skremži obraz in gleda temno na kraj nesreče. Toda, da bi vstal in hitel pomagat, to mu niti na um ne pride. Lepo mirno sedi dalje na skali in niti ne zgane se ne. Naenkrat mu zginejo temne misli in obraz se mu zjasni. Zdajci vstane. Z rokami začne ploskati in se krohotati na vse grlo. „O, to je prav, to je prav! Vsi bodo pogoreli, vsi!" začne vpiti in kimati zadovoljno z glavo. Nato se obrne navkreber in zavpije za sinkom: „Ho-hó! Kje si?" In sinko, ki ni bil daleč, je priletel k očetu, se mu prekucnil pred nogami in zavpil: „Jo-jô! Tukaj sem!" Oče pa je rekel tedaj, kazaje s prstom na kraj nesreče: „Jozve, ali ne vidiš?"

„Vidim! Koča gori, naša koča!" odgovori Jozve hladno. In oče je zavpil: „Alo, domov!"

Ko sta jo cvrla v dolino, sta se ob koleno tolkla in krohotaje vpila: „O, to je prav, to je prav! Vsi bodo pogoreli, vsi!"

Ljudje, to slišati, so zmajevali z glavo, stiskali pesti in popraševali: „He-hej, Polajnar! Pa kdo bo pogorel, kdo? Zakaj je to prav, zakaj?" In oba sta se krohotala dalje in stari in mladi je odgovarjal: „O, to je prav, to je prav! Vsi bodo pogoreli, vsi, kar jih leze in kar jih gre! Le zgore naj, le zgore, ti grduhi, ti ščurki vnemarni, ki jih je toliko v naši koči."

„Ščurki! A-a-a! Oh, norci!" so vzklikavali vprašajoči ljudje, obžalujoč uboga norca ter zmajevali z glavo. Norca sta pa drvila dalje in vpila: „To jim je prav, to jim je prav!"

V.

Tisto jesen, ko je dopolnil Jozve štiriindvajseto leto, so mu svetovali poredni navihanci iz vasi, naj vstopi v šolo. „Lej ga," so dejali, „zakaj bi se ne zapisal. Sedaj imaš vso pamet skupaj, se boš prav zlahka učil. In kadar boš enkrat prav gladko bral, kakor birič, ki kliče ob nedeljah pred cerkvijo, in ti bo tekla roka po papirju, kakor zakotnemu pisarju iz Radovljice, ki kuje kmetom pravde,

sebi pa svetle križavce, kaj se ve, če te potem nekega lepega dne ne posade na županov stolec. In ti, Jozve, bi nam modro županoval, ker bi ne imel drugih skrbi na glavi kakor županovanje. To se ve, da ne zastonj! Jozve, županu nese, da sam ne ve, koliko! Saj veš: kličejo ga sem, kličejo ga tja in pota so draga dandanes; naredi pismo temu, potni list drugemu, zapiše eno, dve čire-čare, in — denarci zažvenkečejo na mizi, lepi denarci, zasluženi za mizo, na lepem. Se boš mar branil, Jozve, belega kruha? Vstopi v šolo, ti rečemo, in kadar se izučiš, ti je vse odprto."

Tako so mu pravili, tako so mu svetovali vaški navihanci. Jozve sicer ni rekel na to ne bev, ne mev, a njih besede so mu šle v srce. Razmišjal je to reč po dnevi in po noči ter se naposled odločil, da pojde res v šolo: „Naj velja, kar drago, naj bo Brezničanom všeč ali ne, jaz se zapišem, pa je amen."

Za mesec dni je stopil h gospodu učitelju ter mu razodel svoj sklep: „Sila bi me veselilo, ko bi se naučil brati in pisati, da bi tako le malo ložje živel na svetu," je dejal ter prosil za sprejem v prvi razred.

Učitelj je bil resen mož in je vedel, kako je z Jozvetom. Rad bi ga bil odslovil na lep način, zato mu reče: „Vse lepo, Jozve! Ali pomisli, ti si odrastel, že cel mož. Saj bi se moral vendar sramovati, da bi sedel z malimi šolarčki v isti klopi in kramljal z njimi po otročje. To vendar ne gre! Otroci in vsi pametni ljudje bi se ti smejali."

Na to Jozve istinito ni pomislil. V prvem hipu je bil zares v zadregi, kaj bi storil, ali bi se zapisal v šolo ali ne; zakaj pridružiti se malim paglavčkom ter z njimi vred prebirati iz abecednika in škrtati s trdim pisalom po tablici, to mu res ni dišalo. Toda kaj se hoče! Enkrat mora pričeti, če hoče kaj več postati. In to znanje bi mu koristilo, on je bil o tem docela prepričan; to znanje bi mu utegnilo zares pripomoči, da ga izvolijo nekega lepega dne za — župana, kakor so uganili na vasi fantje, česar bi se ne branil Jozve. In zaradi te časti se že velja nekoliko potruditi in tudi — zatajiti med vaškimi malički. In naposled: Prava reč bi tudi bilo, ko bi on z malimi otroki vred pohajal v šolo! Sprva ga bodo že čudno gledali, to je res, ter se mu morda celo muzali natihoma, kar bi mu seveda ne bilo všeč; ali nazadnje se človek vsemu privadi,

in on bi pač mogel prevzeti mirno vse otroške nagajivosti ter bi se niti ne zmenil za zbadljivosti od te ali one strani.

Take misli so rojile Jozvetu po glavi ter ga bodrile in mu dajale pogum. Odločno je tedaj odgovoril gospodu učitelju, ki je menil, da se je Jozve že premislil: „Gospod, nič ne bo hudega, kar zapišite me! Vse ovire in težave, ki se mi stavijo na tako važno pot, hočem premagati in se pridno učiti, da boste brez dvoma zadovoljni z menoj. Kar zapišite me!“

Učitelj je zmajeval z glavo ter motril Jozveta s paznim očesom. In zasmilil se mu je veliki otrok, učenec-velikan. A ker ni takoj odgovoril, je to dalo povod, da so šinile Jozvetu težke misli v glavo. „Aha, ta mi ne privošči belega kruha,“ si misli sam pri sebi, a tega ne razodene gospodu učitelju, nego reče: „Gospod, nič se ne bojte, nobenih težav vam ne bom napravljal!“

„Za to se ne gre, Jozve,“ je odgovoril učitelj mirno. Nato odpre veliko knjigo, prime za pero ter veli važno: „Dobro, če pa le želiš v šolo, te pa vpišem.“

„O kajpak, kajpak, kar vpišite me!“

„Kdo pa si ti?“ vpraša učitelj z resnim, uradnim obrazom, dasi je dobro poznal Jozveta.

„I kdo! — Kaj me ne poznate? Jaz sem Jozve Polajnar.“

„Kako je očetu ime?“

„Oče.“

„In materi?“

„Mati.“

„Kako se pravi pri hiši?“

„Pri nas.“

Jozvetu se je dobro zdelo, da je prec prvo poskušnjo tako dobro prebil. „Dobro sem se odrezal,“ si misli, „da bi se mogel le na vsako drugo vprašanje tako dobro odrezati.“ Učitelj je pa zopet s paznim očesom motril velikega otroka, ki je stal pred njim. Srce mu je bilo žalostno in on reče: „Jozve, ti si prestar, ti nisi več za šolo, jaz te ne morem vpisati!“

Ta odgovor je Jozveta docela potrl. In učitelj je videl njegovo dušo, njegovo žalostno dušo. Zasmilil se mu je tedaj še bolj ta veliki otrok, in on reče usmiljeno, ko Jozve le prosi, da bi bil vseeno sprejet, tako reče: „Pa boš hodil redno v šolo ter se pridno učil, Jozve?“

„Da, da! To je gotovo!“

„Tedaj pridi jutri popoldne ob eni v šolo.“

„Kakor ukažete! Pa le trdo me imejte, vas prosim, da se bom kaj prida naučil. Žal vam ne bo, to rečem, da ne.“

Kdo je bil sedaj bolj yesel kot Jozve. Drugi dan je že s torbo preko ramen in z rdečo marelo pod pazduho ves srečen hitel v šolo.

Ko je poznal že črki i in u, je stopal mogočno po vasi. Otroci so se nabrali okoli njega in vpili: „Jozve, i, u!“ In Jozve je sedaj razpel svoj veliki rdeči dežnik, odprl na široko svoj abecednik in s prstom kazaje vpil: „i, u!“ In otroci so prijemali učenca-velikana za suknjič in ga cukali sem, cukali tja ter vpili z njim vred: „i, u!“ In sprevod se je pomikal dalje, in vedno več drobiža se je pridružilo, a tudi vedno več zijal se je prikazalo na pragu hiš. In fantje, ki so svetovali Jozvetu, naj se vpiše v šolo, so si meli roke in pomežikovali zmagonosno, češ, dobro se je obnesla ta šala. Jozve si je pa to pomežikovanje v svoj prid razlagal. „Lejte, žito gre v klasje,“ si je rekel sam pri sebi, „fantje mi že činkajo, da me izvolijo za župana.“ To je bilo smeha in krohota!

V šoli mu je šlo vse po sreči. Otrokom se je prikupil, ker jim je nabiral lešnikov pod goro, in z gospodom učiteljem sta si bila tudi dobra prijatelja, ker se je Jozve, kakor je sam pravil, lahko učil. Kar naenkrat pa je obesil šolo na klin. Nek učenec, ki enkrat ni dobil lešnikov, je zabrusnil namreč Jozvetu v obraz: „Ti si neumen, veš!“

Kakor da bi udarila strela z jasnega, se prestraši Jozve teh besed, pa vendar vpraša naglo: „Pa kje si to slišal?“

„Doma.“

„Pa misliš, da sem res?“

„Seveda si; drugače bi pa tako velik ne hodil v šolo.“

Jozve je grozno zatulil ter zbežal sredi pouka iz šole. Tablico je razbil na drobne kosce, abecednik in torbo pa sežgal. Od tistega dne ni nikdar več prestopil šolskega praga.

VI.

Jozve je tako rad poslušal zvonove, da je, kadar so zapeli, kar obstal in se strme zazijal v ono stran vasi, kjer se ponosno dviga iznad drugih streh veliki stolp župne cerkve brezniške. In ko so mu udarjali mogočni

glasovi zvonov vedno lepše, vedno milejše, vedno vabljivejše na uho, ni mogel dolgo strpeti doma. Vrgel je delo iz rok, poskočil od veselja ter stekel, kakor bi ga veter nesel, pod goro. A tudi pod goro ni imel obstanka; zvonovi so ga z nepremagljivo silo vlekli k sebi.

Nekoč se je približal farni cerkvi in zlezel v stolp. In v stolpu, kjer so pod spretno roko starega cerkvenika tako lepo peli zvonovi, je Jozve stegal roke, da bi ulovil vrv in zvonil, njegove oči so pa gledale tako vdano in proseče v starega moža, kakor da bi govorile: „Stric, izpustite že vrv, oh, dajte mi že zvonove!“ In stari cerkvenik je izpustil vrv in mignil Jozvetu: „Primi!“ In Jozve je poprijel za vrv in Jozve je zvonil. Bil je srečen, kakor še nikoli v življenju. Njegova duša je poskakovala in vriskala od veselja.

Od tedaj pa je hodil redno zvonit Jozve.

Stari cerkvenik je že onemogel in le s težavo je lezel po strmih lestvah v stolp. Tudi zvrtelo se mu je že rado. Kaj čuda torej, da je z veseljem sprejel Jozveta, posebno še, ker mu je ta brezplačno in radostno opravljal ta posel. Jozve je pa veselega srca hvalil Boga in dobrodušnega cerkvenika, ki mu je prepustil zvonove. In tako je postal Jozve v kratkem sam gospodar stolpa in zvonov.

Oh, kako rad je zvonil! Zvonovi so bili njegovo največje veselje, njegovo vse. Prirastli so se mu k srcu kakor nobena druga reč ne na svetu. Ob njih je pozabil na vse, tako rad jih je poslušal.

To se je vzravnaval sedaj Jozve ponosno, to je hodil pokonci po vasi, češ, poglejte ga, ta je tisti, ki so mu pokorni zvonovi. Ta je tisti, pod čigar roko pojo ob slovesnih praznikih tako ubrano in veličastno in tako strašno in proseče ob ognju in hudi uri, ki mu brne in ječe tako žalostno in tožeče ob pogrebu, kakor da bi jokali.

Ljudje se pa niso dosti zmenili za Jozveta. „Da nam le zastonj dela, pa je dobro,“ so govorili.

Nekateri so se pa celo jezili in godrnjali venomer: „Saj bo treba zvonove presukati, da se mu ne razveznejo, tako dela. Pobil bo zvonove, tako razbija. Iz tečajev bodo popadali, ko nimajo miru pred njim!“

Posebno cerkvene pevke so mu bile gorke, ker je po celo mašo zvonil, da še peti niso mogle. „V roke ga moramo vzeti,“ so si rekle, samo tega niso mogle določiti, katera bi se ga lotila; zakaj vsaka se je bala norca-velikana. En-

krat pa se jim ponudi prilika. Jozve se je ravno pogovarjal z duhovnim gospodom. „Sedaj je ura," so rekle in pogum jim je zrastel. In pozdravile so spodobno gospoda, se vstopile nato pred Jozveta ter zaregljale vse vprek: „Ti, Jozve Polajnarjev! Me ne moremo peti, me ne bomo pele, če boš ti celo mašo zvonil. Samo pozvanjaj, da se bo vedelo, kdaj so glavni deli, drugega pa nič, tako ti rečemo, tako zahtevamo me, drugače ne gremo več na kor. Si nas razumel?"

Jozve se ni zmenil za te besede. Še vredno se mu ni zdelo, da bi odgovoril. Za tri je delal v zvoniku, zato se ni bal nobenega, zato si ni mislil, da bi mu mogel kdo kaj reči.

Pevke je užalilo, da ni maral Jozve niti odgovoriti, da bi se opravičil. In zavpile so in zaregljale iznova: „Pa kaj misliš, Jozve, da zvoniš celo mašo, da nas motiš celo mašo? Odgovori, ti rečemo in obljubi, da ne boš celo mašo brenkal!"

Jozve je pogledal gospoda, češ, vi ste moj gospodar, drugi nobeden, vi edini mi smete in morete kaj reči, ne pa te mile Jere, ki drugega ne znajo, nego samo jaskati kakor kure na gnojišču. In tudi sedaj ni odgovoril dekletom in se opravičil.

To pa je bilo prehudo za dobra, nežno čuteča dekleta. Užaljena so se obrnila h gospodu ter izpovedale odločno: „Gospod, dokler bo Jozve zvonil, ne gremo me na kor. Vi sami veste, kako težko je peti v naši cerkvi, ako zvonovi vedno brenče."

Jozve se je tedaj zaničljivo posmehnil pevkam ter jim zabrusil v obraz: „Kaj pa se usajate ve? Jaz vas ne poznam, jaz takih ne poslušam!"

Jeza je vrela v vročekrvnih pevkah, da so se jim pordela še bolj rdeča lica, in prišlo bi do praske, da ni še o pravem času modri gospod odredil potrebnega. Pevke je pomiril in odslovil z zagotovilom, da bo že on, župnik, uredil, kar bo spoznal za pravo, da zvonjenje ne bo več motilo petja.

Dekleta so odšla, ne da bi pogledala Jozveta. Sedaj pa je omenil gospod: „Jozve, ti res zvoniš celo mašo, tega ne smeš več!"

Jozvetu je zaprlo sapo. „Mar boste pevke poslušali, gospod?" je izustil za nekaj časa ves iz sebe.

„Pevke so me le opozorile na to, jaz sam sem te hotel o tej reči poučiti. Lej, Jozve, tudi mene motiš, ker zvoniš med pridigo. To torej opusti in samo med glavnimi deli sv. maše pozvanjaj.“

„Gospod, ali me tudi vi sovražite?“

„Nikakor ne, Jozve, midva ostaneva prijatelja, samo ubogati me moraš, vidiš, jaz imam velike skrbi.“

„Gospod, jaz ne bi rad, ko bi prišla midva navzkriž, zakaj jaz vas imam zelo rad. Zato pa: če vi tako želite, bom pa tako storil; zakaj vaša želja je moj ukaz.“

„Saj sem vedel, Jozve, da me rad ubogaš; zato pa med pridigo nikar ne zvoni in med mašo samo pozvanjaj, da ne bo nepotrebnih sitnosti.“

„Bom storil, kakor rečete. Jaz sem vaša ovčica, vi ste moj gospod, vas bom poslušal v vsaki reči.“

Po tem dogodku je stopal Jozve nekam nemirno proti domu. Žalostno je zmajeval z glavo ter šepetal: „Zavistni so mi, sovražijo me ljudje.“ In še bolj žalostno je stopal dalje.

Jozve je bil trdno prepričan, da bo storil tako, kakor so mu ukazali gospod; toda zvonjenje mu je prešlo že v kri in mozeg, in ko so zopet zapeli zvonovi v njegovi roki, ni mogel nehati. In pevke so se zopet po pravici jezile in pritoževale, in ker Jozve vzlic opetovanim opominom ni ubogal, so ga morali gospod odstaviti od zvonov.

Jozve ni mogel verjeti, da res ne sme v zvonik. Šele ko mu je gospod potrdil, je spoznal, da je resnica to. Tedaj pa je zatulil divje in zbežal v gore. A ko se je zopet prikazal v vas, ga je karal stari vrtoglavi cerkvenik, ki se je moral sedaj zopet sam plaziti in lesti po navpičnih lestvah v stolp in prijemati za vrv, tako ga je karal: „Jozve, pa zakaj nisi slušal, pa zakaj nisi slušal?“ A Jozve ni odgovarjal. Zbežal je h koči. Ob voglu je obstal in gledal nemo in otožno tja v svet. Bil je žalosten, da nikoli tako. Menil je, da mora počiti srce.

Poznal je Jozve vse zvonove. „Grajski poje,“ je zavzdihnil v soboto popoldne ter zamahnil z roko, kakor da hoče odgnati te glasove, ki so mu brneli na uho tam od večnolepega, divnega Bleda, raja slovenske zemlje, brneli tako vabljivo, tako otožno. A glasovi so le brneli. Sedaj se je oglasil zvon iz Radovljice, veliki, potem belski, begunjski in naposled domači, brezniški. Kako otožno so peli zvonovi, kako srce pretresujoče. Jozve ni smel poslu-

šati teh glasov. Zbežal je pred njimi, zbežal pod goro, a od tam so se slišali še otožneje, še bolj srce pretresujoče, kakor da bi jokali. In Jozve je jokal z njimi.

VII.

Dobri gospod vidi njegovo veliko žalost. Zasmili se mu v dno duše. Pokliče ga tedaj pred se in mu veli: „Jozve, kaj se ti zdi: niso li orgle lepše kakor zvonovi; ne pojo li lepše kakor zvonovi?"

„Gospod, brez zamere, nikoli!"

„I, lepo pa vendar pojo orgle. Se ti ne zdi, kaj?"

„Tisto že, tisto! Lepo pojo orgle, ne rečem, da ne; a tako lepo kot brezniški zvonovi še angelci v nebesih ne, tako vam povem. Ah, kako mi je hudo po njih, kako so me veselili!"

„Poslušaj me, kar na kratko se bova pomenila. Potrebujem pritiskača za meh. Če te je volja, Jozve, pa prevzemi to službo."

„Kar udariva, gospod, kar udariva! Gonil bom meh, da bodo pele orgle, kakor še nikoli ne."

In od tega časa je gonil Jozve meh na koru. Sicer ni mogel pozabiti zvonov, in všeč mu je bilo, da je stari cerkvenik tako malo zvonil, meneč, da ga bodo ljudje pogrešali in zopet postavili k zvonovom, a meh je pa le tudi rad gonil. In v kratkem se je tako uživel v to novo častno službo, da je sam sebi priznal: „Hm, saj je res to, da orgle tudi lepo pojo."

Kadar so pele orgle tiho in mirno, je tudi Jozve pritiskal tiho in mirno; Bog varuj, da bi ga bil tedaj kdo motil v njegovih lepih mislih. A kadar so zadonele mogočno in veličastno, v polnih akordih, se je tudi on zravnal mogočno poleg mehov ter ponosno zrl po cerkvi. Zdelo se mu je, da prihaja v teh veličastnih, polnih zvokih velika noč s svojim slovesnim spevom: aleluja, aleluja! Večkrat je po službi božji pocukal gospoda učitelja, ki je vodil petje, ter mu zašepetal ves vesel: „Dobro sva naredila, kaj?"

„Seveda, Jozve!"

„Pa vam je že kdo tako dobro gonil meh?"

„Nihče še ne, Jozve, to znaš samo ti."

Jozvetu se je zasvetil obraz. Zopet je stopal ponosno po vasi, češ, le glejte ga, takega mehača ne bo več pod brezniškim zvonom!

A zopet je storil Jozve nekaj, da so ga morali odsloviti od orgel.

Nekoč se je zdelo Jozvetu, da pojo gospod pred oltarjem lepo, da še nikoli tako; kar vrela jim je iz srca vzvišena cerkvena pesem. In pevci na koru, Jozve se jih ni mogel naposlušati; ena pesem lepša od druge in vsaka je segla Jozvetu globoko v dušo, da je kar trepetalo od sreče njegovo srce. Jozve si misli: „Če bo tako lepo v nebesih, pa kar rad pustim orgle in zvonove, pa se preselim tja gor.“ Pa se prigodi, da prav tedaj zapoje gospod pred oltarjem: „Dominus vobiscum!“ Stare orgle brezniške so zaškripale, ko je položil na nje izurjene svoje prste gospod učitelj, a glasu ni bilo iz njih. Pevci so se spogledali in sredi odgovora umolknili, ker so mislili, da morda prav ne odgovarjajo, da vpije zato nad njimi strogi pevovodja, ki je budil le Jozveta iz spanja, iz lepih misli, v katere se je bil utopil in pozabil pritisniti meh. In tako se je prigodilo, da se je začulo po cerkvi namesto odgovora: ‚et cum spiritu tuo‘ — Jozvetov glas, ki je zbegano in čisto na glas. popraševal: „Pritisniti? Kaj, kaj, kaj?“

In to se je zgodilo v cerkvi pri slovesni službi božji. Ljudem je ušel smeh. In morali so zopet Jozveta odvreči od orgel, od meha.

VIII.

Sedaj ni imel ničesar več, vzeli so mu vse, vse. Oh, zakaj so mu dali, če so taki, da so mu zopet vzeli! Zvonil je lepo, da nobeden ne tako pod brezniškim zvonom, a sedaj so za Jozveta sami veliki tedni, zanjga so šli zvonovi za vedno v Rim. In orgle! Kako je pazil, da bi ne bilo nikoli preveč, ne premalo sape, da bi orgle vedno lepo pele, a za plačilo so ga pahnili stran, stran.

V morju svojih bridkosti in srčne žalosti se je zatekel k Bogu pred veliki oltar. In ko je gledal tam gori Boga v prelepi monštranci brezniški, je pozabil za hip na svojo veliko žalost, na pekoče svoje gorje. Oh, tam pred monštranco, tam je lahko molil, tam mu je šla molitev prav iz srca, ko so njegove oči gledale Boga v beli hostiji. In v molitvi je našel tolažbo, uteho. In kadar se ga je polastila tista neizrečena praznota in zapuščenost srca, kadar so ga zgrabili zopet križi in težave z vso svojo silo in težo in ga tiščali k tlom kakor obsojenca na smrt, tam pred prelepo monštranco je zadobil zopet mir, je našel

zopet tolažbo, in butaro, ki so mu jo naprtili na ramena, ko so ga pahnili od zvonov, orgel, je lažje nosil. Tam je potožil vse svoje gorje, tam je izlival iz svoje duše srčne molitve. In zdelo se mu je, da ga Bog sliši, da ga Bog umeje, edino Bog, v prelepi monštranci brezniški.

Kako ga je veselila prelepa monštranca. Koder je že hodil in kjer je že bil, nikjer še ni videl monštrance, ki bi bila tako prijazna v njegovih očeh, tako mila njegovemu srcu, kakor brezniška.

Sedaj je hodil v cerkev pred oltar. Tam so ga umeli. In tam je izlival iz svoje duše goreče, srčne molitve. Večkrat je molil: „Kriste, usmili se nas! Lej, vsem odpustim, samo daj, ljubi Bog, da bom kmalu umrl in da pridem k tebi v nebesa; gori mi pa daj, te prosim, da bom zvonil na nebeške zvonove. Po orglah in zvonovih brezniških mi je zelo hudo, pa še prav zares!"

In ko je enkrat gledal Boga v beli hostiji v prelepi monštranci brezniški, je bil tako zamaknjen, da se je spozabil in so mu ušle kar na glas sredi maše iz njegovega prepolnega srca te-le besede: „Oh, kako je lepa monštranca brezniška!"

Ljudje so se spogledali, Jozve se je pa stisnil, sklonil glavo in še bolj pobožno molil. Sveta molitev mu je kar vrela iz žalostnega njegovega srca. In zamislil se je zopet v Boga v lepi beli hostiji in zagledal se je zopet v monštranco, v prelepo monštranco brezniško, in zopet mu je ušlo, zopet so izgovorila njegova usta na glas: „O Bog, daj mi v nebesih zvonove in orgle!" In ljudje so se zopet spogledali in zašepetali, zašepetali med daritvijo sv. maše.

Po sv. maši ga je poklical duhovni gospod ter mu rekel: „Jozve, ti boš moral hoditi v zakristijo k sv. maši."

„Oh gospod, vse so mi vzeli, bodite vsaj vi usmiljeni in pustite me v cerkvi, pred ljubim Bogom, pred prelepo monštranco brezniško!" je zaprosil Jozve in njegov obraz je zajokal, njegova duša je zatrepetala. „Saj ne bom nikoli več! Pustite me v cerkvi, pri mojem Bogu!"

„Pa res ne boš nikoli več molil na glas sredi maše?"

„Gospod, nikoli, nikoli več!"

Jozve je bil prepričan, da nikoli več. Zato je zatrdil iznova: „Gospod, preje bom dal dušo iz telesa, kakor govoril še kdaj v cerkvi."

„Pa pojdi še v cerkev, k svojemu Bogu; pa moli pred oltarjem."

In Jozve je hodil dalje v cerkev in molil pred oltarjem, a nekoč se je zopet spozabil.

Ko je bilo povzdigovanje, je globoko zavzdihnil Jozve, povzdignil svojega duha in srce k živemu Bogu v beli hostiji — ah — in zopet je na glas molil: „O moj Bog, kako si ti dober, daj mi v nebesih zvonove!“

Tako so izrekla njegova usta na glas, da je čula vsa cerkev. In ko so izrekla, je zaslišal Jozve samega sebe in domislil se je, kaj je zopet storil. In bridko se mu je storilo pri srcu, da se je bilo tako zgodilo, in njegova duša, njegova uboga duša je zatrepetala, je zaplakala od svetega strahu in ves je bil zmešan. Domislil se je, kar je bil gospodu obljubil. „Preje bom dal dušo iz telesa,“ je rekel, „kakor da bi se še kdaj tako zgodilo.“ In vendar se je zgodilo.

Jozve se je stresel in ni vedel, kaj bi storil, in še bolj je bil zmešan. In v tej zmešnjavi je zavpil in v tej zmešnjavi je zaprosil, iz srca globin, iz vse duše: „Ojej, gospod, sedaj-le sem se pa zopet zmotil. Oh, odpustite! Nikoli več!“

Tako je zaprosila, tako je zajokala njegova duša na glas v cerkvi sredi maše.

Vele roke starega cerkvenika so ga prijele: „Jozve, z menoj v zakristijo, od tam se tudi vidi monštranca.“

Jozve je pograbil svoje reči: klobuk, palico in rdečo marelo, ki jo je vedno s seboj nosil, ter šel za starim cerkvenikom negotovih korakov kakor jagnje v mesnico. Po sv. maši mu je resno dejal duhovni gospod: „Jozve, ti moraš v zakristijo hoditi, ti ne smeš nikoli več pred oltar, kadar mašujem! Ti begaš ljudi v pobožnosti, pa tudi mene jako motiš pri najsvetejšem opravilu.“

Jozve je stal in poslušal kakor pribit. Z obraza se mu je bralo, da bo storil vse, kar mu poreko. Izgovarjal se ni, saj je vedel, da ne more nič pomagati.

„Si me razumel?“ je vprašal gospod.

„O, sem, sem!“ je odgovoril Jozve obupno, pogledal v stran in solze so mu stopile v oči. Vzeli so mu še monštranco, tolažbo, vse.

IX.

Vse to mi je pravil lešanski župan, moj prijatelj, tisto nedeljo po prvi maši, ko sem vprvič videl Jozveta, velikana — norca. Njegovi ženi nisem mogel verjeti, da je

Jozve res norec; a pripovedovanje prijateljevo me je overilo o tem. In v srce me je zabolelo, da je res tako.

Prikazala se je sedaj še častita mati županja v sobo. A preden je odnesla prazno skodelico izpred mene z mize, sem ji rekel: „Pa kaj bi pravil, saj veste, Jozve je torej res norec!"

„Seveda je! Pa zato ga ni zametavati, človek je vendarle, človek z neumrjočo dušo," je odgovorila županja.

Sedaj je že lepše govorila županja o njem, in to je delo dobro mojemu srcu.

„Zadnjič mi je tožil Jozve," je pravila županja dalje, „kako mu je hudo, da so ga odvrgli od zvonov. Pa sem mu svetovala: Jozve, pa kje drugje poskusi. — ‚Sem že,' je odgovoril, ‚a me povsod pode iz zvonika'."

„Seveda, ko pa ne pozna nobene mere," je pristavil župan. „Zlepa ga ni spraviti od zvonov, ako jih ima enkrat on v rokah."

„Pravil je Jozve z velikim veseljem," je nadaljevala županja, „da je zvonil pri sv. Jurju nad Bistrico od četrte do pete ure popoldne za našo tretjo mater. Vprašala sem ga, kdo je ta tretja mati. In on mi je pojasnil: „Prva naša mati je Marija," je dejal; „druga je naša lastna mati, tretja naša mati pa je cesarica." — „Torej si zvonil za umrlo cesarico?" — „Da za umrlo cesarico, za umrlo cesarico Elizabeto, našo tretjo mater sem zvonil. Pa jaz bi še rad, to je moje veselje."

„Pravi čudak je res ta Jozve," vzkliknem.

„Da, to je res," reče županja. „A kadar ima popolnoma svetle dneve, govori kot kak modrijan. Čula sem o njem že marsikaj, kar kaže, da mož ni vedno neumen; a človek si ne obdrži vsega v spominu."

X.

To se ve, da sem nestrpno pričakoval velikana, ki je moral vsak čas priti v šolo, da mu napišem pismo na njegove rojake Brezničane, pismo, ki jih naj vzbudi iz spanja, da dadó nazaj, kar je njegovega, da dadó nazaj zvonove, orgle in monštranco.

Kako lepo sem mislil izprva o velikanu, kako lepa podoba je vstala v moji duši o tem nenavadnem človeku! A z eno besedo, kruto izgovorjeno — norec! — je bila ta lepa, veličastna podoba razbita, raztrgana na drobne kosce;

ostal je v moji duši samo še — norec. Ah, on je res norec! Lahko bi se ponašali z novim Martinom Krpanom, z novim Štempiharjem, z novim velikanom Krištofom, ki je naenkrat vstopil med nas, a mi ga nismo spoznali.

Naposled sem menil, da vendar ni tako hudo, če je prav velikan norec. Saj norci igrajo marsikdaj kaj imenitne vloge v življenju. Kakor se bere, jih rede še sedaj v daljnih deželah vladarji na dvorih zaradi kratkočasja. Pisatelji so ustvarjali norce v marsikateri povesti. In ko bi poznali norca-velikana Jozveta Polajnarja, stavim, da bi ga bili uvedli že zdavno v njih kraljestvo.

Ugibal sem sedaj, kaj mi bo vse razodel Jozve, o čem bom še vse čul danes iz ust norca-velikana, kar je dosedaj še skrito mojim očem ali celo očem vsega človeštva. Ni čuda tedaj, da sem ga pričakoval nestrpno. In naposled ga zagledajo moje oči. On prihaja, on, velikan, norec.

Prvo, kar sem sedaj že od daleč zapazil na velikanu, je bila njegova obleka. Pomislite, iz sto in sto krp je bila skrbno sešita, in ko se je približal, sem videl, da je jako snažna. In naenkrat se domislim, da sem že videl take ljudi na pustni torek. Da, da! Tudi pustni norci nosijo obleko, sešito iz sto in sto krp, samo da je ta živobarvana in kričeča, Jozvetova pa je bila enobarvna, ubrana. In milo se mi je storilo, da je ta mož norec. Že od daleč se mi je smejal. Ah, on je norec, norci se smejajo brez vzroka, kar kaže njihovo topost, mračnost duha.

Vse na svetu je minljivo; tudi moje lepe, svetle misli o mogočnem in slavnem novem velikanu so minile. Pred dobro uro še sem gledal v Jozvetu velikana, sedaj norca. Po telesu je res da velikan Jozve, a po duhu pritlikavec, čisto pritlikav pritlikavec, še več, popačen pritlikavec, norec.

Prišel je tedaj Jozve k meni in brez nepotrebnega govoričenja pričel govoriti v prilikah. „Gospod," je rekel, „kaj bi vi rekli na to, prosim vas, sodite: Gospodar najame delavca. Ta mu cepi tri dni drva. In namesto treh sežnjev mu jih naseka sedem. Kaj bi vi rekli na to, prosim, govorite!"

Govoril je Jozve mehko. In gledal je v mene kakor otrok, ki dela križ, v mater, da izve, ga je li naredil prav ali ne. V resnici je stal pred menoj on, velikan, kakor otrok, ki se da oviti okoli prsta, ter gledal v me z motrečimi, odgovora pričakujočimi očmi. In odgovoril sem mu na njegovo prvo priliko in vprašanje. „Kaj bi rekel na to?

Jaz sam ne vem, kaj bi rekel; a to vem, da bi pohvalil pridnega delavca ter mu dal za njegov trud trojno plačilo.“

Sedaj pa se je razkoračilo to veliko dete, oči so se mu zasvetile in zasmejal se mu je cel obraz kakor ciganu, ako mu pomoliš namesto vinarja cekin suhega zlata v dar, in zavpila so njegova usta glasno in krepko: „Tako je! Vi ste mož! Vi ste modro presodili!“

In ko se je poleglo njegovo veliko veselje nad mojim suhoparnim odgovorom, je odprl usta in velel: „Sedaj pa poslušajte dalje! Ta delavec, ki se je tako trudil, pa leže k počitku tretji dan opoldne, ko dovrši delo in zaspi. In prigodi se, da pride ravno tedaj gospodar s svojimi hlapci v gozd in dobi trudnega delavca spečega. Kaj bi storili vi s tem delavcem?“

„Hm, kaj bi storil? Slekel bi suknjič, ga zvil v klopčič ter ga mu dal pod glavo za blazino. In hlapcem bi ukazal: Slecite še vi suknjiče in odenite z njimi pridnega delavca. In kadar bi se prebudil, bi mu rekel: Spi dalje, siromak, da se ti povrnejo izgubljene moči, ki si jih žrtvoval v moj prid.“

„Tako se govori! Vi ste modri sodnik! Vas naj posluša vcs svet!“ je hitel z veselim obrazom navdušeno. — „Pa poslušajte še dalje! Ko se je ta delavec odpočil, je vstal ter od veselja zavriskal. Kakšne kazni je bil vreden?“

„Kakšne? Polič rujnega vinca in kos belega kruha za prigrizek.“

„Tako je, tako je!“ vpije sedaj Jozve ves iz sebe in si menca zadovoljno roke in od veselja poskakuje.

Kar naenkrat pa se mu zresni lice, čelo se mu zgubanči in pogleda temno in izgubljeno pred se, kakor da bi se Bog ve kaj prigodilo. Vzame palico v roko, zamahne z njo proti svojemu rojstnemu kraju.

Mene jc bilo skoro strah pred Jozvetom. Ves se je bil izpremenil. Prej je bil videti kot prijetni pomladni vetrc, sedaj se mi je zdcl kot strašen, ljut vihar. Globoko je zavzdihnil in z votlim glasom je klical: „Brezničanje, Brezničanje! Pridite in poslušajte preroka! Pridite in čujte najmodrejšega sodnika! Pridite in čujte, ko govori najmodrejši od modrih meni v prilog in vam v pogubo, Brezničanje, Brezničanje, o pridite vendar in čujte svojo sodbo!“

Globoko je dihal Jozve, ko je govoril te besede. In ko jih je izgovoril, mu je ohlapnila roka in naslonil se je na zid, da se umiri. In ko se je nekoliko umiril, se je

obrnil proti meni ter mi odkrival svoje srce: „Gospod, jaz sem tisti delavec in Brezničanje so moj gospodar. Ko sem jim delal za tri druge, so me odvrgli in poslali drugam, rekoč: ‚Preveč dela!‘ Ko sem pri drugem delu zaspal, so prišli hlapci in mi v obraz bili. In ko sem vstal in od veselja zavriskal, so me vrgli črez prag in zapodili.

Gospod, to se je zgodilo šestinosemdesetega leta. In od tedaj nosim to sramoto v svojem srcu, od tedaj že trpim. Kako zelo trpim, to veva samo midva: Bog in jaz. Šestinosemdesetega leta so me zapodili in za plačilo so mi dali ime norec. In to ime se me sedaj drži kakor klop kože. Tega imena se ne iznebim, če bežim na gore ali se skrivam v dolinah. To ime se ne izbriše, ko bi tudi zlezel visoko nad zvezde, ali pa se zakopal tristo sežnjev globoko pod zemljo. To ime se sedaj ne zmije, ko bi se slekel iz kože, tako ne. Staro in mlado, otroci in odraščeni, vsi me pozdravljajo: ‚Norec gre, norec gre!‘ Sedem farâ naokoli mi kličejo tako v pozdrav naproti.

Gospod, to boli, to skeli in to že od šestinosemdesetega leta dalje. O, tega leta ne bom pozabil nikdar! To leto mi je prineslo nesrečo za nesrečo. Najprej so me zapodili iz zvonika. ‚Preveč dela,‘ so rekli in odvzeli so mi zvonove. Nato so me odstavili od meha. ‚Zaspal je, da ne pojo orgle,‘ so rekli in mi zaprli pot na kor. Naposled so me še iz cerkve vrgli. ‚Vriska v cerkvi,‘ so rekli, in sedaj ne smem več pred oltar, da bi gledal ondi prelepo monštranco, da bi potožil ondi svoje gorje Bogu, skritemu v beli hostiji. Vzeli so mi vse in ničesar mi niso pustili, kar je drago in ljubo mojemu srcu. Ostal sem sam na svetu, sàm, brez zvonov, brez orgel, brez monštrance. A jaz ne morem biti sam. Zvonovi me vabijo: ‚Pridi že, pridi v naše višave!‘ In orgle me kličejo: ‚Kje si, kje si, da te ni več blizu, da te ni več v naše kraljestvo!‘ In monštranca, kadar je izpostavljena, in jaz vem, kdaj je, zvonovi in orgle mi povedo, — monštranca me vleče, vleče v cerkev, a ko pridem do cerkvenega praga, mi ljudje zastavijo pot, in jaz moram nazaj, nazaj brez monštrance, brez orgel, brez zvonov. In takrat jokajo zvonovi, in jaz jokam z njimi. In jaz jokam, in zvonovi jokajo z menoj. In moja duša trpi, in moje srce trpi, sam Bog v nebesih ve, kako, da nobeden ne tako, in to že od šestinosemdesetega leta sem.

Oh, ubogo moje srce, nikdar ne bo ozdravljeno! Jaz bi že ozdravel in pozabil na vse, kar se je zgodilo, ko bi

srca ne bilo tu notri! A srce mi vedno zopet zagreni iznova moje trpko in neznosno življenje. Grem črez tri gore, črez tri vode v sedmo faro in poslušam v sedmi fari zvonove, orgle, gledam v sedmi fari monštranco. Za en dan, dva, se utolažim in pozabim na dom, a potem se mi vzbudi zopet nekaj v srcu, neko hrepenenje, neko domotožje ali kaj, ki me tira zopet nazaj, nazaj v mili domači kraj, da zaslišim zopet zvonove, ki jokajo z menoj, ki žalujejo, čutijo z menoj. In ko me privede korak na domačo zemljo, se mi umiri srce. A ko zapojo znova domači zvonovi, mi zatrepeče znova v prsih srce, in en dan, dva še prenesem doma, potem pa moram vzeti zopet potni les v roko in se odpraviti po svetu, daleč, daleč za tri gore. In tako sem večni popotnik. Nikjer ne najdem miru, ki sem ga tako potreben. Žene me naprej, naprej in potem zopet nazaj, nazaj na domačo grudo in jaz trpim, trpim. Oh dajte mi nazaj, dajte mi nazaj, moje zvonove, vi, moji rojaki! Imejte usmiljenje in storite že skoro, da se že odpočijejo enkrat večnega popotnika trudni koraki na domači sveti grudi brezniški. Uslišite že skoro, vas prosim, glas vpijočega v puščavi!“

Tako je govoril Jozve in odkrival svojo bol srca. In ko je zaklical svojim rojakom Brezničanom in jih zaprosil, naj že uslišijo glas vpijočega v puščavi, je omahnil na zid, zaihtel kakor otrok ter na zidu sloneč pretakal v svoji neizmerni žalosti bridke solze.

Jaz še nisem nikdar naletel na moškega, ki bi jokal. In danes sem gledal vpričo mene jokati moža velikana, norca Jozveta. Pretreslo me je v dno duše.

Zdelo se mi je, ko sem čul njegove globoke vzdihe, da vidijo moje oči preroka Jeremija stati na razvalinah jeruzalemskih, ki plaka nad razdejanjem tega mesta. Jokal je Jozve pretresljivo in obupno kakor morje ob ljutem, neznosnem, pogubnem viharju. Vzdihoval je in ječal kot živi grobovi nad zemljo, ki jih tlači. Stegoval je roke kot zavrženi iz peklenskega ognja po rešilnem angelu. Tožil je kot jesenski vetrovi nad golim strniščem in pustim goličavjem. Molil je kot umirajoča nevesta, prosil kot stiskani in preganjani, sklepal roke kot ljubeča mati ob zibelki bolnega otroka, ko ji trga smrtni angel milo dete iz naročja.

Jaz sem stal poleg Jozveta in ga tolažil. Sedaj ne vem več, ali bi vedel ali ne, da bedim, ako bi me tedaj kdo prijel za ramo in mi zaklical: „Vzbudi se iz sanj in vstani!“

Globoka žalost Jozvetova me je čisto prevzela. Bila je tako velika, da se ne da popisati. In ko je bil najbolj žalosten, je zavpil Jozve kakor iz groba: „Rojaki moji, poslušajte moj glas in dajte mi nazaj, nazaj, kar je mojega!“

Ljudem, katerim manjka kak čut, so za nadomestilo drugi čuti bolj razviti. Znano je na priliko, da so slepci oblagodarjeni z jako finim tipom, ki jih vsposablja, da se morejo podati tudi brez vodnika po svetu. Vidimo češče berača slepca, ki s palico v roki ne zaide tako zlahka. Jozve je sicer imel vse čute, a njegov um je bil skaljen, bil je torej na umu bolan, norec. Odkar sem videl njegovo veliko žalost, sem trdno prepričan, da ima norec odveč v srcu, kar mu manjka v glavi. Srčna stran norčeva je razvita kot nobenemu zdravemu človeku. Norec čuti radost ali gorje vse drugače kot mi. Zato pa so norci tudi od te strani vsega obžalovanja vredni siromaki.

Jaz sem stal vedno poleg Jozveta v njegovi veliki žalosti ter ga tolažil. Dasi so bile izprva moje besede bob ob steno, so našle pozneje le odmev v njegovi duši in naposled se je utolažil. In ko se je utolažil, so bile prve njegove besede: „Gospod, pišite mojim rojakom, tako jim pišite: Mi slišimo in vemo, da se temu možu krivica godi in se za njega poženemo.“

Tedaj pa je pogledal pri oknu moj prijatelj, lešanski župan, in zavpil: „Hehej! Ura bo deset, v cerkev, kdor noče zamuditi!“

Pogledal sem na uro. „Saj res,“ pravim, „treba bo iti. Jozve pa po maši zopet pridite.“

„Nič ne bom hodil, pomenila sva se itak vse. Prosim vas samo, pišite na Breznico. Kako, tega vas ne bom učil, saj sami veste bolj kot jaz, kako se beseda moško zastavi. Dado naj mi nazaj, kar je mojega, pa je mir besedi. Povejte mi, obljubite mi, ali boste pisali?“

„Bom, Jozve, na to se zanesite!“

„Potem je pa vse dobro. Jaz grem sedaj. Pozdravljeni!“

Podal mi je desnico in odšel.

Razmišljal sem sedaj, kaj storiti, da bi se korenito odpomoglo ubogemu možu; samo pisanje, jaz sem dvomil, da bi pomagalo. In kaj naj vse pišem, na koga? Posvetoval sem se s svojim prijateljem. A ta mi je na moje veliko začudenje odsvetoval pisati.

„Tedaj misliš, da ne pisati?“

„Na noben način ne!“

Vdal sem se mu v toliko, da bom še vso zadevo sam razmislil, in nisem pisal.

Za nekaj dni pa pride Jozve vdrugič k meni. Že na pragu me vpraša: „Ali ste že pisali?“

„Še ne, Jozve!“

„Pa boste?“

„Bom.“

„Tako prosim, pa kmalu.“

In odhitel je izpred mojih oči, da še besede nisem mogel izpregovoriti z njim. Sklenil sem pa sedaj, da pojdem sam in prosim za Jozveta. In ko sem razodel ta svoj sklep prijatelju, je ta odgovoril: „Le!“ A preden sem mogel na Breznico, je bil že zopet Jozve pri meni in me vprašal: „Ste že pisali?“

Hočem mu obrazložiti, kaj nameravam, a on je le tiščal v me z vprašanjem: „Ste že pisali?“

„Še ne,“ sem odgovoril.

Tedaj pa je Jozve zatulil, da sem se ga prestrašil, mi pogledal zaničljivo v oči in rekel srdito: „K tebi ne pridem nikoli več; tak si kot drugi!“

Ni se dal pogovoriti, odšel je. Tedaj sem ga bil videl zadnjič. V tem pa sem bil prestavljen za sedem farâ nižje od Leš, doli v ravne Vodice, kjer ni ne vode ne vodice, pa se vendar žabe rede in rastejo gobe, da jih nosijo vodiški gobarji celo v Ljubljano prodajat. In kar iznenada mi piše prijatelj, da je Jozve umrl. Začutil sem v svojem srcu velik dolg in zazdelo se mi je, kakor da so prišli rubit mojo dušo.

XI.

Jozve je imel skoro cel tisočak denarja, ko je ležal na bolniški postelji. Vprašali so ga tedaj, komu bo denar zapustil. In Jozve je odgovoril: „E, kaj denar! Imejte ga, pa je mir besedi, mene pa zastran te reči na miru pustite, jaz bom umrl.“ A ko so ga poučili, da mora testament narediti in odločno povedati, komu voli denar, če hoče, da bo veljala njegova zadnja volja, je pa velel, naj pokličejo tri može. In ko so prišli možje, je rekel Jozve: „Tako je moja zadnja volja: Dve četrtini svojega premoženja volim za zgradbo brezniške ubožnice, kjer naj imajo ubogi naše fare svoje zavetje, da ne bodo pod kapom konca jemali. Ste razumeli?“

„Smo," so odgovorili možje in se prijeli za glavo, da je Jozve tako modro ukrenil. „Saj ni tako neumen," so si šepetali, „a mi smo ga imeli za norca." Jozve pa je govoril dalje: „Tretjo četrtino zapuščam za popravo farnih zvonov, četrto pa brezniškim pevkam, da ne bodo godrnjale, ako bom zopet zvonil kdaj, če ozdravim, kar so mi že obljubili naš dobri gospod, ko so me spovedali. To je moja zadnja volja. Sedaj pa mir besedi zastran te reči, rečem."

„Jozve, imaš še kako drugo željo," so vprašali možje.

„Še eno! Povejte ljudem, da nisem norec."

„Kdo to reče, da si? Saj si take pameti, kot mi drugi. To si sijajno zopet danes pokazal, ko si tako modro odredil zastran svojega premoženja."

„Pa so mi vendar ljudje rekli, da sem norec!"

„Jozve, kaj vsega ljudje ne izbleknejo, a na njih besede ne sme moder človek nič dati."

„Pa vi ste jim verjeli?"

„Jozve, kdo bi kaj takega verjel, ki te pozna. Lej, saj še županu reko, da je norec, in vendar vsak pameten človek ve, da to ni resnica."

„To je res, to je res! Vi veste torej, da jaz nisem norec."

„Vemo, Jozve!"

„Oh, povejte še drugim, da Jozve Polajnar ni norec."

Obljubili so mu, da bodo tako po vsej fari povedali, in Jozve jim je rekel: „Sedaj bom lažje umrl."

Ljudem je bilo žal, da so ga kdaj žalili v življenju in so ga prihajali obiskat. Tudi fantje so prišli, ki so tolikokrat uganjali norčije iz njega. Zmenili so se, da hočejo zložiti zanjga, kolikor je potreba, da mu olajšajo zadnje ure ter mu kupijo, kar bo le poželel. V soboto popoldne, ko je delopust zvonilo, so ga prišli obiskat in ga vprašali: „Jozve, kaj bi še rad? Kar povej, vse ti storimo."

Jozve se je skusil vzdigniti v postelji, a je omahnil nazaj; bil je že v zadnjih vzdihih. „Slišite, slišite?" je rekel s pojemajočim glasom. „Zvonovi me vabijo, zvonovi me kličejo. Ah, vzdignite me, primite me, še enkrat bi rad videl monštranco, orgle, zvonove. Ah, vzdignite me, da gremo, sedaj zvoni."

Vzdignili so ga fantje, da bi ga nesli, a jim je v rokah umrl. Njegove zadnje besede so bile: „Oh, monštranca brezniška, kako je lepa! In Bog je v nji, v lepi beli hostiji. Bog, ki me bo k sebi vzel in mi dal zvonove, nebeške zvonove."

Konec.

Sedaj sem pisal. Jaz bi rekel z Jozvetovimi besedami: Mi slišimo in beremo, da je Jozve Polajnar umrl. Sedaj se mu slabo ne godi. On je v nebesih. In če imajo gori zvonove, drug jih ne bo dobil v roke kot Jozve, to vem, da ne; saj Bog je dober, in v nebesih se človeku vsaka želja izpolni.

Jaz sem torej pisal. Naj se zgodi, kakor so prerokovale ženske ob njegovem rojstvu, da se bo bralo o njem še v bukvah kakor o Lambergarju in drugih. Storiti sem bil to dolžan vsaj sedaj, česar prej nisem, ko je še živel Jozve. To bodi pisan spomenik Jozvetu, izklesan od mojega zarjavelega peresa, dolžan sem mu ga bil postaviti, a upam, da bodo prišli, če že niso, tudi drugi do spoznanja ter tebi, ljubi Jozve, za vse gorje, ki so ti povzročili — ali vede ali nevede, tega ne vem, to pa vem, da so ti ga — postavili kamenit spomenik na grob in napisali gori, da tu notri počiva Jozve Polajnar, ki je tako ljubil zvonove, orgle in monštranco.

Kadar pojdem na Gorenjsko, bom obiskal tudi tvoj grob, ljubi moj Jozve, in te prosil, da mi odpustiš, ker sem ti šele po tvoji smrti izpolnil vročo željo in pisal Brezničanom. In če bo stal na tvojem grobu spomenik, in jaz vem, da bo, tedaj bova nemara oba vesela: jaz, da so ti postavili spomenik, ti pa, ki brez dvoma pritrkavaš na veliki nebeški zvon gori pri ljubem Bogu, ko boš gledal doli z nebeških višav in boš videl, da se te še spominjamo.

Starogorski:

Mrtvaški zvon.

Žalobno je od cerkve zvon
donel iz temnih lin,
naznanil kraju je ta don:
„slovo je vzel trpin!“

Postal pri delu je možak,
odkril glavo resno:
„Gospod, sodnik mu bodi blag,
vzemi ga na desno!

Saj bil je tvoj se božji Sin
za nas vse daroval,
zato, Gospod, mu bodeš mil —
saj je dovolj prestal!“

Žalobno je od cerkve zvon
donel v širno plan,
naznanjal svetu je ta don:
„končal je pot zemljan!“

Kompoljski:

Stariši, vadite otroke ubogljivosti!

Ni na svetu tako bogatega, pa tudi ne tako revnega človeka, da bi mu ne bilo treba ubogati. Otrok uboga stariše, dekla gospodinjo, žena moža, in tudi gospodar mora izpolnjevati, kar mu ukaže deželska ali duhovska gosposka. Vsaka, četudi še tako imenitna služba, ima nad seboj še višjo in imenitnejšo, ki zapoveduje nižjim. In kdo je dandanes tako samostojen in svoboden, da ni nikomur podložen? Nihče. Vsakdo, bodisi kmet, rokodelec, obrtnik, uradnik, revež ali bogatin, vsak ima svojega predstojnika, kateremu mora biti pokoren. Zato lahko rečemo, da mora vsak ubogati od berača pa tja do cesarja na prestolu. Zakaj tudi cesar je podložen postavam.

Kdor pa noče ubogati izlepa, ta mora izgrda. Otroka strahujejo stariši, šolarja učitelj, učenca rokodelstva pomočnik in mojster, odrastlega pa ta ali ona gosposka po postavi. Kdor se ne priuči izpolnjevati povelj in ukazov v mladosti, ta se navadi v starosti. Ako se ni deček navadil doma ubogati, se navadi v šoli; in če še tu ne zadosti, se gotovo navadi pri vojakih, ako je za to. In kdor se ne priuči poslušnosti ne doma, pa tudi ne v šoli ali morda pri vojakih, tega izuči v tej lepi čednosti druga šola, ki ji pravimo življenje. Življenje je pa huda šola, in gorje onemu, katerega mora učiti šele življenje te ali one stvari, in stokrat gorje tistemu, katerega uči šele življenje ubogati!

Zato naj se vsakdo vadi ubogljivosti v mladosti, da se mu je ne bode treba v poznejših letih.

Kako pogosto tožijo stariši, da so otroci neubogljivi. Desetkrat ali še večkrat je treba reči, preden kak otrok kaj stori; in še potem morda jeziká nazaj. In kakšen križ je s takim otrokom, to ve le tisti, kdor ga ima. Koliko jeze in žalosti užijejo stariši takih otrok, kolikokrat se morda v solzah topi mehko materino srce! In vse to samo zaradi neubogljivosti.

Seveda niso vsi otroci taki. Dobijo se družine, ki imajo prav pridne in ubogljive otroke. Samo pogledati ga je treba, samo reči eno besedo in že stori, kar hočemo. Žalibog, da niso taki otroci pregosto sejani, četudi si jih žele vsi stariši. Kaj je temu vzrok?

V naslednjih vrsticah hočemo podati nekaj navodil, po katerih se je ravnati, ako hočemo, da bodo naši otroci res ubogljivi. Naj bi jih slovenski stariši večkrat pazljivo prečitali in se po njih tudi ravnali! Potem bodo kmalu izginile tožbe o neubogljivosti otrok. S tem bodo pa sebi prihranili marsikatero nepotrebno besedo, ali celo jezo in žalost, svojim otrokom bodo pa mnogo koristili. Zakaj, ako se navadijo ubogati v mladosti doma, bodo lahko ubogali in izpolnili tudi v poznejših letih, kar jim bosta velevala poklic in življenje.

Zapoved in prepoved.

Ako hočem ubogati, mi mora kdo kaj veleti ali zapovedati. Če to povelje ali zapoved izpolnim, potem sem ubogal. Zapove se mi pa lahko, da kaj storim, ali pa kaj opustim, kar sem nameraval ali morda že hotel storiti. Kadar se mi zapove, da ne smem česa storiti, pravimo, da se mi je prepovedalo. Tako imamo zapovedi in prepovedi.

Seveda se zapoved in prepoved med seboj dosti ne razločujeta. Kar velja o prvi, isto velja tudi o drugi. Obe je treba poslušati, obe izpolniti ali ubogati. Zato velja vse tisto, kar bomo govorili o zapovedi, tudi o prepovedi.

Vsako delo moramo opravljati po nekih pravilih; ako hočemo imeti uspeh, se moramo držati pravil, katere zahteva dotično delo. Če hočemo, da bode nam njiva dobro rodila, jo moramo prav izorati, prav povleči, prav sejati in prav obdelovati. Vsakdo ve, da ni vseeno, kako je njiva izorana, povlečena, posejana in obdelana.

Tako se moramo držati tudi pri zapovedih in prepovedih nekih pravil, če hočemo, da bodo naši otroci res ubogljivi. Najprej moram prav zaukazati otroku, potem more ta šele ubogati.

Pri zapovedih in prepovedih se moramo držati naslednjih pravil:

1. Zapoved mora biti dosledna ali neizpremenljiva. To se pravi: Kar smo danes zapovedali ali prepovedali, tega ne smemo jutri dovoliti ali prepoved preklicati, ampak mora ostati za vedno — ali vsaj za dolgo časa — tako.

Proti temu pravilu se stariši menda največkrat pregreše. Dadó se omehčati otrokovim prošnjam ali solzam in takoj dovolijo, kar so ravnokar prepovedali. Recimo, otrok hoče imeti škarje, a jih seveda ne dobi. Začne se kisati, in mati mu jih hitro da, da otrok utihne. Stariši dostikrat v naglici ali jezi otrokom marsikaj prepovedo, ko postanejo boljše volje, jim pa seveda dovolijo. Še večkrat se pripeti, da oče otroku kaj prepove ali mu ne dovoli. Materi se pa otrok smili, in mu da ravno tisto stvar, seveda skrivaj, da oče ne vidi.

Kaj sledi iz tega? Otrok kmalu spozna, da lahko dobi s prošnjami in z jokom, česar ne more dobiti zlepa. Kadar vidi, da stariši niso ravno dobre volje, tedaj počaka, da mine nevolja. Česar ne dobi pri očetu, to dobi pri materi, četudi na skrivaj, ali pa narobe. Tako otrok uvidi, da je vse odvisno takorekoč le od slabe ali dobre volje staršev in od njegovega joka, ne pa od stvari same. Stori torej lahko, kar hoče, in tudi dobi, kar hoče, samo počakati mora pravega trenotka in obrniti se na pravo osebo.

Zato bodimo v zapovedih dosledni. Ne dajmo se omehčati ne otrokovim prošnjam, pa tudi ne joku. Kar enkrat rečemo, to mora veljati, tega ne smemo izpremeniti. Kar velja za otroka pri očetu, mora veljati tudi pri materi in obratno. Zakaj, kar eden zida, tega ne sme drugi podirati. drugače ni stavba nikdar gotova. Še bolj velja to pri vzgoji, ker tu treba strogo paziti na doslednost.

2. Zapoved mora biti izvedljiva, to je: otrok mora biti zmožen, storiti s svojimi močmi in zmožnostmi to, kar zahtevamo od njega.

To se nam zdi tako samoobsebi umevno, da nočemo izgubljati po nepotrebnem besedi. Vsak razsoden človek lahko uvidi, kaj zmorejo otrokove moči in česa ne. Nihče

ne bode ukazal otroku, recimo, prinesti mernik pšenice, ko je ima odrastli človek zadosti. Zato ne velevajmo otrokom stvari, katerih ne morejo izvesti, ker presegajo njih telesne ali duševne moči!

3. Zapoved bodi razločna. Otroku se zapove ali prepove enkrat samo toliko in v taki obliki, da si lahho zapomni. Zato bi bilo napačno, ako bi zapovedali več stvari naenkrat in morda še celo tako nejasno, nerazločno, da bi si jih otrok ne mogel zapomniti. Še slabše je, ako otroku ob istem času mnogo stvari zapovemo in mnogo prepovemo. S tem otroka popolnoma zmedemo, da nazadnje ne ve, kaj mora storiti in česa ne sme.

4. Zapoved naj bode kratka. Če pri zapovedovanju mnogo govorimo, postanemo dostikrat nerazločni, in otrok lahko med govorjenjem pozabi na zapoved samo, ker misli na vse drugo. Je pa še drugi vzrok, da moramo biti v zapovedih kratki in jedrnati. Otroku namreč ne smemo pustiti mnogo časa za razmišljanje, ali naj bi storil ali ne; drugače se začne kmalu izgovarjati. V tem se matere večkrat pregreše nego očetje. Matere navadno na dolgo in široko ukazujejo. Zato pa otroci skoraj povsod rajši ubogajo očeta, ne samo zato, ker se očeta bolj boje, ampak tudi zato, ker so očetje bolj kratki in jedrnati v zapovedovanju. Gostobesednost tu ni nikoli na mestu, čim krajše zapoveš, tem boljše je.

5. Zapoved mora biti odločna in resna. Otrok mora že na glasu spoznati, da mu velevamo. S tem ni rečeno, da bi morali pri zapovedovanju kričati. Čemu neki, saj otrok ni gluh. S kričanjem se nikjer dosti ne doseže. Saj vendar lahko povemo čisto mirno in vendar obenem odločno, moško!

Tudi resna mora biti zapoved. Zato ne ukazujmo v šali! Otrok dostikrat ne more pri nas razločevati, ali mislimo v šali ali v resnici.

6. Zapoved mora biti stalna. Kar smo enkrat zaukazali, to se mora zgoditi. Tu ne pomaga noben prazen izgovor, nobena prošnja in tudi ne nobene solze!

Kako pa ravnajo mnogi starišiʔ Dadó se omehčati izgovorom in prošnjam otroka, premislijo si in ravno tisto ukažejo storiti otrokovemu bratu ali sestri. Zgodi se celo, da sami napravijo, kar bi moral po njihovem ukazu storiti otrok. S tem hočejo pokazati nekako nevoljo in jezo nad otrokom, ki pa gotovo ni na mestu. Otrok si iz tega tako

ničesar ne stori, ampak je vesel, da opravi kdo drugi njegov posel.

Pač pa bi bilo napačno, ako vidimo, da smo se zmotili, da otrok morda ne more povelja iz kakršnegakoli vzroka izvršiti, mi pa še ostanemo pri tem ukazu, četudi je nepotreben, ali morda neizvršljiv. Takrat brez skrbi lahko prekličemo že dano zapoved. Otroci še preje ohranijo takim starišem spoštovanje in pokorščino, če vidijo, da stariši ne obstoje trdovratno v zmoti.

Pri vseh zapovedih in prepovedih pa si moramo še nekaj zapomniti, kar je tudi zelo važno.

7. Zapovedujmo in prepovedujmo navadno brez utemeljevanja in razlaganja. Zato ni dobro vedno praviti na dolgo in široko, zakaj naj otrok to stori in zakaj naj ono opusti. Zapovejmo na kratko in dosti je! Otrok sčasoma že sam uvidi vzrok ali namen naših zapovedi in njih potrebo. S tem pa ne rečemo, da bi ne smeli otroku, ki se že dobro zaveda, ki je pri pameti, povedati tuintam v par besedah, zakaj se mora to storiti in zakaj ono opustiti. S tem mu na pravem mestu in o pravem času precej koristimo, ker mu bistrimo um in razširjamo obzorje.

8. Ne zapovedujmo preveč! Pustimo tudi otroku nekaj prostosti, da stori, kakor hoče in kakor misli. Saj nočemo napraviti iz otroka stroja, ki bi vedno delal le to, kar drugi hočejo in kolikor hočejo. Ne! Iz otroka mora postati človek, ki ima sam svojo voljo in nekaj prostosti, da lahko stori, kar hoče, ne pa — stroj, ki samo takrat dela, kadar drugi hočejo. Zlasti ne smemo preveč prepovedovati! Čestokrat ravno s prepovedovanjem opozorimo otroka na marsikaj, česar bi se sam niti domislil ne, in ga s tem nekako napeljemo, da stori ravno to, kar smo mu prepovedali. Ako otrok še dobro ne ve, kako nevarne so vžigalice, mu ne bom še posebej zabičaval, preden ga pustim samega doma, naj se ne dotakne vžigalic. Otrok bi postal morda radoveden in bi hotel ravno to poskusiti. Če bi mu ne bili tako ostro prepovedali, bi se najbrže niti ne domislil na vžigalice.

9. Za vse otroke morajo veljati iste zapovedi, seveda, ako so zdravi in niso kako drugače pohabljeni. Kar smo enemu dovolili, ne smemo drugemu prepovedati brez posebnega vzroka. Kar smo prepovedali Janezku, tega tudi Miciki in Jožku ne smemo dovoliti.

Kdaj začnimo vaditi otroke ubogljivosti?

Čim prej, tem boljše! Mlado drevo se da upogniti, staro se zlomi.

Navadno se začne prepozno. Kdor prepozno seje, temu ne bode treba žeti. Kdor prepozno vadi otroka ubogljivosti, ta je ne bode učakal, četudi morda preživi otroka.

Stariši se dostikrat izgovarjajo, da otrok še ne ve, kaj sme in česa ne sme, in tako izprva marsikaj dovoljujejo, kar pozneje prepovedujejo. To ni prav. Ker otrok še ne more soditi, kaj mu je storiti in kaj opustiti, ravno zato so stariši, da mu zapovejo ali prepovejo. Ko se začne otrok že nekoliko zavedati, se ga že lahko vadi ubogljivosti. Otroci se pa začno že v drugem letu zavedati, torej lahko pričnemo že tedaj, četudi se zdi marsikomu takrat še prerano. Seveda ne bomo otroku v drugem letu istega zapovedali, kakor v osmem; to je samoobsebi umevno. Izprva se bomo morali omejiti samo na kratke prepovedi. Recimo, da otrok vidi nož in ga hoče imeti. Mi ga ne damo, ker bi se lahko poškodoval. To je že nekaka prepoved, četudi morda ne izustimo nobene besede. Zato mu pa noža ne smemo dati, četudi se otrok joče, ker prepoved mora tudi biti stalna, kakor smo slišali.

Tako je že v rani mladosti polno podobnih prilik, ki se marsikomu zde neznatne in brez pomena, ki pa mnogo pripomorejo pozneje, da otrok lažje in rajši uboga. Kmalu se tega tako privadi, ako postopamo vselej dosledno, da mu zadostuje ena sama besedica in se tudi več ne joče, četudi ne ugodimo njegovi želji. Ubogati mu sčasoma postane takorekoč navada. Seveda se zapovedi in prepovedi z vsakim letom množe in raztezajo tudi na druge stvari. In čim večji je otrok, tem večja, oziroma težja je zapoved.

Sploh si pa moramo zapomniti enkrat za vselej, da tudi tukaj največ izdajo zgledi starišev in odraslih ljudi. Kdor hoče zapovedovati, mora imeti prej spoštovanje tistega, komur zapoveduje. Še lažje je ubogati, ako svojega zapovedovalca ljubimo. Zato dosežejo pri otrocih stariši z lahkoto najlepše uspehe v tem oziru. Zakaj njim je zagotovljena ljubezen in spoštovanje otrok, ako je sami lahkomiselno ne zaigrajo. Saj leži že v naravi, da spoštuje in ljubi vsak otrok svoje roditelje. Zato naj bi se nikdar ne zgodilo med stariši kaj takega, bodisi v besedah ali dejanju, kar bi zmanjšalo ali celo uničilo spoštovanje otrok do njih.

Že prej smo omenili, da morata v tem oziru oba, oče in mati, postopati skupno, če hočeta doseči trajen uspeh. Kar eden zida, naj drugi ne podira.

Otroke pa ne vzgojujejo samo stariši, ampak jih vzgajata tudi šola in Cerkev, oziroma učitelji in duhovniki. Kakor pa mora pri tem podpirati žena moža, tako mora podpirati dom tiste, ki pomagajo vzgajati starišem otroke, to je učiteljstvo in duhovščino. Na svetu ni nihče popoln. Tako je tudi učitelj človek, ki ima morda svoje napake in slabosti, kakor jih ima lahko duhovnik kot človek. Nezmotljiv ni nihče, ker smo vsi ljudje.

Stariši pa kaj lahko podpirajo učitelja in duhovnika pri vzgoji svojih otrok povsod in še najlažje pri ubogljivosti. Kdor hoče zapovedovati, ta mora uživati vsaj spoštovanje pri svojem podložnem, ako ne ljubezen. Tudi duhovniki in učitelji morajo imeti spoštovanje šolarjev in ga tudi v veliki večini imajo. Žalibog, da stariši često iz nevednosti uničujejo v mladih srcih spoštovanje in morda celo ljubezen, ki sta jo dosegla duhovnik in učitelj pri otrocih. To store tisti stariši, ki govore vpričo otrok slabo o duhovnikih in učiteljih. Otrok si je ustvaril v svoji duši izprva lepo in čisto podobo o svojem učitelju ali katehetu. Sedaj pa pridejo stariši in blatijo ravno tisto, kar se je njemu zdelo tako čisto, tako popolno. Zato ni čuda, da polagoma izgubi ljubezen in spoštovanje do tistih oseb, ki se toliko trudijo, da bi res napravili iz njega pridnega in pametnega človeka, ki bi bil všeč Bogu in ljudem. Kjer pa ni spoštovanja in ljubezni, ampak se uboga samo iz strahu, tam je malo haska. To je ravno tako v šoli, kakor doma. Res, da se prisili otroka ubogati iz strahu pred kaznijo; pa koliko časa traja to. Samo toliko časa, dokler ne mine strah in potem je še stokrat hujše. Zato naj bi stariši vselej dobro premislili, kaj govore o duhovnikih in učiteljih vpričo otrok. Tema dvema gotovo škodujejo najmanj, pač pa s tem mnogo škodujejo samim sebi in svojim otrokom, kakor škoduje mati, če slabo govori vpričo otrok o njihovem očetu. Če že hočejo kaj takega govoriti, saj se lahko pogovore takrat, kadar ni otrok navzočih.

Dandanes se tudi mnogo piše po raznih časnikih o šoli in Cerkvi. Žal, da dostikrat marsikaj slabega. Stariši, ne dajajte takih časnikov, kjer se piše kaj slabega, bodisi o duhovnikih kakor o učiteljih, svojim otrokom v roke! Četudi ni vse resnica, kar se piše po časnikih, vendar

ostane madež v otroški duši, in madež je madež, četudi morda majhen. Sploh so pa časniki za odrasle ljudi, ne pa za otroke.

Plačilo in kazen.

Z ubogljivostjo sta v tesni zvezi tudi plačilo in kazen. Zato moramo tudi o tem izpregovoriti.

Plačilo ima namen izpodbujati še k večji ubogljivosti in pridnosti, kazen pa ima namen neubogljivca poboljšati in ga navaditi te lepe čednosti.

K d o r u b o g a, š e n e z a s l u ž i p l a č i l a. To nam mora veljati za pravilo. Zakaj, kdor je izvršil, kar mu je bilo zapovedano, ta je storil samo svojo dolžnost in nič drugega. Zato mu ne bomo dajali še posebne nagrade, če stori svojo dolžnost. Kdor hoče imeti plačilo, mora storiti nekaj posebnega, in sicer prostovoljno, kar mu ni bilo zapovedano.

Včasih se sicer dá tudi otrokom za ubogljivost kako malenkostno plačilo; a to se zgodi le redko in samo v takih slučajih, kjer je bilo povelje za otroka težko izvršljivo, in ga je otrok vkljub težkočam in oviram prav povoljno izvršil. Tu je na mestu, da stariši otroka pohvalijo, ali mu dovolijo kaj posebnega, s čimur mu napravijo veselje. Drugače pa ni treba otroka ne hvaliti, niti ga nagraditi s kakim posebnim plačilom. Otrok se lahko prevzame, ako ga hvalimo za vsako malenkost; in če ga plačamo s čim drugim, potem se navadi ter hoče imeti za vsako stvarco še posebno plačilo. Naj mu zadostuje, ako vidi, da smo ž njim zadovoljni; to mu pa pove njegova vest, to bere z našega obraza, z naših besedi.

Plačilo obstoji največkrat v pohvali; z denarjem malokdo plačuje otroke za ubogljivost in tudi ni dobro. Otrok lahko denar zapravi za sladkarije, za kakšne druge nepotrebne stvari ali celo morda za cigarete. Če ga nagradimo v denarju, ga torej obenem lahko navadimo zapravljivosti. Drugače je seveda, ako dobro vemo, da je otrok varčen in si ne kupuje nobenih neumestnih stvari. Mnogo matere dajejo otrokom sladkarije, ako so zelo ž njimi zadovoljne. Tudi to ni priporočljivo, ker otroka navadimo s tem sladkosnednosti. V vsakdanjem življenju je toliko priložnosti, da lahko napravimo otroku veselje, če hočemo, da je čisto nepotrebno segati po stvareh, ki otroka zapeljujejo na drugi strani v zapravljivost ali sladkosnednost.

Kaj pa je s kaznimi?

Vsak, kdor ne uboga — seveda v pravičnih stvareh — zasluži kazen.

Kakor moramo biti dosledni v zapovedih, tako moramo biti tudi v kaznih. Vsaka neubogljivost mora biti kaznovana! Seveda ni treba za vsako malenkost iti s palico nad otroka. Saj je dosti drugih kazni, ki tudi dosežejo svoj namen, to je, da otroka poboljšajo. Pri dobrem otroku že zadostuje graja. Včasih se vzame otroku prostost in se mu ne dovoli, da bi se zabaval z drugimi otroci. To je za otroka že precej huda kazen, ko vidi, kako se drugi otroci zunaj veselijo, sam pa mora čepeti v hiši, ali kje drugje opravljati kakšno delo. Dostikrat pustijo stariši svoje malopridneže brez jedi. Tudi to je zelo občutljiva kazen. Vsakdo težko prenaša lakoto, najtežje pa otrok. Ako se poslužujemo te kazni, moramo pa obenem zabraniti, da si otrok sam ne more vzeti jedi, kar se reče z drugimi besedami krasti. Lakota še odraslega prisili krasti, zakaj bi ne otroka. Tudi skrivoma mu ne sme dati mati jesti, ako je oče prepovedal. Sicer se pa ne poslužujmo prevečkrat te kazni in tudi ne v preveliki meri, ker lahko otroka telesno oslabimo. Včasih je pa prav dobra. Le v najhujših slučajih, kjer ne pomaga nobena druga kazen, ali pa je pregrešek nenavadno velik, le takrat se naj vzame šiba, ki je mnogo boljša od palice. S palico otroka ne kaznujemo tako občutljivo in ga lahko v jezi poškodujemo za vse življenje.

Toliko vobče o kaznih. Sicer si pa moramo zapomniti pri izvršitvi kazni še nekaj drugega.

Ne grozimo s kaznimi, posebno s tistimi ne, ki niso izvedljive!

Proti temu pravilu se stariši — posebno še matere — tako pogosto pregreše. Ako otrok ne uboga, ali pa se mu je kaj drugega pripetilo, da se morda boji starišev, že matere vpijejo in grozijo z očetom, kaj bode oče vse napravil z otrokom. Čemu to? S tem otroka še bolj splašimo in le redko dosežemo, da potem uboga iz strahu. Največkrat se pa otrok tako ostraši s takimi grožnjami, da se gre potepat vsaj za eno noč, dostikrat tudi za več dni, in namesto da bi se poboljšal, se le poslabša. Zadostuje naj, ako mu zapovemo; če ne izvrši, ga kaznujmo. Ako je pa kaj takega storil, da zasluži ostro kazen, ne strašimo otroka že prej, da se nas zboji in uide.

Ne morem si kaj, da bi tu ne omenil dogodbice iz svojih otroških let, katera mi je ostala tako živo v spominu, kakor bi se zgodila včeraj.

Moj oče — Bog mu daj dobro — je nam trem bratom dovolil neke lepe zimske nedelje popoldne, da smo šli za dobro uro na vas. Zabičal pa nam je, da se moramo ob določeni uri vrniti. Mati je bila namreč bolna in mi bi morali pomagati opraviti živino in morda kako malenkost prinesti. — Pa otrok je otrok. V vas se je bil pritepel iz sosednje vasi neki pes. Otroci smo ga nagnali; pa ni hotel bežati domov, ampak dirjal je samo okrog vasi. Mi seveda po celem snegu za njim. Bog zna, kako dolgo smo ga podili. Toliko pa vem, da smo se mi trije bratci vračali ravno o mraku domov s premočenim obuvalom in obleko in z jako težkim srcem.

Stopili smo črez prag polagoma in bojazljivo ter vprašali očeta, če je treba česa prinesti, ali morda živino napojiti. Oče je tako mirno odgovoril, kakor bi mi bili najbolj pridni tisto popoldne. „Je že vse opravljeno. Kar vzemi žlice in pripravi ti mizo, gremo večerjat.“ Večerjali smo kakor po navadi. Vendar nam ni posebno teknilo, ker se je vsem zdela očetova prijaznost nekam nenaravna. Pričakovali smo nevihte, in sedaj je bilo vse tako lepo mirno. Tudi smo bili navajeni, da je mati že mnogo prej kričala nad nas, preden smo kakšno pobrali. Seveda je ostalo največkrat samo pri kričanju. Oče pa ni rekel niti žal besedice, in vendar smo vedeli, da nismo ravnali prav tistega popoldne. No, pa smo le dobili plačilo.

Ko smo odvečerjali in odmolili, je stopil oče k vratom in vzel izza neke omare šibo. „Kdaj sem vam rekel priti domov in zakaj niste prišli?“ so bile edine besede. Nekaj smo se izgovarjali, a na naše izgovore ni oče ničesar odgovoril. Iti smo morali pred očeta drug za drugim in vsak jih je dobil svoje število.

Z veseljem in hvaležnostjo se spominjam te dogodbice še danes, četudi sem takrat dobil plačilo s šibo.

Še bolj nespametno pa je groziti s kaznimi, ki niso izvedljive. Kolikrat se sliši, da pravi oče ali mati v jezi svojemu otroku: „Kar ubil te bom, bom imel potem vsaj mir.“ S temi in podobnimi grožnjami se prav nič ne doseže. Otrok dobro ve, da oče tega ne izvrši. Saj mu je že večkrat tako grozil, a vedno je ostalo pri grožnji. Tudi že lahko ve, da oče že po postavi ne sme tega storiti.

Zato je še bolj brez skrbi. Take grožnje pa škodujejo starišem samim. Otrok kmalu zapazi to surovost in izgubi polagoma vso ljubezen in spoštovanje do starišev, in potem je z ubogljivostjo pri koncu. Obenem pa ima na stariših zgled, da postane sam tako surov.

Torej ako otroku zažugamo s kaznijo, naj bode vselej izvedljiva in naj jo tudi izvedemo, ako ni ubogal. Napačno je tarnati in žugati na dolgo in široko, potem pa kazen opustiti ali jo pa tako dolgo odlašati, da otrok že ne ve več, zakaj je kaznovan. Otrok že ve iz izkušnje: kjer prav grmi, tam malo dežuje.

Za vsako kazen mora biti tudi zadosten vzrok. Prepričajmo se, če pregrešek res zasluži kazen, in v kaki meri, da ne kaznujemo po nedolžnem. Otroku že pove vest, kdaj je zaslužil kazen, zato kmalu zapazi krivico, ki se mu zgodi s krivično kaznijo. Krivična kazen pa otroka ne poboljša, kar bi morala vsaka kazen po svojem namenu, ampak otrok se še poslabša in nekako zakrkne za vse dobro in lepo.

Ne kaznujmo prepogosto! Čim bolj poredko kaznujemo, tem boljše je. Živinče, ki je navajeno kričanja in biča, si dosti ne stori iz tega, če še tako kričimo in tepemo. Malo se morda zgane, zamahne z repom in gre zopet po svoji stari navadi. Katero živinče pa ni tega navajeno, mu zadostuje samo beseda, samo bič naj zažvižga po zraku, in že stori, kolikor je v njegovi moči. Tudi otrok se navadi kazni, četudi so morda ostre. Pri kaznovanju še morda nekoliko kriči, ker boli. Vendar pa dobro ve že iz lastne izkušnje, da tudi bolečine kmalu preidejo in potem je zopet stari malopridnež, kakor je bil prej.

Kazen naj bode primerna prestopku! Za malo stvar ne bodemo hudo kaznovali, in narobe: za hudo, ne malo. Ne kaznujte nikdar z ostrimi kaznimi, ako zadostujejo lahke! Kdo bi zabijal navaden žrebelj s težkim kovaškim kladivom, če ga lahko zabije z navadnim kladivcem? Kaznujemo zato, da poboljšamo otroka, ne pa, da ohladimo svojo jezo. Sicer pa tako nihče rad ne kaznuje. Kazni naj se nekako stopnjujejo. Ako mala kazen nič ne izda, potem se šele poslužimo ostrejše. In kadar vse drugo nič ne pomaga, takrat šele smemo otroka kaznovati s šibo. Šiba naj bode kot najhujša telesna kazen, zato pa jo moramo rabiti jako poredko in v najskrajnejših slučajih, če hočemo z njo kaj doseči.

Le poglejte po hišah, kjer rabijo stariši šibo takorekoč vsak dan za strahovanje otrok. Kakšni otroci so ondi? Vse nič ne izda. In potem se stariši še čudijo, rekoč: „Saj ga tepem, kolikor ga morem, a ubiti ga vendar ne smem.“ Da, dragi moj, to je ravno. Ti otroka preveč tepeš, zato je pa tako. Človeško telo se celo strupa privadi, če se ga jemlje vsak dan, in kako bi se ne privadilo šibe.

Poglejte zdravnika, kako zdravi bolezni. Izprva vzame lahko in milo zdravilo. Ako to ne pomaga, prime za močnejše. In kadar še to ne hasni, takrat vzame šele najmočnejše zdravilo. Zakaj? Zato, ker dobro ve, da hudo zdravilo res lahko takoj pomaga bolniku, lahko ga pa tudi umori. Zato se posluži najhujšega pripomočka prav nazadnje, ko že nobena stvar več ne pomaga.

Ravnajte se tudi vi tako in zdravite ravno tako svoje neubogljive otroke, kakor zdravi izkušen zdravnik bolnika. Najostrejše kazni — šibe — se izogibajte kolikor mogoče dolgo. Morda je vam sploh ne bode treba rabiti. Tem bolje! Če jo pa že morate, rabite jo v največji sili.

Ne kaznujte v največji jezi! Jeza je slepa; in tako se lahko zgodi, da otroka poškodujete za vse življenje, ker v jezi ne morete presoditi viška kazni. Je pa še drug vzrok, da ne smemo kaznovati v jezi. Kazen v jezi nima nikdar tistega učinka, kakor ga ima, če jo izvršimo mirno in premišljeno. Obenem pa tudi lahko presodimo pravo mero kazni, če trezno mislimo. Tako si pa otrok lahko misli, da ga samo zato kaznujemo, da si ohladimo svojo jezo, ne pa zato, ker je zaslužil s svojim prestopkom. Žalibog, da se to res dostikrat zgodi. Zakaj marsikdo si izpusti jezo nad otrokom.

Kadar kaznujemo, naj otrok vidi sicer našo ogorčenost in nevoljo, ne pa naše jeze. Boljše počakati s kaznijo toliko časa, da se nam jeza ohladi.

Ne izgubljajte pri kazni preveč besed! Ko dajete delavcu plačilo, mu ga daste v dveh, treh besedah. Kazen je tudi plačilo, seveda za prestopek ali pregrešek. Ko kaznujete, mislite, da delite zasluženo plačilo in ostanite mirni. — Nekateri namreč tako kriče, ko kaznujejo, da človek ne ve, ali tepe oče otroka, ali otrok očeta. Zato je tudi ta točka važna.

Kazni ne odlašajte! Kakor hitro se je zgodil pregrešek, ga moramo takoj kaznovati. Potem si šele otrok zapomni, zakaj je kaznovan in koliko je zaslužil. Kazen

nima tistega učinka, če se predolgo odlaša. Samo v veliki jezi lahko malo počakamo, kakor smo prej omenili.

Kazen tudi lahko odpade. Ako je otrok vsled svoje neubogljivosti že sam dosti kaznovan, ga ni potreba še nam kaznovati. Recimo, da smo otroku prepovedali plezati na drevo in trgati sadje. Otrok pa le spleza, a pri tem pade in se poškoduje. Takrat bi ga ne bilo umestno še posebej kaznovati. Dovolj je, ako mu rečemo, da se je prav zgodilo, ker ni ubogal.

Kazen tudi lahko odpade, kadar vidimo, da otrok res obžaluje svoj pregrešek, in da se hoče poboljšati. Seveda se to ne sme zgoditi prepogostokrat, ker bi otrok računil na to, da se mu bo vedno odpuščalo.

* * *

Tako smo si ogledali na kratko vse poglavitne točke, po katerih se nam je ravnati, da privedemo otroke do prave ubogljivosti. Ako si stavimo hišo, se moramo držati nekega načrta. Po tistem načrtu se moramo ravnati že pri zidanju temelja; zakaj, če ni temelj prav stavljen, potem ne moremo stavbe nikdar prav dovršiti, kakor bi jo radi imeli.

In kaj je vzgoja otroka? Ni li tudi ona podobna nekaki stavbi, ki naj bi bila varna in trdna v vseh viharjih življenja? Zato se je treba tudi pri vzgoji držati nekega načrta in se po njem ravnati vsaj v glavnih potezah.

Izmed vseh odraslih ljudi si nista niti dva človeka popolnoma enaka. Vsak ima za se nekaj posebnosti, ki jih je morda prinesel s seboj na svet, ali se jih je pa tako privadil, da so mu prešle takorekoč v meso in kri. Tudi dva otroka si nista popolnoma enaka, četudi sta si brata. Nekaj je med njima, kar ju loči. Zato tudi ne moremo vseh otrok po enem kopitu vzgajati. Vsak zahteva za se nekoliko drugačno postopanje. Vendar se to postopanje ujema vsaj v glavnih potezah. In če se pri vzgoji ravnamo po njih, bomo gotovo imeli uspeh. In to bode nam v veselje, našim otrokom pa v velik prid v poznejšem življenju.

Franjo Neubauer:

Iz potujčenega Srema.[1]

Sremski devojki.

I.

Kaj ti djerdjan[2] okol vrata,
kaj ti hoče mrtvi kras?!
Živo zlato tla so plodna,
lepa tvoja zemlja rodna,
zlat je težki žitni klas,
kapljica je vinska zlata, —
vaša zemlja jo rodi. —
Vaša? — več ta zemlja ni!
Stezajo se roke tuje
poželjivo, grabežljivo,
da otmó vam zlato živo,
ker ti oče tvoj kupuje
mrtvo zlato, mrtvi kras.

II.

Ne hodi na vašar,[3] da kupi te fant
za djerdjana tvojega ceno,
da v svilo in žamet odeto te kupi
devojko nedelavno, leno!

Na polje, kjer solnce pripeka in žgè,
pa v žilave roke motiko!
Na rokah žulje, na čelu znoj,
to smatraj za čast si in diko!

Če fant te popraša, kje zlati so tvoji,
pokaži mu žulje trdé!
Če vpraša po biserih, kamenih dragih,
pokaži mu kaplje potné!

Nikari za svilo, nikari za žamet
zemljé ne prodajaj domače,
da starici nékdaj ob grobu Slovanstva
srcé ti ne zaplače!

---

[1] Glej „Večernice", 57. zv., l. 1905.
[2] djerdjan (izgov.: džerdžan) se imenuje niz zlatov, ki jih nosi devojkà okoli vrata. Vredni so po več sto kron, ali so mrtev denar.
[3] vašar = semenj. V Sremu vladajo pretirane, drage šege med preprostim ljudstvom, posebno med devojkami.

Ob trgatvi.

I.

Srbski fantje vino pripeljali,
zavriskali, gospodarja zvali:
„Pridi, gazda, — vince tu z goré je!
Ej veselja — vinca kot vodé je!
Bog poživi kitnjasti[1] naš Srem
in pa divno Fruško goro v njem!
Vsa je lepa, vsa je prenovljena,
z vinorodnim trsjem zasajena.
Koliko je vinca nam nalila,
stare velikane napolnila!
Prazni dolgo že so v kotu stali,
po nekdanjih letih žalovali.
Bog je blagoslovil gore spet:
težko grozdje komaj nosi trta,
vince teče, sladko kakor med,
nam pa vriska duša, prej potrta."

II.

Spet so fantje zavriskali glasno,
zvali Ljubo so, devojko krasno.
Pohitela Ljuba je na vrata,
djerdjan ji visi okoli vrata.
Branko, sokol mladi, ji zakliče:
„Daj mi zlate, da si kupim griče,
griče ponosite, plodovite,
da zasádim trte plemenite!
Rožico[2] za tebe čem saditi,
ako ti češ roža moja biti!"
„„Nočem tvoja rožica jaz biti!
Tudi žena djerdjan čem nositi:
Fant bogati, ki se zanj udam,
moral zemlje bo imeti sam,
moral bo vinograde imeti,
rujne rožice v globoki kleti!""

V sremski krčmi.

I.

Rakijo pijejo Srbi,
iz vinskih jo pijejo čaš,
pijejo, pojejo glasno,
petje jim spremlja gajdaš.

[1] „kitnjasti": stalni pridevek Srema, zavoljo lepote in plodovitosti te zemlje.
[2] Rožica, srb.-hrv. „ružica", ime za vrsto trte in za vino iz te trte.

Rade se praznijo čaše,
rad gre natakat krčmar,
gajdaš se ne brani in svira,
bogat priganja ga dar.

V kotu pa lokavi tujec
pri čašici majhni sedi,
kakor žival ropaželjna
čaka, na žrtev preži:

„Srbine, pij le in pevaj,
naj ti le svira gajdaš!
Jutri, mordà pa še danes
zemljo mi plodno prodaš!“

II.

Svírajo cigani, tamburaši,
Srbi veselijo se pri čaši.

Kos zemljé prodali so najbolje,
in zato so razigrane volje...

Godba svira, godba v krčmo vabi,
plešejo v gostilni gostje — Švabi.

Kos zemljé kupili so najbolje
in zato so razigrane volje.[1]

Mariji Snežnici.[2]

Kjer vzpenja se nad dolom vinski breg,
se dviga cerkev, tebi posvečena,
ti Mati božja, čudovita žena,
ti Deva čista, bela kakor sneg.

Slovan je roboval iz veka v vek,
a prišla je rešitev zaželjena:
bežala vojska turška razkropljena, —
pomoč jo tvoja je pognala v beg.

Slavil te kristijan je zmagovit,
in danes še prihaja te častit,
in prosit, da močan mu bodi ščit!

Pomagaj narodu in ga tolaži,
in navdušuj, da dom in vero straži,
in brani tujca ga, ki ga sovraži!

[1] V Sremu se veli: „Švaba pije, kad kupuje, Srbin, kad prodaje.“
[2] Cerkev v bližini Petrovaradina, kjer so bili potolčeni Turki.

Kompoljski:

Kako je Jaka kupoval koze.

Smešna dogodba.

Preklov Jaka je imel svojo raztrgano bajto tam za vasjo ravno na vrhu klanca. Ondi je čepela kakor kupček nesreče in kazala vsem mimoidočim svoja trhla rebra. Nobeno drugo gospodarsko poslopje ji ni delalo družbe. Samevala je leto in dan; še svojega gospodarja je videla zelo poredkoma. Ta se je rajši potikal drugod. Kjer je bil črez dan na dnini, ondi je tudi navadno prenočil. V nedeljo ga je pa navadno tako zmotila grenka kapljica, da je presedel ves božji dan v gostilni. Če je bila med tednom količkaj dobra služba, vlekel ga je Jaka še v ponedeljek in torek. Ob sredah pa se je navadno prespal v kaki slami ali listju in v četrtek je odšel zopet brez bôra na dnino. Le po zimi se je včasih ustavil več dni doma in delal pokoro z lačnim in žejnim želodcem za prijetne urice, ki jih je užil črez leto pri frakeljčku.

Preklov Jaka se je staral in vendar ni nič mislil na ženitev prav do svojega štiridesetega leta. V štiridesetem letu svoje starosti je pa znorel, kakor je pozneje sam pravil večkrat, in se je oženil.

Slakova Liza ni bila sicer več mlada, tudi ni bila na obe nogi krevljasta; a vendar se je Preklovega usmilila, kakor je rekla. Izgubila še ni bila namreč upanja, da Jaka še lahko postane pameten in dober človek. Ona pa je čutila v sebi vkljub svojim letom in pohabljenosti še dovolj moči, da ga izpreobrne.

Jakcu pa so mnogo bolj dišali tisti Lizini groši, kakor pa Liza sama. Vedel je, da mora Liza imeti nekaj pod palcem, četudi ni hotela povedati, koliko ima. Pač pa je spoznal iz njenih besedi, da ima več, kakor si je mislil sam. Z njenim denarjem bi si lahko popravil razpadajočo bajto in še kak frakeljček bi ga mogel stisniti. Sicer je pa takrat Lizi slovesno obljubil, da ne bode več pil, in da postane drug človek, česar pa sam ni mogel prav verjeti.

In tako sta se vzela.

Pričela sta takoj s popravljanjem hiše. Jaka se je ves čas, ko sta imela delavce, dobro obnašal. Težko mu je bilo seveda, a vendar se je premagoval svoji boljši polovici na ljubo. Pri delavcih se je branil grenke kapljice, pa le tedaj, če je bila tudi Liza zraven. Kakor hitro je pa odmaknila pete, ga je pa pošteno potegnil. Vendar je pazil, da se ga ni navlekel toliko, da bi se mu poznalo. In tako je Liza že mislila, da se je Jaka v resnici izpreobrnil.

„Čisto drug človek je postal, le poglejte ga," je dejala večkrat delavcem. „Dober mesec sva že oženjena in še ni bil ves ta čas vinjen. Saj je Jaka pravzaprav dober človek, samo reda ni imel nikakega, ker je bil brez ženske in brez vsakega človeka."

Delavci so ji pritrjevali. Med seboj pa so se Lizi smejali, ker so dobro vedeli, da je Jaka še vedno stari Jaka. Samo nekaj grošev mu je treba in nesel bi jih še tisto uro v vaško krčmo.

Poleg hišice sta si postavila tudi mali hlev. Izprva sta nameravala rediti par koz, drugo pomlad bi si pa kupila kravo, da ne bi bila brez mleka pri hiši.

„Ti, Liza," pravi nekega dne Jaka prav prijazno, „v četrtek bode na Razdrtem sejem. Tja priženo navadno dosti koz. Ali bi ne stopil tudi jaz tja in kupil dva repa?"

„Ne!"

„Zakaj ne? Hlev imava in za zimo se že še dobi piče."

„Zato, ker dveh repov ne moreš kupiti. Budalo, ali še ne veš, da koza nima repa?"

Jaka je bil za se dobro prepričan, da imajo tudi koze rep. Vendar danes ni hotel tega Lizi dokazovati, ampak doseči je hotel izlepa, kar je hotel. Zato pristavi: „No, dve rogački, dve rogački sem hotel reči."

„Dobro bi res bilo," se pomisli Liza, „da bi ne bilo treba vedno hoditi za mlekom; pa predaleč je, predaleč, da bi šla."

„Saj tebi ni potreba iti; bom že sam kupil, samo denar mi daj.“

„Moj Bog, da bi šel ti sam! Kaj pa vendar misliš, toliko denarja zaupati tebi? Ti bi prišel do prve gostilne in bi vse skupaj zapil. Zakaj bi potem kupila kozi? To je zadnji denar, ki ga še tiščim.“

„E, kaj bi zapil; saj nisem več tako neumen.“

„Bog ve. Sedaj se res še nekam držiš, ker nimaš denarja. Če bi ga pa imel, bi bil kmalu zopet stari Jaka.“

On pa le ni odjenjal. Dva dni je mehčal trdovratno Lizo in končno jo je le omehčal. Stoinstokrat ji je obljubil, da je lahko brez skrbi zaradi denarja. Liza se je dala pregovoriti in mu izročila tretji dan petintrideset kron denarja. Kupil naj bi dve rogački in še sebi za hlače, če mu bode kaj ostalo.

* * *

Tretji dan je Preklov Jaka odrinil še pred dnem proti Razdrtem. Pot je bila precej dolga in on bi rad prišel zgodaj, da bi dobil bolj po ceni.

Nekako čudno mu je bilo pri srcu, ko je korakal po cesti s toliko denarjem v žepu. Saj še sam ni mogel verjeti, da ima res petintrideset kron. Toliko denarja že ni imel Bog zna koliko časa naenkrat skupaj. Zato se je večkrat med potjo ustavil in pogledal, ali ima res tri bankovce po deset kron in veliki petkronski tolar. Ko se je prepričal, je vtaknil roko z mošnjičkom v žep ter vedno držal mošnjiček v roki. Žep je sicer še cel, ali kdo ve, lahko se raztrga in vse izgubi. Potem bi pa Liza res mislila, da je vse zapil, ko bi se vrnil brez denarja in brez kozic domov. Tako je korakal dalje. V glavi pa so mu rojile različne misli. Sedaj-le bi mogel pridobiti za se kak vinar, da bi imel na skrivnem za kak požirek. Liza mu tako ne bo privoščila božjaka, četudi mora še nekaj imeti. Sedaj pa lahko kupi kozi manjši in za hlače tudi ni treba najboljšega blaga. Doma pa reče Lizi, da je bilo vse tako drago. Ako dobro pazi, ostane mu najmanj pet ali šest kron, in to je lep denar za slabe čase.

Že poldrugo uro je Jaka korakal nekaj časa po cesti, največ pa po bližnjicah črez loge in pašnike. Solnce je ravno dobro prikukalo izza gor, ko se je bližal prvi gostilni. Naenkrat je začutil v želodcu neko praznoto. Ni bil ravno lačen, saj je zajtrkoval doma. Liza mu je bila napravila še zelo

dobre kave, da bo lažje hodil, kakor je rekla. Pa vendar ni bilo v životu vse tako, kakor bi moralo biti. Samo par požirkov tiste grenke pijače, in gotovo bi mu odleglo. V takih mislih je prišel ravno do gostilne, kjer je krmilo par voznikov konje. Že je hotel zaviti noter, pa premislil si je in odkorakal dalje črez polje in travnike po bližnici. Tukaj notri je bilo gotovo več sejmarjev in lahko bi ga kateri zmotil, da bi Jaka malo več pil, potem bi bil pa izgubljen s svojimi kronami. Zato je rajši odšel naprej. Neka zadovoljnost se ga je polastila, ko je premagal svoje želje po žgani kapljici in tudi ni čutil več tiste praznote. Vendar ta zadovoljnost ni dolgo trajala. Za dobro uro hoda pride do druge gostilne, ki pa ni bila ob glavni cesti, ampak precej v stran. V tej gostilni se niso ustavljali sejmarji, ker niso vedeli za njo. Znana je bila le bolj domačim ljudem. Jaka je začutil še večjo slabost, ko se je bližal tej gostilni. Kar več mu ni dalo hoditi in tako je zavil noter.

„Dobro jutro!“

„Bog daj,“ mu odzdravi krčmarica in par vinskih bratcev, katere je Jaka dobro poznal. Pred seboj sta imela četrtinko žganja.

„O, Jaka! Lej ga, lej! Kaj greš ti tudi na sejem? Koliko časa te že nisem videl! Na, pojdi pit!“ vpije Srobotnikov Peter izza mize.

Jaka se ni branil, ampak vzel steklenico in jo pošteno nagnil.

„Na sejem grem, na sejem,“ pristavi, ko je sedel poleg Petra na klop in naročil osminko boljšega.

„Kaj greš mešetarit?“

„E, ona je rekla, da bi nekaj koz kupil.“

„Katera ona?“

„I, Liza, moja Liza.“

„Kaj si se res oženil? Nekaj sem čul praviti, pa nisem mogel verjeti. No, sedaj si pa že izgubljen, ker ti je gotovo odklenkalo, da več ne piješ, kaj?“

„Kaj bi odklenkalo?“ vzdihne Jaka. Sedaj res nisem imel časa, da bi si kak vinar prislužil, ker sva popravljala hišo. No, poslej se bode pa že kaj zaslužilo, da bode za silo.“

„Pa boš moral nesti zaslužek še gorak ženi,“ pristavi Petrov tovariš.

„Kaj še! Saj se nisva tako zmenila.“

„Boš že še videl; le malo počakaj.“

Jaka je pa vedno bolj zagovarjal svojo moško oblast pri hiši. Da je lažje govoril, je večkrat nagnil steklenico z žganjem. Ona dva pa sta mu vedno ugovarjala in naročala merico za merico, da bi se Jaka malo upijanil. Vedela sta, da bode Jaka rad plačal vse, če se ga enkrat navleče. — In kmalu se ga je. Pozabil je na sejem, na kozi, na hlače in še celo na svojo Lizo doma. Tako toplo mu je postajalo pri srcu in prijetno, kakor že dolgo ne. Pred seboj je videl zopet samo stekleničico z žganjem in že precej pijana svoja tovariša. Tema dvema je hotel pokazati, da je on gospodar pri hiši, ne pa Liza. Zato je sedaj vsako merico naročil sam in z denarjem malo porožljal, da vidita, da mu ni prav nič, če zapije nekaj kron.

„Le pijmo ga, saj ga že dolgo nisem tako-le," pravi Jaka z že hripavim glasom.

„Kaj pa sejem, in kozi, ter Liza?" ga vpraša Peter s posmehom, ko je že dobro vedel, da je prepozno iti od tod na sejem.

„E, saj bode še več sejmov in še več koz! Liza me pa tudi doma počaka. Denarja pa ima še, moja Liza, še, da bi lahko kupil trideset koz, ali pa še več."

In začel je na dolgo in široko praviti svojima tovarišema z zapletajočim se jezikom, koliko denarja je prinesla Liza k hiši. Seveda je povedal vsako stvar desetkrat in mnogo več, kakor je bilo v resnici. Peter in njegov drug sta mu ugovarjala in pritrjevala, kakor se je njima zdelo, ter prav pridno pila na njegov račun. Tako je prišlo poldne, tako je prišel večer. Vsi trije so se ga bili že toliko nasrkali, da so se komaj po koncu držali. Enkrat se je eden naslonil na mizo in zasmrčal od utrujenega dela, enkrat drugi. Pri vsakem pa je bilo prvo, ko se je prebudil, da je prijel za steklenico.

Po noči so začeli vsi trije igrati za denar. In Jaka je navadno izgubljal. Le včasih sta tako napravila ona dva, da je tudi Jaka dobil. Ker so igrali za majhen denar, zato se je igra dolgo vlekla, preden so odšle vse kronice iz žepa Preklovega. Proti zadnjemu se mu začne le čudno zazdevati, da ima nocoj tako smolo. Zato prične malo bolj natanko paziti na svoja soigravca, posebno pa gledati na Petra, ker je vedel, da je Peter z vsemi slabimi mazili namazan. Kmalu ga zasači pri goljufiji.

„Ti goljufaš, Peter! Ni zadosti, da si za moj denar pil, sedaj me hočeš še goljufati. Sram te bodi!"

Jaka vstane in udari ob mizo, da se je steklenica z žganjem prevrnila. Peter in njegov tovariš tudi nista molčala. Beseda je dala besedo, in tako so si bili kmalu vsi trije v laseh. Jaka se je kmalu valjal po tleh; vstal je in zopet šel nad Petra. Peter pa zgrabi litrsko steklenico in ga udari ž njo po glavi, da so njeni kosci zažvenketali na tleh poleg ležečega Preklovca. Potem ga je pa še pošteno z nogo obsuval. Nehal ga je šele potem obdelovati z nogami, ko je zagledal poleg njegove glave na tleh že mlako krvi. Potem sta dobra tovariša odšla s polnim želodcem in s kronicami v žepu. Krčmarica je pa na tleh ležečega Jakca polila z vodo, da se je zavedel, ter ga potem odvedla v listje spat.

* * *

Drugi dan se je solnce nagibalo že proti zatonu, ko je Jaka prespal svojo pijanost v listju. Mel si je krmežljave oči ter začudeno gledal, kje da je. Kmalu se je začel zavedati. Liza mu je dala denar za koze in za hlače. Denar je zapil in zaigral, povrhu je bil pa nazadnje še tepen. Na glavi ga je nekaj skelelo in prijel je z roko za boleče mesto. Držalo se je polno listja na strjeni krvi. Poskušal je odtrgati, a preveč ga je bolelo; zato je pustil. Z velikim trudom se je spravil po koncu, kajti vsi udje so ga boleli. Odšel je k studencu ter se otrebil listja. Potem je vstopil v gostilno ter zahteval jedi in pijače. Krčmarica je prej zahtevala denarja. K sreči je še našel nekaj vinarjev v žepu. Ko je šla krčmarica po jed in pijačo, je stopil on k ogledalu. Samega sebe se je prestrašil. Po obrazu je bil ves razpraskan vsled Petrovih dolgih prstov in nad desnim sencem je imel veliko rano. Tak že dolgo ni bil Jaka. Ko se je nekoliko okrepčal, je v mraku odšel brez vinarja domov.

Tako težko ni Jaka še nikdar stopal proti domu, kakor takrat. Izprva je komaj prestopal, tako so ga bolele noge in ves život. Pozneje se je nekoliko razmajal in je že nekako šlo, četudi ne lahko. Kmalu ga je pa pričelo tako skrbeti, kaj bode doma, da je pozabil na vse svoje bolečine in še celo na veliko rano na glavi. Kako bode Liza regljala nad njim! Morda ga bode še zapodila od hiše. No, zaslužil je res, ker je tako zapravil njen težko prisluženi denar. Pa kaj hoče; kar je, to je. Popraviti se sedaj ne da. On je že tako zadosti dobil od Petra in njegovega tovariša. Sedaj pa še doma! No, to bode joj!

Hodil je vedno počasneje in premišljeval z razbito glavo, kako bi se izgovoril. Kdor išče, ta najde, in kdor misli, se izmisli. Resničnost teh besedi je tudi Jaka uvidel takrat. Nekaj se mu je zasvetilo v glavi in nadaljeval je bolj zadovoljen svojo pot proti domu.

* * *

Ura je odbila ravno polnoči v vaškem zvoniku, ko je prispel Jaka vrhu klanca k svoji koči. Počasi in tiho je stopil k oknu ter poslušal, če Liza že spi. Kmalu je začul njeno enakomerno in precej glasno dihanje. Stopil je pred vežo in ondi sedel na drva. Ko se je tako malo oddahnil in nabral moči, potem je začel tako milo stokati in tarnati, da bi se ga usmilil kamen na cesti. „Joj meni, joj! Moj Bog! Liza, ali čuješ? Moja Liza, odpri vendar in poglej, kaj so, oh, joj, joj, joj, umrl bom!"

Zagledal je v hiši luč, zastokal še parkrat prav žalostno in utihnil. Slišal je, kako so se odprla hišna vrata, kako je zaškripal ključ v vežnih vratih. Liza je stopila z lučjo pred vežo in zagledala njega kakor mrtvega ležati na drvéh. Že je imela pripravljeno celo ploho psovk, a ko je videla njegovo stegnjeno telo in ves razdrapan obraz, je na vse to pozabila. Pričela je klicati na ves glas: „Joj, kaj so storili ž njim! Ubili so mi ga, ubili!" Pa kmalu se je zavedela, da je tu treba hitre pomoči. Prinesla je korec vode ter mu zmočila glavo. Ko je zagledala veliko rano nad desnim sencem, so jo polile solze, tako se ji je zasmilil.

Voda je zopet pomagala, da se je Jaka zavedel. Govoril je s slabotnim glasom kakor v sanjah: „Ne ubijte me, ne! Kaj bode počela moja Liza? Moj Bog!" Lizi se je milo storilo, ko je slišala svoje ime in zaihtela je še glasneje. Potem se je sklonila k njemu in mu rekla: „Jaka, ne boj se; saj sem jaz pri tebi, tvoja Liza."

Jaka je odprl svoje oči, jo je gledal nekaj časa, potem pa pristavil s slabotnim glasom: „Liza, moja Liza, vendar te še enkrat vidim, hvala Bogu. Mislil sem, da te ne bom videl nikdar več. — Oh, jej, kako me vse boli! — Veš, napadli so me tam daleč v gozdu roparji, me skoro ubili in mi vzeli ves denar. — O joj, kako je hudo! — Ležal sem ves dan in vso noč ondi in se nisem mogel premakniti z mesta. Sedaj sem se komaj privlekel domov, da te še enkrat vidim, predno umrjem. — Joj, joj, to peče."

drugam. To torej stori omenjeno sodišče, o katerem razpravlja šolski in učni red posebno od § 212 do § 219.

To sodišče lahko vzame starišem ali varihom otroka tudi v teh slučajih: *a)* ako zanemarjajo svojo dolžnost podpirati šolo v izpolnjevanju njene naloge; — *b)* ako se je pokazalo, da očetov, materin ali varihov vpliv ovira šolsko vzgojo, in je potrebno otroka odstraniti temu vplivu, da se more poboljšati; — *c)* ako otroka tako slabo hranijo in oblačijo, da ne more obiskovati šole.

Marsikomu se bode to zdelo preveč strogo; a je na vsak način dobro, da je tako strogo. Kdor noče za otroka skrbeti in ž njim po človeško ravnati, temu ga tudi ni treba! Zato se mu ga naj vzame. Če je pa otrok tako izprijen, da se lahko po njem izpridijo tudi drugi dobri otroci, takega se pa mora odstraniti.

7. Roditeljski večeri.

Ako hočemo z vozom naprej, ga moramo vleči vsi v isto smer. Če bi ga vleklo nekaj ljudi naprej, drugi bi ga pa nazaj držali, ne pridemo daleč ali pa nikamor. Če vsadimo drevo, drugi ga pa zopet izruje, ne bomo nikdar imeli od njega sadu.

Isto je z vzgojo otrok. Ako šola otroke uči in jih vzgaja, ne more dosti doseči, če je stariši ne podpirajo, ampak ji morda celo nasprotujejo, bodisi iz hudobnosti, še največkrat pa iz nevednosti. Otrok presedi le nekaj ur v šoli; ves ostali čas pa prebije doma pri stariših. Zato lahko kmalu pozabi vse dobre nauke, ki jih je slišal v šoli od učitelja in duhovnika, če vidi, da se doma postopa ž njim vse drugače in se vrhutega še slabo govori o šoli, učiteljih in duhovnikih.

Iz vsega tega se razvidi, da morata hoditi šola in dom roko v roki. Skupno morata zidati oba; ne sme pa drugi podirati, kar je eden postavil. Potem šele zamoremo pričakovati lepega sadu od svojega delovanja učitelji in stariši.

Zato govori tolikokrat šolski in učni red o skupnem delovanju šole in doma. Učiteljem se naravnost nalaga, da skrbe kolikor mogoče, da so s stariši v dotiki. Iz tega ozira se tudi svetuje, da se prirejajo takozvani roditeljski večeri ali večeri za stariše. Zato moramo tudi o njih izpregovoriti.

Roditeljski večeri niso nič drugega, kako shodi starišev in učiteljev, kjer se pogovarja vzgoji otrok. Tu lahko stariši vse vprašajo, kar zade šolo in vzgojo. Ako so opazili, da ima otrok kako poseb napako, katere mu ne morejo odpraviti, naj o tem vpraša pri takih prilikah. Pri teh večerih se jih bode polago poučilo o glavnih pojmih prave vzgoje. Ako se ti veče udomačijo, videti se mora kmalu lep uspeh.

Ni dvoma, da bi se jih naši stariši prav marljivo udeleževali. Saj tako radi pridejo k poučnim shodom, kj se jim razlaga o umni živinoreji, sadjereji, vinoreji, o ume nih gnojilih in še o mnogih drugih stvareh. S tem kaže svojo vedoželjnost, da bi se radi naučili kaj novega, k bi jim naj pomagalo do izboljšanja žalostnih razmer. komu ni otrok dražji, kakor vse drugo premoženje! K bi ne napravil po zimi ob nedeljah popoldne par sto in žrtvoval kako uro časa, da se porazgovori in pouči svojem najdražjem zakladu, o svojih otrocih. Saj s te bode koristil ne samo otroku, ampak tudi samemu se Gotovo bo imel več dobička, kakor če bi doma sedel zapečku, ali pa zapravljal v gostilni denar.

Kazalo.

V zalogi Družbe sv. Mohorja v Celovcu

se dobijo med drugimi naslednje knjige:

Naslov pisatelja in knjige	Za družnike K	v	Za [illegible] K	v
J. Apih: **Naš cesar.** Jubilejna knjiga	1	90	1	[illegible]
J. pl. Andrejka: **Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini.** S podobami: 1. in 2. snopič, vkup	2	—	2	[illegible]
Krasne platnice za oba snopiča vkup po	1	—	1	—
J. Stritar: **Pod lipo.** Knjiga za mladino. S podob.	—	80	1	20
— **Jagode.** Knjiga za odraslo mladino	—	90	1	20
— **Zimski večeri.** Knjiga za odraslo mladino	—	90	1	20
— **Lešniki.** Knjiga za odraslo mladino	—	90	1	20
[illegible] v pol vezane knjige	[illegible]	40	[illegible]	[illegible]
J. Staré: **Kitajci in Japonci.** S podobami	—	90	1	[illegible]
A. Bezenšek: **Bolgarija in Srbija.** S podobami	1	—	1	[illegible]
J. Vrhovec: **Avstralija in nje otoki.** S podobami	1	—	1	40
Dr. A. Karlin: **V Kelmorajn.** S slikami	1	—	1	40
J. Lavtižar: **Pri severnih Slovanih.** S slikami	1	—	1	40
P. H. Majar: **Križana usmiljenost.** II. natis	—	80	1	[illegible]
A. Lesar: **Prilike patra Bonaventure.** II. izdaja	—	80	1	[illegible]
J. Šmuc: **Nebeška krona.** II. natis	—	60	1	[illegible]
P. Florentin Hrovat: **Franc Pirc**	—	40	—	[illegible]
M. Pirnat: **Jurij baron Vega.** Življenjepis	—	20	—	40
Dr. I. Vončina: **Friderik Baraga.** II. natis	—	90	1	[illegible]
A. Lesar: **Perpetua ali afrik. mučenci.** II. natis	—	80	1	[illegible]
A. Zupančič: **Fabijola.** III. natis	—	90	1	[illegible]
J. Parapat: **Robinzon starši.** S podob. III. natis	—	80	1	[illegible]
Iv. Lah: **Uporniki.** Povest	—	80	1	[illegible]
E. Gangl: **Veliki trgovec.** Povest	—	80	1	20
F. Milovršnik: **Boj za pravico.** Povest	—	80	1	—
Fr. Malograjski: **Za srečo.** Povest	—	80	1	—
J. Brinar: **Lisica Zvitorepka.** Pravljice	—	80	1	—
Dr. J. Škof: **Miklova Zala.** Povest. III. natis	—	60	—	[illegible]
Zalski: **Na krivih potih.** Povest	—	60	—	[illegible]
J. Kostanjevec: **Življenja trnjeva pot.** Povest	—	60	—	[illegible]
Mati božja dobrega sveta. Povest. II. natis	—	60	—	[illegible]
F. V. Slemenik: **Izdajavec.** Povest. II. natis	—	80	1	—
— **Križem sveta.** Povest. II. natis	—	40	—	60
J. Cigler: **Kortonica.** Povest. III. natis	—	40	—	60
— **Deteljica.** Povest. III. natis	—	40	—	60
Fr. Zakrajšek: **Oglenica.** Povest. II. natis	—	40	—	60
Slovenske Večernice 36., 40., 41., 42., 43., 44., 45., 48., 49., 51., 52., 53., 55., 57. in 59. zvezek. (Vsi drugi zvezki so razprodani.) Vsaki zvezek po	—	60	—	80

Naročila na stare knjige (glej cenik knjigam v Koledarju) naj se naslovljajo naravnost na **tiskarno družbe sv. Mohorja v Celovcu.**

Druge pošiljatve, ki se tičejo knjigoveštva, naj se pa naslovljajo izključljivo na ime: **Martin Brugger,** knjigovez družbe sv. Mohorja v Celovcu.

